

ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
Φιλοσοφική Σχολή
ΤΜΗΜΑ ΓΑΛΛΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ ΚΑΙ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ

Π.Μ.Σ. Ελληνογαλλικές σπουδές
στη λογοτεχνία, τον πολιτισμό και τη μετάφραση
Κατεύθυνση: Λογοτεχνίας-Πολιτισμού

Διπλωματική εργασία
για την απόκτηση Μεταπτυχιακού Διπλώματος Σπουδών

Η λογοτεχνία δεύτερης γενιάς μεταναστών στη Γαλλία :
Η περίπτωση του Azouz Begag

Νικητοπούλου Ιωάννα-Μαρία

Τριμελής Συμβουλευτική Επιτροπή:
[Βασιλική, Λαλαγιάννη, καθηγήτρια] (επιβλέπουσα)
[Ελένη, Τατσοπούλου, αναπληρώτρια καθηγήτρια]
[Μαρία, Σπυριδοπούλου, επίκουρη καθηγήτρια]

Αθήνα, [Ιούνιος- 2023]

Δηλώνω υπεύθυνα ότι η διπλωματική εργασία είναι εξ ολοκλήρου δικό μου έργο και κανένα μέρος της δεν είναι αντιγραμμένο από έντυπες ή ηλεκτρονικές πηγές, μετάφραση από ξενόγλωσσες πηγές και αναπαραγωγή από εργασίες άλλων ερευνητών ή φοιτητών. Όπου έχω βασιστεί σε ιδέες ή κείμενα άλλων, έχω προσπαθήσει με όλες μου τις δυνάμεις να το προσδιορίσω σαφώς μέσα από την καλή χρήση αναφορών ακολουθώντας την ακαδημαϊκή δεοντολογία.

Υπογραφή

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Με την ολοκλήρωση της διπλωματικής μου εργασίας, θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά όλους και όλες που συνέβαλαν στην πραγματοποίηση της ερευνητικής μου προσπάθειας. Κατ' αρχάς, ευχαριστώ από καρδιάς την επιβλέπουσά μου καθηγήτρια Βασιλική Λαλαγιάννη, η οποία ήταν πρόθυμη να συνεργαστεί μαζί μου και στάθηκε δίπλα μου υποστηρικτικά τόσο κατά την ανάπτυξη, όσο και κατά τη συγγραφή της εργασίας μου παρέχοντας μου τη βοήθειά της και τις γνώσεις της.

Εν συνεχεία θα ήθελα να ευχαριστήσω την καθηγήτρια και μέλος της συμβουλευτικής επιτροπής αναπληρώτρια καθηγήτρια Ελένη Τατσοπούλου η οποία μου παρείχε απλόχερα τις πολύτιμες συμβουλές και τις γνώσεις της καθώς και την επίκουρη καθηγήτρια Μαρία Σπυριδοπούλου, μέλος της συμβουλευτικής επιτροπής, για την υποστήριξή της. Τέλος θα ήθελα να ευχαριστήσω έναν έναν ξεχωριστά τους καθηγητές του Μεταπτυχιακού Προγράμματος για την ποιοτική εκπαίδευση που έλαβα κατά τη διάρκεια των ακαδημαϊκών χρόνων της φοίτησής μου, καθώς και για τη σημαντική συμβολή τους στην οικοδόμηση του θεωρητικού μου υποβάθρου.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	5
ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ.....	10
Résumé- ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΣΤΗ ΓΑΛΛΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ	10
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	13
1. ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ : ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ	15
1.1. Μεθοδολογία	15
1.2. Σκοπός της εργασίας	16
1.3. Κριτήρια επιλογής των λογοτεχνικών βιβλίων της έρευνας	16
1.4. Ερευνητικά ερωτήματα	17
1.5. Δομή της εργασίας	18
2. ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ : ΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ – ΘΕΩΡΗΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ	19
2.1. Γνωρίζοντας τον Azouz Begag	19
2.2. Σχέσεις Γαλλίας και Αλγερίας στα τέλη του 20 ^{ου} αιώνα	21
2.3. Το μεταναστευτικό κύμα από το Μαγκρέμπ προς τη Μητρόπολη	24
2.4. Εμβαθύνοντας στη δεύτερη γενιά μεταναστών – Beurs	30
2.5. Το λογοτεχνικό κίνημα των Beurs	35
2.6. Το λογοτεχνικό έργο του Azouz Begag	42
2.6.1. Τα τρία λογοτεχνικά έργα του Azouz Begag	42
2.6.2. Ειδολογικά ζητήματα.....	44
2.6.3. Η νεανική λογοτεχνία και το Bildungsroman.....	48
3. ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ : ΠΡΟΣΕΓΓΙΖΟΝΤΑΣ ΤΑ ΤΡΙΑ ΕΡΓΑ ΤΟΥ BEGAG	51
3.1. Τα λογοτεχνικά είδη στα έργα του Azouz Begag	51
3.2. Η αναζήτηση της ταυτότητας μέσα από τα τρία λογοτεχνικά έργα.....	53

3.2.1.	Η γαλλική κοινωνία και οι Beurs	54
3.2.2.	Η υβριδικότητα της γλώσσας.....	58
3.2.3.	Οι νεαροί Beurs και η οικογένεια	63
3.2.4.	Οι Beurs και το εκπαιδευτικό σύστημα	64
3.2.5.	Ταυτοτικές αναζητήσεις.....	67
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ		73
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ		76
Πρωτογενείς πηγές :.....		76
Ελληνόγλωσση βιβλιογραφία :		76
Ξενόγλωσση βιβλιογραφία :		77
Ηλεκτρονικές πηγές :		78
Ελληνόγλωσσες :		78
Ξενόγλωσσες :		79

ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ

Στην παρούσα μελέτη αναλύονται τα τρία λογοτεχνικά έργα με τίτλο *Le Gone du Chaâba* (1986), *Béni ou le paradis privé* (1989), και *Voleurs d'écritures* (1990) του Γάλλου συγγραφέα αλγερινής καταγωγής Azouz Begag. Στην εργασία μας αποπειράται κατ'αρχήν η διερεύνηση των ειδολογικών ζητημάτων των τριών λογοτεχνικών έργων τα οποία έχουν επηρεαστεί από βιωμένες εμπειρίες του συγγραφέα. Δίνεται έμφαση στην ανάλυση περιεχομένου των τριών εφηβικών λογοτεχνικών έργων τα οποία χαρακτηρίζονται ως «μυθιστορήματα μαθητείας», δηλαδή «Bildungsroman».

Εξετάζονται επίσης οι συνθήκες και τα βιώματα και η βαθμιαία εξέλιξη των πρωταγωνιστών με κύριο στόχο τη διερεύνηση και τη διαμόρφωση της ταυτότητας των νεαρών Beurs υπό την οπτική της υβριδικότητας. Μέσα από την λογοτεχνία beure διαφαίνεται η σύνδεση της διαμόρφωσης της ταυτότητας με την ιστορική και την κοινωνική πραγματικότητα των δεκαετιών '80 και '90 στη Γαλλία.

Λέξεις κλειδιά : Λογοτεχνία beure, Azouz Begag, ταυτότητα, υβριδικότητα, αυτομυθοπλασία, Bildungsroman, μετανάστευση

Résumé- ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΣΤΗ ΓΑΛΛΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ

Dans la présente étude, nous avons analysé les œuvres littéraires *Le Gone du Chaâba*, *Béni ou le paradis privé*, et *Voleurs d'écritures*, écrits par l'auteur français d'origine algérienne Azouz Begag. Nous nous sommes d'abord occupée du genre littéraire des trois œuvres étant donné que l'intrigue des textes est influencée par les propres expériences de l'auteur. Par la suite, nous avons focalisé sur l'analyse du contenu des trois œuvres littéraires qui, se situant dans le cadre de la littérature de jeunesse, sont caractérisées comme des « romans d'apprentissage », c'est-à-dire des « Bildungsromans ».

Nous examinons également les circonstances, les expériences et le développement progressif des protagonistes dans le but principal d'explorer la formation de l'identité des

jeunes beurs dans la perspective de l'hybridité. La question de la formation identitaire dans la littérature beure nous permet de mettre en évidence ses liens avec la réalité historique et sociale en France pendant les années '80 et '90.

Mots clés : Littérature beure, Azouz Begag, identité, hybridité, autofiction, Bildungsroman, migration

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τη δεκαετία του 1970 πρωτοεμφανίζεται στη Γαλλία ο όρος «Beurs» για να προσδιορίσει μία κοινωνική ομάδα ατόμων που γεννήθηκαν στη Γαλλία ή ζουν από μικρή ηλικία στη χώρα και οι γονείς τους είναι μετανάστες με τόπο καταγωγής τις χώρες του Μαγκρέμπ. Ο όρος δόθηκε από τους ίδιους τους Beurs λόγω της προσπάθειας αποφυγής του όρου «arabe» καθώς οι ίδιοι οι Beurs αντιλαμβάνονται τη διαφορά και τη πολυμορφία των δικών τους ξεχωριστών χαρακτηριστικών. Σύμφωνα με τον Todorov: «Sous couvert d'un combat pour la différence et la pluralité, on aspire à la constitution de groupes plus petits mais plus homogènes».¹ Δημιούργησαν, έτσι, μία κοινότητα με στόχο να γνωστοποιήσουν στο γαλλικό κοινό την ιδιαίτερη ταυτότητά τους, αλλά συγχρόνως να μπορέσουν να καταλάβουν μία αξιοπρεπή και ισότιμη θέση σε μια κοινωνία πολυπολιτισμική, όπως είναι η γαλλική κοινωνία.

Οι Beurs διακρίθηκαν και στον τομέα της λογοτεχνίας, του κινηματογράφου και των Τεχνών. Η «λογοτεχνία beure» κατά κύριο λόγο αποτελείται από αυτοβιογραφικά κείμενα, αυτομυθοπλασίες και μαρτυρίες χωρίς όμως να αποκλείονται και έργα μυθοπλαστικά. Μέσα από τις μαρτυρίες των συγγραφέων beurs παρουσιάζονται επίκαιρα ζητήματα όπως οι συνθήκες διαβίωσης των μεταναστών πρώτης και δεύτερης γενιάς και ο ρατσισμός τον οποίο βιώνουν. Ωστόσο η λογοτεχνία beure έχει δημιουργήσει ένα δικό της ξεχωριστό χαρακτηριστικό μέσα από την προσπάθειά της για αναζήτηση μίας δικής της ξεχωριστής ταυτότητας η οποία βρίσκεται ανάμεσα σε δύο πολιτισμούς. Τα χαρακτηριστικά της ταυτότητας των Beurs προέρχονται από την επιρροή της κοινωνίας υποδοχής, τη Γαλλία και της κοινωνίας καταγωγής των γονέων τους, τις χώρες του Μαγκρέμπ. Όπως σημειώνει ο Michel Laronde, η λογοτεχνία beure έχει τη δυνατότητα να αναπτύξει μία διαπολιτισμική εικόνα μέσα από την οποία μπορούν να γεφυρώνονται οι διαφορετικές ταυτότητες και οι διαφορετικές πολιτισμικές αναφορές:

¹ T. Todorov, *L'Homme dépaycé*, Paris, Seuil, 1996, σ. 181.

«Το να γλιστρούν ανάμεσα στο πολιτισμικό και πολιτικό “l’entre-deux”, σημαίνει ότι επιτυγχάνουν, μέσα από τη διπλή απαγκίστρωση (ούτε το ένα, ούτε το άλλο), μία πράξη αποστασιοποίησης. Επιτυγχάνουν ακόμα να ανακαλύψουν την κρυμμένη πλευρά της ταυτότητας επαναπροσδιορίζοντας εξ ολοκλήρου την έννοια της διαφοράς η οποία γίνεται, με αυτόν τον τρόπο, γέφυρα ανάμεσα στις δύο ταυτότητες.» (Laronde, 1995: 148-149).²

Η έννοια της ταυτότητας είναι περίπλοκη καθώς αποτελεί ένα σύνολο δεδομένων τα οποία επιτρέπουν σε ένα άτομο να ορίσει τον εαυτό του αλλά και να διαφοροποιηθεί από τους γύρω του. Η ταυτότητα προκύπτει μέσω της αναζήτησης, μέσω της αναγνώρισης του ίδιου του εαυτού από το βλέμμα του άλλου και από την οικειοποίηση κανόνων της κοινωνίας στην οποία ζουν. Τα στοιχεία που δημιουργούν μία ταυτότητα συχνά μεταβάλλονται, καθώς η οικογένεια, το σχολείο, η κοινωνία και ο πολιτισμός διαδραματίζουν βασικό ρόλο για τη συγκρότησή της

«Οι Beurs στη δεκαετία του ’80 αξιώνουν να μιλήσουν για αυτούς τους ίδιους μέσα στη λογοτεχνία τους».³ Γράφουν λογοτεχνικά έργα εμπνευσμένα από δικές τους εμπειρίες και βιώματα. Στα λογοτεχνικά έργα των Beurs αποτελεί σύνηθες φαινόμενο οι πρωταγωνιστές να τοποθετούνται σε μικρή ή νεανική ηλικία.

²B. Λαλαγιάννη, «Maghreb sur Seine: Η μεταναστευτική λογοτεχνία του Μαγκρέμπ στη Γαλλία», στο *Πολύχρωμες ψηφίδες: Γαλλοφωνία και πολυπολιτισμικότητα*, επιμέλεια. Φίλιας Δ., Βελιώτη-Γεωργοπούλου Μ., Βλαβιανού Α. & Οικονομοπούλου Χ., Αθήνα: Γρηγόρης, 2013, σ. 110.

³Στο ίδιο, σ. 109.

1. ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ : ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

1.1. Μεθοδολογία

Καίριο ρόλο της παρούσας διπλωματικής εργασίας αποτελεί η ανάδειξη των ειδολογικών στοιχείων των υπό ανάλυση λογοτεχνικών έργων του Azouz Begag σύμφωνα με τις ανάγκες της σκοποθεσίας. Στο πλαίσιο της εργασίας εγείρονται ερωτήματα αναφορικά με την αναζήτηση της ταυτότητας των ηρώων κι ως εκ τούτου προκύπτει η ανάγκη για τη λογοτεχνική ανάλυσή τους στην οποία εμπλέκονται διαπολιτισμικά στοιχεία.

Για τους σκοπούς της έρευνας, κρίθηκε αναγκαίο να γίνει χρήση της βιβλιογραφικής ανασκόπησης πρωτογενών και δευτερογενών πηγών όσον αφορά σε ζητήματα ρατσισμού και κρίσης ταυτότητας και της ανάλυσης περιεχομένου των πρωτογενών πηγών. Αξίζει να σημειωθεί πως τα παραπάνω θεωρούνται πολύτιμα εργαλεία για τη μεθοδολογία της έρευνας.

Σχετικά με τη βιβλιογραφική ανασκόπηση σύμφωνα με τους Ε. Παπαναστασίου & Κ. Παπαναστασίου : «Η σπουδαιότητα της ανασκόπησης της βιβλιογραφίας εξηγείται με βάση τη θεμελιώδη θέση ότι όσο πιο πολλά γνωρίζει κανείς για το θέμα του τόσο πιο λειτουργικά και αποτελεσματικά το προσεγγίζει.»⁴

Παράλληλα όσον αφορά στην ανάλυση περιεχομένου, ο Berelson την ορίζει ως «τεχνική έρευνας που έχει ως αντικείμενο την αντικειμενική, συστηματική και ποσοτική περιγραφή του φανερού περιεχομένου της επικοινωνίας, γραπτού ή προφορικού λόγου, με τελική επιδίωξη την ερμηνεία».⁵ Μέσω των δεδομένων της έρευνας, μπορεί ο εκάστοτε ερευνητής να προβεί σε ερμηνεία των στάσεων, των αξιών και κατ' επέκταση της συμπεριφοράς ακόμη και του ίδιου του δημιουργού.⁶

⁴Κ. Ε. Παπαναστασίου & Κ. Παπαναστασίου, *Μεθοδολογία Εκπαιδευτικής Έρευνας* (Γ' Έκδοση), Λευκωσία, 2016, σ. 23.

⁵Μ. Βάμβουκας, *Εισαγωγή στην Ψυχοπαιδαγωγική έρευνα και Μεθοδολογία*, Αθήνα: Γρηγόρης, 1998, σ. 54-58.

⁶Στο ίδιο, σ. 62-67.

Να σημειωθεί πως γίνεται εφαρμογή της ποιοτικής ανάλυσης περιεχομένου όπου μελετώνται όλα τα στοιχεία κάθε είδους επικοινωνίας. Σύμφωνα με τον Lasswell ένας πομπός μεταφέρει ένα μήνυμα σε έναν ή ακόμη και σε περισσότερους δέκτες. Ορισμένες φορές το μήνυμα είναι πασιφανές και άλλες φορές κρυφό. Η ανάλυση περιεχομένου στρέφεται αφενός στην ανακάλυψη και αφετέρου στην αποκωδικοποίηση του μηνύματος.⁷

Αναλυτικότερα, η συγκεκριμένη έρευνα επικεντρώνεται σε ποιοτικά χαρακτηριστικά που αφορούν στον εντοπισμό και στην ερμηνεία στοιχείων της ανάπτυξης της ταυτότητας και του υβριδικού χαρακτήρα της σε πρωταγωνιστές που ανήκουν στη γενιά των Beurs. Οι σχετικές με το βασικό θέμα λέξεις- κλειδιά και φράσεις που αντλούνται από το κείμενο συμβάλλουν σημαντικά στη διερεύνηση της υβριδικότητας της ταυτότητας.

Θεμελιώδης στόχος της κειμενικής ανάλυσης των λογοτεχνικών βιβλίων που έχουν επιλεγεί, αποτελεί η θεματική προσέγγιση του περιεχομένου τους ως προς τη διαμόρφωση των υβριδικών στοιχείων της ταυτότητας των ηρώων και της ανάδειξης του αντίκτυπου ρατσιστικών συμπεριφορών στη ζωή τους.

1.2. Σκοπός της εργασίας

Ο ερευνητικός σκοπός της παρούσας διπλωματικής εργασίας αφορά στη διερεύνηση και στην ανάλυση της αναζήτησης της ταυτότητας των νεαρών Beurs μέσα από τη λογοτεχνική τους παραγωγή, η οποία εκφράζει τις συνθήκες, τις σχέσεις και τις αλληλεπιδράσεις των πρωταγωνιστών με την κοινωνία, την οικογένεια και το σχολείο. Ένας εξίσου σημαντικός τομέας επιρροής στην αναζήτηση της ταυτότητας αποτελεί η γλώσσα ως βασικό πολιτιστικό στοιχείο και ως στοιχείο έκφρασης. Από την ανάλυση προκύπτουν οι προβληματισμοί για τα ειδολογικά ζητήματα μέσα στα τρία λογοτεχνικά έργα και τέλος η διαμόρφωση της νοοτροπίας του αποδέκτη των συγκεκριμένων λογοτεχνικών έργων.

1.3. Κριτήρια επιλογής των λογοτεχνικών βιβλίων της έρευνας

⁷Μ. Βάμβουκας, *Εισαγωγή στην Ψυχοπαιδαγωγική έρευνα και Μεθοδολογία*, Αθήνα: Γρηγόρης, 1998, σ. 75-88.

Στην παρούσα διπλωματική εργασία μελετώνται τρία νεανικά μυθιστορήματα του καταξιωμένου συγγραφέα της λογοτεχνίας beure Azouz Begag, από τους πρώτους συγγραφείς της λογοτεχνίας beure. Τα τρία λογοτεχνικά έργα του τα οποία επιλέχθηκαν είναι το *Le Gone du Chaâba* (1986), το *Béni ou le paradis privé* (1989), και το *Voleurs d'écritures* (1990), όλα δημοσιευμένα από τις Éditions du Seuil.

Η επιλογή των συγκεκριμένων έργων πραγματοποιήθηκε με βάση ορισμένα κριτήρια. Πρώτο κριτήριο αποτελούν οι κοινές κεντρικές ιδέες στα τρία λογοτεχνικά έργα οι οποίες διατρέχουν τη διαδικασία ανάπτυξης της ταυτότητας των πρωταγωνιστών και τη διαδικασία ενσωμάτωσής τους σε μία κοινωνία η οποία εκ πρώτης όψεως φαντάζει εχθρική. Η προσέγγιση αυτών των ζητημάτων μέσα στα τρία βιβλία πραγματοποιείται μέσα από τις καθημερινές συνθήκες διαβίωσης στα γαλλικά προάστια.

Στη συνέχεια πρόκειται για μυθιστορήματα που έχουν ως βασικούς πρωταγωνιστικούς χαρακτήρες άτομα εφηβικής ηλικίας, γεγονός που δημιουργεί μια ταύτιση με το εφηβικό και νεανικό κοινό. Τα έργα μεταδίδουν ηθικά διδάγματα και παρουσιάζουν δυσάρεστες πτυχές της ζωής μέσα από μία συχνά χιουμοριστική οπτική. Τα τρία λογοτεχνικά έργα απευθύνονται τόσο στο αναγνωστικό κοινό της κοινωνίας καταγωγής των μεταναστών όσο και σε εκείνο στην κοινωνία υποδοχής. Ταυτοχρόνως απευθύνονται και σε ενήλικες καθώς τροφοδοτούν την ανάκληση της μνήμης παρουσιάζοντας τις συνθήκες ζωής των γονέων των Beurs, δηλαδή της πρώτης γενιάς μεταναστών.

Ένας ακόμη λόγος επιλογής των τριών λογοτεχνικών έργων αποτελεί το γεγονός ότι το βιβλίο με τίτλο *Le Gone du Chaâba* είναι το πιο γνωστό δημιούργημα του συγγραφέα στο ευρύ κοινό και ο πρωταγωνιστής είναι ο ίδιος σε νεαρή ηλικία. Τα υπόλοιπα δύο δεν έχουν μελετηθεί εξονυχιστικά και η ανάλυσή τους αποτελεί πρόκληση για τον ερευνητή και την ερευνήτρια. Συγκεκριμένα το λογοτεχνικό αυτό έργο με τίτλο *Le Gone du Chaâba* απέσπασε το βραβείο «Prix de sorcières» το 1987, το οποίο αφορά έργα λογοτεχνίας για νέους.

1.4. Ερευνητικά ερωτήματα

Τα ερευνητικά ερωτήματα αφορούν στην αναζήτηση και στις επιρροές στη διαδικασία διαμόρφωσης της ταυτότητας των νεαρών Beurs μέσα από τα τρία έργα. Τα υπόλοιπα

ερωτήματα που προκύπτουν αφορούν τις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι νεαροί πρωταγωνιστές, όπως τη θέση τους ανάμεσα σε δύο κόσμους και δύο διαφορετικές κουλτούρες, τους τρόπους ένταξής τους στην γαλλική κοινωνία, τις σχέσεις με τους γονείς που είναι συχνά συγκρουσιακές. Ένα ακόμη ερευνητικό ερώτημα αφορά στο λογοτεχνικό είδος των τριών αυτών αφηγημάτων τα οποία αφορούν μαρτυρίες, προσωπικά βιώματα και μυθοπλασία.

1.5. Δομή της εργασίας

Η παρούσα διπλωματική εργασία αποτελείται από δύο μέρη. Το πρώτο μέρος εξετάζει ιστορικά και κοινωνικά ζητήματα της εποχής εμφάνισης και ανάπτυξης της λογοτεχνίας *beure* στη Γαλλία καθώς και θεωρητικές προσεγγίσεις. Στα πρώτα κεφάλαια του πρώτου μέρους πραγματοποιείται η παρουσίαση του συγγραφέα και η ιστορική αναδρομή. Οι ιστορικές και πολιτικές σχέσεις ανάμεσα στη Γαλλία, τη χώρα γέννησης του συγγραφέα και την Αλγερία, τη χώρα καταγωγής των γονέων του καθώς και η παρουσίαση του μεταναστευτικού ζητήματος. Στα επόμενα κεφάλαια προσεγγίζεται, κάτω από διάφορες οπτικές, το φαινόμενο της κοινωνικής ομάδας των *Beurs*. Στα τελευταία κεφάλαια του πρώτου μέρους παρουσιάζεται το λογοτεχνικό έργο του συγγραφέα και διάφορα ειδολογικά ζητήματα που προκύπτουν.

Στο δεύτερο μέρος της εργασίας παρουσιάζονται οι θεματικές που προσεγγίζονται στα μυθιστορήματα και ο ερμηνευτικός σχολιασμός τους. Αρχικά αναλύονται εξονυχιστικά τα ειδολογικά ζητήματα στα συγκεκριμένα λογοτεχνικά έργα. Στα επόμενα κεφάλαια, γίνεται προσπάθεια να ανιχνευτεί ο τρόπος εύρεσης της ταυτότητας μέσω των αφηγήσεων των πρωταγωνιστών σύμφωνα με τον τρόπο που αντιμετωπίζουν οι ίδιοι τον εαυτό τους αλλά και μέσα από τον τρόπο που τους αντιμετωπίζουν οι Άλλοι, αφενός της χώρας προέλευσης και αφετέρου της χώρας υποδοχής μέσα από τα κοινωνικά πλαίσια, τη γλώσσα των έργων και την παρουσίαση του διχασμού ανάμεσα στην οικογένεια των πρωταγωνιστών και το σχολείο.

2. ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ : ΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ – ΘΕΩΡΗΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ

2.1. Γνωρίζοντας τον Azouz Begag

Ο Azouz Begag αποτελεί έναν από τους πρώτους της κατηγορίας συγγραφέων που αποκαλούνται συγγραφείς *beurs*. Γεννήθηκε στις 5 Φεβρουαρίου 1957 στη Λυών και μεγάλωσε σε μια παραγκούπολη, το Villeurbanne, που είναι προάστιό της. Σήμερα, κατοικεί στο Παρίσι. Ανήκει στη δεύτερη γενιά μεταναστών, καθώς οι γονείς του μετανάστευσαν από την Αλγερία το 1949.

Ο Begag είναι συγγραφέας, κοινωνιολόγος και ερευνητής στον τομέα των οικονομικών. Το 2004 έγινε μέλος του οικονομικού και κοινωνικού συμβουλίου του ΟΗΕ. Παράλληλα, είναι και χορηγός της μη κυβερνητικής οργάνωσης «Bibliothèques Sans Frontières», η οποία μάχεται για τη διατήρηση των ανοιχτών βιβλιοθηκών τόσο στη Γαλλία όσο και γενικότερα σε παγκόσμιο επίπεδο.

Όσον αφορά στην καριέρα του σε πολιτικό επίπεδο, ο Begag κατείχε τη θέση του «ministre délégué» για την προώθηση των ίσων ευκαιριών (2005-2007) επί της κυβερνήσεως Dominique de Villepin με το πολιτικό κόμμα «Union pour un Mouvement Populaire». Παραιτήθηκε ωστόσο από τη γαλλική κυβέρνηση, με σκοπό να υποστηρίξει τον François Bayrou, Γάλλο πολιτικό, που προεδρεύει του κόμματος «Mouvement démocrate», το οποίο ίδρυσε ο ίδιος ο Bayrou το έτος 2007. Διετέλεσε επίσης μέλος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου από το 2009 έως το 2014.

Η πολιτική του σταδιοδρομία επικεντρώθηκε στα ζητήματα των άνισων ευκαιριών για τους ανθρώπους, οι οποίοι μεγαλώνουν σε βιομηχανικά προάστια. Συγκεκριμένα, ο Azouz Begag ήταν ισχυρός υποστηρικτής των δικαιωμάτων των μεταναστών και των εθνικών μειονοτήτων στη Γαλλία και εργάστηκε διεξοδικά για την προώθηση της μεγαλύτερης κοινωνικής και οικονομικής ένταξης αυτών των κοινοτήτων. Επιπλέον, προσωπική του άποψη είναι ότι η ενασχόληση με τα κοινά αποτελεί σημαντική αρωγή στην επίλυση των κοινωνικών προβλημάτων. Ο Azouz Begag, πριν εκτελέσει τη θητεία του ως υπουργός,

παρασημοφορήθηκε ως «Chevalier de l'Ordre National du Mérite» και το 2004 τιμήθηκε με το βραβείο «Ordre national de la Légion d'honneur» από τον Γάλλο πρόεδρο Jacques Chirac.

Ακόμη, σημαντική είναι η ενασχόλησή του ως ερευνητής. Ο Begag κατέχει διδακτορικό πτυχίο στον τομέα των οικονομικών από το Lumière University Lyon. Ξεκίνησε την καριέρα του ως ερευνητής στα οικονομικά και την κοινωνιολογία με ειδίκευση σε θέματα που σχετίζονται με τη μετανάστευση, την εθνικότητα και τις διακρίσεις. Στην διατριβή του που είχε τίτλο «*L'Immigré et sa ville*», ανέλυε την κινητικότητα των μεταναστών από πόλη σε πόλη και την αναζήτηση της ταυτότητάς τους. Υπήρξε επίσης ερευνητής στο Centre National de la Recherche Scientifique (CNRS), στο Maison des Sciences Sociales et Humaines (MSH) της Λυών, στο Laboratoire Espace et Exclusion και στο Institut de Géographie. Επίσης, είναι καθηγητής στην École Centrale de Lyon, στο Ινστιτούτο Σύγχρονων Γαλλικών και Γαλλόφωνων Σπουδών Winthrop-King, στο κρατικό πανεπιστήμιο της Φλόριντα και στο Πανεπιστήμιο Cornell της Νέα Υόρκης.

Όχι μόνο η εκπαίδευση, αλλά και η επαγγελματική εμπειρία πολλών μεταναστών συγγραφέων τροφοδοτούν τον προβληματισμό για την αναζήτηση της ταυτότητας. Στον Azouz Begag, παραδείγματος χάριν, η εκπαίδευσή του στα οικονομικά και η εμπειρία του ως ερευνητής στο CNRS, διεγείρουν την ανησυχία και τις αναζητήσεις του σχετικά με το ζήτημα της διερεύνησης της ταυτότητας.

Έχει γράψει λογοτεχνικά έργα όπως *Le Gone du Chaâba* (Éditions du Seuil,—1986), *Béni ou le Paradis privé* (Éditions du Seuil,—1989), *L'Îlet aux vents* (Éditions du Seuil,—1992), *Les Chiens aussi*, (Éditions du Seuil,—1995), *Zenzela* (Éditions du Seuil,—1997), *Dis Oualla* (Éditions Fayard,—1997), *Tranches de vie* (Kleth Verlag,—1998), *Le Passeport* (Éditions du Seuil,—2000), *Le Marteau Pique-cœur* (Éditions du Seuil,—2004), *Un mouton dans la baignoire* (Fayard,—2007), *Ethnicity and Equality: France in the Balance* (Bison Books,—2007) σε μετάφραση και με εισαγωγή Alec G. Hargreaves. Επιπλέον αρκετά βιβλία του αποτελούν τμήμα συλλογικών έργων όπως *Les Voleurs d'écriture* (Éditions du Seuil, Collection Petit Point,—1990), *La Force du berger* (La Joie de Lire,—1991), *Jordi et le rayon perdu* (La Joie de Lire,—1992), *Les Tireurs d'étoiles* (Éditions du Seuil, Collection Petits Points,—1993), *Le Temps des villages* (La Joie de Lire,—1993), *Une semaine de vacances à Cap maudit* (Éditions du Seuil,—Collection Petits Points,—1993), *Mona ou le bateau-livre* (Chardon Bleu,—1994), *Quand on est mort, c'est pour toute la vie* (Gallimard,—1995), *Ma maman est devenue une étoile* (La

Joie de Lire,—1996), *Le théorème de Mamadou* (Éditions du Seuil,—2002) μαζί με τον Jean Claverie. ο Azouz Begag έχει δημοσιεύσει επίσης το παιδικό βιβλίο με τίτλο *La musique du Maghreb: Zowa et l'oasis* (La musique du Maghreb: Zowa et l'oasis,—2008), εκφράζοντας νέο ρεύμα της βορειοαφρικανικής παγκόσμιας μουσικής. Ο Begag παράλληλα με τα λογοτεχνικά έργα και τα δοκίμια, έχει γράψει και ένα σενάριο ταινίας με τίτλο *Camping à la ferme* όπου εκφράζει την έννοια της πολυπολιτισμικότητας.

Οι ιδέες, τις οποίες πραγματεύεται μέσα από τα γραπτά του, ποικίλουν. Πιο συγκεκριμένα, αναλύει ψυχολογικά ζητήματα που αφορούν την εξερεύνηση του εαυτού ενός μετανάστη, καθώς και τα αισθήματα που βιώνει μέσα από μία εσωτερική πάλη ανάμεσα σε δύο κουλτούρες, εκείνη της χώρας υποδοχής και εκείνη της χώρας καταγωγής του. Ο Azouz Begag αναλύει ζητήματα ταυτότητας και πολυπολιτισμικότητας αγγίζοντας σοβαρά ζητήματα κοινωνικής ένταξης και διαβίωσης στην καθημερινή του ζωή, από τις διακρίσεις στο σχολικό περιβάλλον και στον εργασιακό χώρο μέχρι και τα μέσα μαζικής μεταφοράς.

Γενικότερα, σημαντικό θέμα στα έργα του αποτελεί η ζωή των Beurs στη σύγχρονη Γαλλία, τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν, τα αδιέξοδα της καθημερινότητας, η σύγχυση της ταυτότητας, η ένταξη στη γαλλική κοινωνία. Οι Beurs που αποτελούν αντικείμενο μελέτης του κοινωνιολόγου Begag, προέρχονται από τις συνοικίες των προαστίων, αλλά και από τις διάφορες επαρχιακές πόλεις. Το γεγονός ότι είναι η δεύτερη γενιά μετανάστευσης στη Γαλλία από χώρες του Μαγκρέμπ είναι η ιδιαιτερότητα τους. Ο Azouz Begag παρουσιάζει στο έργο του την εικόνα των Beurs που κατάφεραν όχι μόνο να αποκατασταθούν σε επαγγελματικό επίπεδο, αλλά ακόμη και να αποκτήσουν πρόσβαση σε ανώτερες θέσεις στον κοινωνικό χώρο και να γίνουν αποδεκτοί από την γαλλική κοινωνία.

Ο ίδιος ο Γάλλος συγγραφέας μεγάλωσε σε μία παραγκούπολη και ήρθε αντιμέτωπος με τον ρατσισμό και τις διακρίσεις σε όλη την παιδική και εφηβική του ηλικία. Η δουλειά του όχι μόνο εμπλουτίζεται αλλά βασίζεται συχνά στις προσωπικές του εμπειρίες ως παιδί Αλγερινών μεταναστών στη Γαλλία.

2.2. Σχέσεις Γαλλίας και Αλγερίας στα τέλη του 20^{ου} αιώνα

Η δεύτερη περίοδος της γαλλικής αποικιοκρατίας χρονολογείται από το 1830 έως το 1946 και θεωρείται η δεύτερη μεγαλύτερη παγκοσμίως σε επίπεδο επεκτατισμού, μετά τη

βρετανική. Η λήξη της γαλλικής αποικιοκρατίας το 1946 επήλθε μετά την αποαποικιοποίησης η οποία χρονολογικά τοποθετείται στο διάστημα από το 1946 έως το 1962. Μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, η Γαλλία ξεκίνησε να χάνει τα εδάφη των αποικιών της, είτε ειρηνικά μέσα από διαπραγματεύσεις, είτε μέσω συγκρούσεων.⁸

Με τον όρο «Μαγκρέμπ» ορίζεται το βορειοδυτικό έδαφος της Αφρικής, το οποίο περιλαμβάνει χώρες όπως την Αλγερία, το Μαρόκο και την Τυνησία. Για πρώτη φορά απονεμήθηκε η αυτονομία στην Τυνησία το 1955 και αναγνωρίστηκε η ανεξαρτησία της το 1956, μαζί με το Μαρόκο. Μολονότι το Μαρόκο και η Τυνησία ανεξαρτητοποιήθηκαν, η Γαλλία εξασφάλισε τα συμφέροντα της στις χώρες αυτές, όπως την ναυτική βάση στην πόλη Bizerte και τη διατήρηση των γαλλικών επενδύσεων.

Ωστόσο, για τη τρίτη χώρα του Μαγκρέμπ, δηλαδή την Αλγερία, η κατάσταση ήταν διαφορετική καθώς η Γαλλία δεν ήταν έτοιμη να παραχωρήσει την ανεξαρτησία της.

Si jamais la France abandonne l'Algérie, il est évident qu'elle ne peut le faire qu'au moment où on la verra entreprendre de grandes choses en Europe et non pas dans un temps comme le nôtre où elle semble descendre au second rang et paraît résignée à laisser passer en d'autres mains la direction des affaires européennes.[...] L'Algérie présente deux positions qui sont ou qui peuvent devenir prépondérantes dans la Méditerranée : La première est le port de Mers-el-Kébir; ce port placé en face et à cinquante lieues de Carthagène se trouve à la tête du détroit qui, formé par la côte d'Afrique et par celle d'Espagne, va toujours se rétrécissant jusqu'à Gibraltar. Il est évident qu'une pareille position domine l'entrée et la sortie de la Méditerranée. [...] La seconde est c'est Alger même [...] un grand port militaire avec établissement maritime complet. Ces deux points s'appuyant l'un sur l'autre, placés en face des côtes de France, sur la mer politique de nos jours, ajouteraient assurément.⁹

Οι Αλγερινοί εθνικιστές οργανώθηκαν με το κίνημα του Εθνικού Απελευθερωτικού Μετώπου FLN (Front de Libération Nationale)¹⁰ και στη συνέχεια με την υποστήριξη άλλων ριζοσπαστικών καθεστώτων, εξεγέρθηκαν, παρακινημένοι από την ανεξαρτησία του Βιετνάμ¹¹ και την χορήγηση αυτονομίας στην Τυνησία. Ωστόσο, οι γαλλικές κυβερνήσεις δεν ήταν πρόθυμες, όσο με τις υπόλοιπες χώρες, να παρέχουν την ανεξαρτησία στην Αλγερία. Ένας από

⁸Οι πρώτες χώρες που ανεξαρτητοποιήθηκαν, ήταν η Συρία και ο Λίβανος το 1946.

⁹A. Tocqueville, *De la colonie en Algérie : Alexis de Tocqueville. Présentation de Tzvetan Todorov*, Βρυξέλλες: Complexes, 1988, σ. 59-60.

¹⁰J. Pélégri, *Ma mère, L'Algérie*, Αρλ: Babel, 1990, σ. 76.

¹¹Πόλεμος της Ινδοκίνας, που διήρκεσε από το 1946 έως το 1954.

τους λόγους ήταν το γεγονός ότι στην Αλγερία διέμεναν πολλοί Γάλλοι. Η γαλλική κοινότητα αποίκων στην Αλγερία χρονολογούνται από το 1830 και ήταν αρκετά ακμάζουσα, καθώς πραγματοποιήθηκε για πρώτη φορά εξέγερση από την αποικιοκρατούμενη Αλγερία ύστερα από τα 130 χρόνια γαλλικής αποικιοκρατίας. Επομένως για ένα μεγάλο αριθμό των Γάλλων πολιτών, η Αλγερία ήταν Γαλλία « L'Algérie c'était la France »¹².

Λόγω της αδιαλλαξία της Γαλλίας να απελευθερώσει την Αλγερία, οι επιθέσεις των Αλγερινών πολλαπλασιάστηκαν με στόχο την ανεξαρτησία τους. Προξενήθηκαν θάνατοι και τραυματισμοί εξ αιτίας επιθέσεων σε Γάλλους και Ευρωπαίους κατοίκους. Οι Γάλλοι απάντησαν με αύξηση της στρατιωτικής παρουσίας στην Αλγερία, με συλλήψεις, ρατσιστικές επιθέσεις, βασανιστήρια και βιασμούς. Αυτή η στρατικοποίηση και οι υπόλοιπες ενέργειες από πλευράς των Γάλλων είχαν ως επακόλουθο την έντονη γαλλο-αλγερινή σύγκρουση και την απουσία οποιασδήποτε διαπραγμάτευσης.

Στο ξεκίνημα της κινητοποίησης της Αλγερίας για την ανεξαρτησία, η Μητρόπολη φαινόταν αμέτοχη. Ένα μέρος των Γάλλων πολιτών υπερασπίστηκε την αλγερινή ανεξαρτησία και καταδίκασε τις ενέργειες του γαλλικού στρατού. Η γαλλική κοινότητα αποίκων στην Αλγερία, βλέποντας ότι μόνο ο στρατός τους βοηθάει, ήλπιζε σε ένα στρατιωτικό πραξικόπημα.

Αν και όλες οι διαδοχικές κυβερνήσεις ανεξαρτήτως τοποθετήσεως αποδέχονταν αυτή τη στρατικοποίηση, η σύγκρουση με την Αλγερία άσκησε αρνητική επιρροή και στην εσωτερική πολιτική της Γαλλίας, καθώς οδήγησε με αυτό τον τρόπο στην κατάρρευση της Τέταρτης Δημοκρατίας - «IVe République». Η Γαλλία θεωρήθηκε ανίκανη να αντιμετωπίσει αυτό το σοβαρό πρόβλημα. Το αποτέλεσμα της ταραχώδους αυτής εποχής, ήταν η ανάδειξη στην εξουσία του Charles De Gaulle. Οι Γάλλοι άποικοι της Αλγερίας στράφηκαν τότε στον στρατηγό De Gaulle, αλλά και εκείνος δεν κατάφερε να τους βοηθήσει.

Dès la fin de 1960, le choix de l'UNR est clair : le soutien à de Gaulle passe avant toute préférence pour une politique. Pour le CNI, les choses sont moins évidentes et les choix moins aisés à exprimer, mais l'incohérence même de la structure modérée est ici un atout qui permet d'éviter une crise trop grave. Les indépendants se divisent entre ceux qui, tel Valéry Giscard d'Estaing, placent leur appui au général de Gaulle avant toute autre considération, et ceux

¹²Φράση του François Mitterrand, τότε υπουργού Εσωτερικών, στην ομιλία του δώδεκα μέρες μετά το ξέσπασμα του πολέμου στην Αλγερία.

comme Jean-Marie Le Pen pour lesquels le but à atteindre, avec ou sans de Gaulle, est le maintien de l'Algérie sous la souveraineté française.¹³

Υπό τη σκιά ενός εμφύλιου πολέμου στην Αλγερία, η γαλλική κυβέρνηση παρότρυνε τον λαό της Αλγερίας να αποφασίσει εκείνος για το μέλλον του, διενεργώντας δημοψήφισμα.¹⁴ Το 39% ψήφισε υπέρ της Ανεξαρτησίας. Αργότερα, πραγματοποιήθηκε δημοψήφισμα και στη Γαλλία με το συντριπτικό 75% των πολιτών να τάσσεται υπέρ της Ανεξαρτησίας της Αλγερίας. Ακολούθησε μία σειρά συγκρούσεων στο Παρίσι, ενώ το Αλγέρι είχε μετατραπεί σε πεδίο μάχης. Συγκεκριμένα, πραγματοποιήθηκε απόπειρα δολοφονίας κατά του ίδιου του De Gaulle και αιματοβαμμένοι εορτασμοί στο όνομα της Ανεξαρτησίας. Ωστόσο, αναπόφευκτη ήταν η ανεξαρτησία της Αλγερίας, η οποία πραγματοποιήθηκε στις 3 Ιουλίου του 1962.

Ο Begag χαρακτηρίζει τον πόλεμο ανάμεσα σε Γαλλία και Αλγερία ως ένα μάθημα κατά του φανατισμού «Guerre d'Algérie bis : un bon truc à enseigner aux enfants d'immigrés maghrébins pour évoquer les relations historiques de la France avec les pays du Maghreb. Aux enfants de Français aussi, du reste ! soyons pas sectaires»¹⁵.

2.3. Το μεταναστευτικό κύμα από το Μαγκρέμπ προς τη Μητρόπολη

Οι σχέσεις μεταξύ της Γαλλίας και της Αλγερίας έπειτα από την ανεξαρτησία ήταν ιδιαίτερα έκρυθμες. Τόσο η αποικιοκρατία και η αποαποικιοποίηση όσο και το μεγάλο κύμα μετανάστευσης που επακολούθησε προς τη Μητρόπολη επηρέασαν βαθιά την ιστορία της Γαλλίας.

Αναλυτικότερα, μέχρι και την ανεξαρτησία σε πολιτικό, οικονομικό και κοινωνικό πλαίσιο της Αλγερίας, κάθε αλγερινός αγρότης ή εργάτης είχε τη δυνατότητα να μεταναστεύσει στη Μητρόπολη, καθώς η Γαλλία αναζητούσε εργατικό δυναμικό. Εκείνη την εποχή, το γεγονός

¹³J.-M., Donegani & M. Sadoun, *La Ve République. Naissance et mort*, Παρίσι: Gallimard, 1998, σ.137.

¹⁴Δ. Λιβιεράτος, *Η αλγερινή επανάσταση* (Γ' έκδοση), Αθήνα: Καρανάση, 1975, σ. 205.

¹⁵A. Begag & A. Chaouite, *Écarts d'identité*, Παρίσι : Seuil, 1990, σ. 12.

ότι θα λάμβαναν μισθό για τις εργατικές τους εργασίες έκανε τη Μητρόπολη να φαντάζει ως πόλος έλξης στα μάτια τους. Σημαντικό ρόλο διαδραμάτισαν οι συνθήκες στην Αλγερία, καθώς η Αλγερία μετά την ανεξαρτησία της είχε να αντιμετωπίσει μία ασφυκτική οικονομία. και μία ασφυκτική πολιτική ζωή.

Πολλοί Αλγερινοί επηρεάστηκαν από τις τρέχουσες συνθήκες και μετανάστευσαν με κύριο στόχο να επιστρέψουν μελλοντικά οικονομικά ανεξάρτητοι στη χώρα τους. Το ξεκίνημα της βορειοαφρικανικής μετανάστευσης προς τη Μητρόπολη τοποθετείται χρονικά στο τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, καθώς τότε επήλθε και η ραγδαία οικονομική ανάπτυξη των ευρωπαϊκών χωρών. Συγκεκριμένα, η Γαλλία γνώρισε μεγάλη οικονομική άνθηση. Η περίοδος των τριάντα επόμενων χρόνων, από το τέλος του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου, από το 1945 έως το 1974, ονομάστηκε «Les Trentes Glorieuses». Η περίοδος αυτή σηματοδοτείται όχι μόνο από οικονομική, αλλά και από δημογραφική άνοδο. Η εργασία στον αγροτικό τομέα έφτανε στο τέλος της, καθώς αναδυόταν σιγά, σιγά η βιομηχανική ανάπτυξη με περισσότερες θέσεις εργασίας, αλλά και με αύξηση των μισθών. Ως εκ τούτου η μετανάστευση αυξήθηκε ραγδαία.

Συγκεκριμένα, το 1975 σε καταμέτρηση πληθυσμού αλλοδαπών οικογενειών που καταμετρήθηκε στη Γαλλία, οι Βορειοαφρικανοί άγγιξαν παραπάνω από το 46% των μεταναστευτικών κοινοτήτων της Γαλλίας. «Notons que sur les soixante-six mille six cent soixante-cinq femmes de moins de quarante-quatre ans, recensées en 1975 avec un nombre d'enfants de seize ans ou moins, supérieur à quatre, les maghrébines représentaient plus de quarante-six pour cent»¹⁶.

Η δημογραφική ανάπτυξη ήταν εξαιρετικά κερδοφόρα για την οικονομία της Γαλλίας, καθώς βοήθησε στην αύξηση των εισοδήματα των Γάλλων. Σημαντικό παράγοντα για την οικονομική ανάπτυξη αποτέλεσαν οι χαμηλές τιμές σε υλικά πρώτης ανάγκης που προμηθεύονταν από την Αφρική, όπως πετρέλαιο και μέταλλα. Για τους Γάλλους πολίτες, η λέξη πετρέλαιο ήταν συνώνυμο με τη λέξη Άραβας. Τα επόμενα χρόνια, λόγω πετρελαϊκής κρίσης, δημιουργήθηκε το στερεότυπο ότι οι Άραβες ευθύνονται για την ανεργία και οι μετανάστες παίρνουν τις δουλειές των Γάλλων : «Pétrole : arabe = moi. Les difficultés

¹⁶A. Begag, « Les immigrés sont-ils des personnes à mobilité réduite », στο *L'immigré et sa ville*, Open éditions Books, Λυών: Presses Universitaires de Lyon, 1984, σ. 19-51. <https://books.openedition.org/pul/7611>

économiques internationales, c'est moi ! Le chômage c'est moi ! Les immigrés prennent le travail des Français. Tout se tient. Une telle logique sent le mazout »¹⁷.

Η δημογραφική αύξηση είχε ως απόρροια και αρνητικά αποτελέσματα, όπως τη κρίση της στέγασης, η οποία οφειλόταν στην αστικοποίηση και την άφιξη των μεταναστών. Η γαλλική κυβέρνηση, με σκοπό να καταπολεμήσει αυτό το ζήτημα, στράφηκε στην κατασκευή κατοικιών σε απομακρυσμένες περιοχές, στα περίχωρα δηλαδή που ήταν προσβάσιμα με σιδηροδρομικό δίκτυο και τα οποία αρχικά, κατοικήθηκαν από αυτόχθονες εργάτες και έπειτα από οικογένειες μεταναστών. Είναι δυνατόν να ειπωθεί πως τα αποτελέσματα της κίνησης της κυβέρνησης να κατασκευάσει άμεσα τέτοιου είδους κατοικίες ανέδειξε ένα πρόσωπο μιας κοινωνίας άνισης, μεροληπτικής και ρατσιστικής. Καθώς η γαλλική κοινωνία απολάμβανε μία σύγχρονη εικόνα, αντιθέτως ο γαλλικός πολιτισμός και οι γαλλικές αξίες κλονίζονταν από τον κοσμοπολιτισμό που η ίδια η Γαλλία άνοιξε την πόρτα για να μπει.¹⁸

Ένα παράδειγμα της έντονης ανισότητας αποτελούσε το γεγονός, ότι η αύξηση των εισοδημάτων μετά την δημογραφική άνθηση, αλλά και εξαιτίας της μετανάστευσης απέφερε την ραγδαία άνοδο στην κατανάλωση. Παραδείγματος χάριν, η αγορά ενός αυτοκινήτου έπαψε να είναι αποκλειστικά και μόνο αστικό προνόμιο και αποτέλεσε δικαίωμα ολόκληρου του κοινωνικού συνόλου της Γαλλίας. Την ίδια στιγμή πολλοί μετανάστες δεν είχαν πρόσβαση στα Μέσα Μαζικής Μεταφοράς, είτε επειδή διέμεναν σε περιοχές που δεν εξυπηρετούνταν από αυτά, είτε επειδή δεν ήταν σε οικονομική θέση να πληρώσουν τους ναύλους ενός εισιτηρίου ή μίας συνδρομής. Επομένως, δημιουργήθηκε ένα μεγάλο χάσμα στην οικονομική ευμάρεια ανάμεσα στους μετανάστες και τους Γάλλους πολίτες.

Les immigrés appartiennent massivement aux catégories socio-professionnelles les plus basses de la hiérarchie. Leur moindre qualification professionnelle est à l'origine de la faiblesse de leurs revenus salariaux et d'une grande vulnérabilité au chômage. Les aspects financiers de la mobilité se posent en général en des termes plus aigus que pour l'ensemble de la population française. En 1979, sur cent salariés étrangers, quatre-vingt-six sont ouvriers. La moyenne de l'ensemble des salariés se situe à cette date à cinquante-deux pour cent. Parmi les ouvriers étrangers, la proportion de manœuvres et d'ouvriers spécialisés est plus forte que parmi l'ensemble des ouvriers : cinquante-six pour cent contre quarante-neuf pour cent. Les étrangers sont donc incontestablement plus déqualifiés que les Français¹⁹.

¹⁷A. Begag, A. Charouite, *ό.π.*, σ. 13.

¹⁸H. Belmessous, *Petite histoire politique des banlieues populaires*, Παρίσι : Syllepse, 2002, σ. 181.

¹⁹A. Begag, *L'immigré et sa ville*, *ό.π.*, σ. 19-51.

Η τριακονταετία της γαλλικής οικονομικής επιτυχίας έφτασε στο τέλος της το 1974. Η κατάρρευση της προήλθε από την πετρελαϊκή κρίση του 1973, εξ αιτίας της οποίας ακολούθησε και η οικονομική κρίση. Χαρακτηριστικά της εποχής αποτέλεσαν τα οικονομικά προβλήματα και η πολιτική αστάθεια λόγω της μεγάλης απήχησης που είχαν στον λαό οι δύο εκ διαμέτρου αντίθετες παρατάξεις (ακροδεξιά-ακροαριστερά).

Από τη μία πλευρά «C'est bien le temps de la gauche».²⁰ Η φράση «Είμαστε όλοι αδέρφια», «On est tous frères» και η μεγάλη απήχηση της ΜΚΟ «SOS-Racisme» σηματοδοτούσαν την εποχή αυτή. Η συγκεκριμένη αντιρατσιστική Μη Κυβερνητική Οργάνωση, ιδρύθηκε το 1984 στη Γαλλία και επηρέασε κι άλλες ευρωπαϊκές χώρες.

Στην αντίπερα όχθη βρισκόταν το εθνικιστικό κόμμα «Front national», το οποίο ιδρύθηκε το 1972. Ο ηγέτης του κόμματος αυτού ήταν ο πρώην στρατιωτικός και πολιτικός Jean-Marie Le Pen, ο οποίος ήταν θερμός υποστηρικτής του περιορισμού της μετανάστευσης, υπέρμαχος του ευρωσκεπτικισμού²¹ και της θανατικής ποινής.

À la différence du communisme et du socialisme qui donnent au prolétariat la mission de libérer toute l'humanité, ou du gaullisme qui accepte en son sein les différences et tolère même, sous la IVe République, la double appartenance politique, le Front national réduit le tout à la partie. [...] Le FN ne se contente pas de laisser à la minorité le soin de constater qu'elle s'est trompée par le seul fait qu'elle n'est pas la majorité. Il ne connaît pas ces notions qui expriment un état conjoncturel et ignorent l'essence du peuple. Doctrine de l'incarnation, sa conception ne pose pas seulement l'hypothèse toujours révisable de l'identité entre la partie et le tout. Le FN constate simplement -- toujours la force de l'évidence - qu'il est le tout, puisque les autres ont en commun d'ignorer et de craindre le peuple français. En ce sens, les coalitions de front républicain que la gauche et la droite forment ponctuellement au second tour des élections ne le gênent pas; elles confirment simplement que les autres complotent pour retarder l'identification inévitable de la partie et du tout.²²

Απώτερος στόχος του εθνικιστικού κόμματος ήταν η καταπολέμηση της ενωμένης Αριστεράς. Το έτος 1990 η δράση του ακροδεξιού αυτού κόμματος στη διάδοση του ρατσισμού και της ξеноφοβίας ήταν έντονη, ιδίως για μη Ευρωπαίους μετανάστες, καθώς επιζητούσε την απέλασή τους.

²⁰J.-M., Donegani & M. Sadoun, *ό.π.*, σ. 317.

²¹Ιδεολογία αντίθεσης ή αμφιβολίας προς την Ευρωπαϊκή Ένωση.

²²Στο ίδιο, σ. 418.

Η άφιξη ενός τόσο μεγάλου ποσοστού ξένων κοινοτήτων έκανε αρκετούς Γάλλους να στραφούν προς το « Front National ». Το γεγονός πως είχαν σημειωθεί αρκετά περιστατικά κλοπής, πολλές λεηλασίες και πυρκαγιές σε δημόσια κτήρια και αντιπαραθέσεις με την αστυνομία τους ώθησε στην ενέργεια αυτή. Τα περιστατικά τροφοδότησαν την ξενοφοβία, ιδίως προς το Ισλάμ. Θύματα της αδικίας, της αστυνομικής βίας, των ρατσιστικών ενεργειών και του κοινωνικού αποκλεισμού αποτέλεσαν οι ξένοι κάτοικοι των προαστίων.

Les problèmes d'insécurité se sont exacerbés à un tel point que des associations, des élus et des policiers se concertent pour prendre des mesures de prévention. Des îlotiers ont été mis en place. Ils doivent permettre la protection des rentrées et sorties d'école, la prévention des actes de vandalisme...Mais ils ne peuvent empêcher les agressions épisodiques dont sont victimes les bus et les chauffeurs lorsqu'ils traversent Vaulx-en-Velin, la nuit. De temps à autres, on apprend par la presse, que les conducteurs des bus desservant l'Est lyonnais excédés, refusent de circuler dans les "quartiers chauds".²³

Οι εξελίξεις αυτές είχαν ως επακόλουθο τις εξεγέρσεις σε αστικές περιοχές. Επιπλέον, η πολιτική αστάθεια, που επικρατούσε, έδινε τροφή για αναταραχές. Στην πολιτική ζωή της χώρας επικρατούσαν τα δύο άκρα, γεγονός που λειτουργούσε ανασταλτικά για την ομαλή συμβίωση των πολιτών. Ο Tzvetan Todorov στο βιβλίο του *L'Homme dépaycé* αναφέρεται σε αυτήν την κατάσταση : «racistes et antiracistes comme deux extrêmes également indésirables, également responsables du malaise dans la société contemporaine, “deux mouvements démagogiques de sens contraire” ».

Επιπροσθέτως, στον σχολικό χώρο παρατηρούνται εντάσεις και αντικατοπτρίζεται ο διχασμός που υπάρχει στην κοινωνία εκείνη την περίοδο.

Les problèmes de scolarité et d'insécurité, souvent associés à la présence étrangère, influencent largement la vie quotidienne des Vaudais. En effet, beaucoup de ménages, français ou non, ressentent avec une grande amertume, la forte présence d'enfants d'étrangers dans les écoles primaires et maternelles. Des phénomènes de réaction se manifestent. Des familles françaises se plaignent auprès des responsables municipaux. Elles se considèrent comme les principales victimes d'une situation extrêmement grave. [...] Par ailleurs, les explosions de violence survenues dans le quartier de La Grappinière en 1981 et dont la presse a largement fait écho, ont particulièrement détérioré l'image de marque de la commune.²⁴

²³A. Begag, *L'immigré et sa ville*, ό.π., σ. 19-51.

²⁴A. Begag, *L'immigré et sa ville*, ό.π., σ. 19-51.

Ο Tzvetan Todorov αναλύει τις ρατσιστικές συμπεριφορές, οι οποίες βασίζονται συχνά στις διαφοροποιήσεις της εξωτερικής φυσιογνωμικής εικόνας. Σε ένα επόμενο επίπεδο όταν οι ρατσιστικές συμπεριφορές παίρνουν μεγαλύτερη διάσταση, άπτονται ζητημάτων ιδεολογίας :

La xénophobie et son partenaire obligé, l'ethnocentrisme (dévalorisation des autres, survalorisation des miens), sont des phénomènes sociaux répandus sur toute la surface du globe, même si les différentes sociétés ne leur réservent pas le même traitement : les étrangers peuvent aussi bénéficier d'une hospitalité particulière ou profiter de l'attrait exercé par tout ce qui est exotique. Le deuxième pas sépare cependant le racisme de la xénophobie générale, même si ce n'est pas au point de les opposer, comme le prétend Yonnet : il faut maintenant que l'extension de ce groupe rejeté coïncide avec celle d'un autre, que j'identifie par ses caractéristiques physiques visibles (les Noirs, les Basanés, les Jaunes) ; c'est ce que j'appelle « race », sans me soucier du fait que les biologistes contestent la portée de ces regroupements : les races existent, puisque je les vois. Enfin, de cette coïncidence je conclus que la seule présence des caractéristiques physiques suffit pour garantir celle des caractéristiques sociales.²⁵

Το 1952 ένα δημοσιευμένο άρθρο στο περιοδικό *Les Temps* με τίτλο «Du colonialisme au racisme» των Henri Moscat και Marcel Pétju, ανέφερε ότι «οι Βορειοαφρικανοί θέλοντας ή μη βρίσκονται και πάλι στο περιθώριο, απορριπτόμενοι από την μητροπολιτική κοινωνία». Ακόμη, παραθέτει το καυστικό σχόλιο ότι «μία μπανιέρα θα μπορούσε να τους χρησιμεύσει», κατακρίνοντας με τον τρόπο αυτό τις άθλιες συνθήκες και την έλλειψη των βασικών αγαθών στα οικοδομήματα που τους προσέφερε το κράτος ως σπίτια. «Οι Βορειοαφρικανοί αναγκάζονται να αποτύχουν», καταλήγει το άρθρο.²⁶

Σύμφωνα με τον Azouz Begag, η κοινωνική ζωή της κοινότητας επηρεάζεται στο μέγιστο από τη συγχώνευση πολιτιστικών μοντέλων, η συμβίωση δημιουργεί συγκρούσεις και η εγκληματικότητα αυξάνεται ως αποτέλεσμα της ανεργίας : «La vie social de la commune est redoutablement affectée par l'amalgame des modèles culturels qui prévaut dans la population. Les associations ont du mal à recruter, à agir. Les équipements socio-culturels survivent difficilement ; les retards scolaires sont redoutables ; la cohabitation crée des conflits ; la délinquance croît avec le chômage.»²⁷

²⁵T. Todorov, *L'Homme dépaycé*, ό.π., σ. 105.

²⁶H. Belmessous, ό.π., σ. 182. Δική μας μετάφραση.

²⁷A. Begag, *L'immigré et sa ville*, ό.π., σ. 19-51.

Η Michèle Tribalat διαπίστωσε ότι η ανεργία μεταξύ των νέων Αλγερινών δεύτερης γενιάς στις αρχές της δεκαετίας του 1990 ανερχόταν σε ποσοστό 40% για τις γυναίκες και 42% για τους άνδρες. Στο τέλος της δεκαετίας, το ποσοστό ανεργίας είχε αυξηθεί ακόμη περισσότερο, φθάνοντας το 48% μεταξύ των ανδρών και το 53% μεταξύ των γυναικών, που γεννήθηκαν από Αλγερινούς μετανάστες, ποσοστό περίπου διπλάσιο από αυτό που υπέστη η πλειοψηφία των ομοεθνών συνομηλίκων τους. Τέτοιες στατιστικές είναι σοκαριστικές και προκαλούν ανατριχιαστικά αναγνώσματα. Πόσο μάλλον για όσους ανθρώπους τις ζουν ως καθημερινή πραγματικότητα, τα ποσοστά ανεργίας αυτού του επιπέδου και οι συμπεριφορές διακρίσεων που κρύβονται πίσω από αυτά, αναπόφευκτα έχουν βαθύ αντίκτυπο.²⁸

Πολλά παρεμφερή περιστατικά συμβαίνουν μέχρι και σήμερα. Όπως έχει υποστηρίξει ο Alec G. Hargreaves, σημαντικός μελετητής των Beurs και της πολιτισμικής παραγωγής τους, κατά τη διάρκεια των ταραχών που συγκλόνισαν όλη τη Γαλλία 2005, δεν εμφανίστηκε κανένας από τους βορειοαφρικανούς νέους, που συμμετείχαν στις ταραχές, να προβάλει θρησκευτικό κίνητρο σχετικά με τις πράξεις του. Άλλωστε, οι πρωταρχικοί τους στόχοι ήταν η αστυνομία και τα δημόσια κτήρια, δηλαδή τα σύμβολα ενός κράτους, το οποίο είχε αποτύχει να τους προστατεύσει από τις διακρίσεις. Έπειτα, επόμενος στόχος τους ήταν τα αυτοκίνητα, ως σύμβολο της υλικής ευημερίας, που στερούνταν λόγω του αποκλεισμού τους από την αγορά εργασίας. Όπως συγκεκριμένα υποστηρίζει ο Alec G. Hargreaves, οι εκκλησίες δεν αποτελούσαν στόχο τους. Πρόκειται απλώς για απογοητευμένους πολίτες και καταναλωτές.²⁹

2.4. Εμβαθύνοντας στη δεύτερη γενιά μεταναστών – Beurs

Καίριας σημασίας είναι να αναφερθεί ο λόγος για τον οποίο χρησιμοποιείται ο όρος «γενιά». «Σε αντίθεση με τη γενεαλογική έννοια της γενιάς, η οποία ορίζεται διαδοχικά από την άποψη της καταγωγής και της συγγένειας, επιπλέον η γενιά μπορεί να εννοιολογηθεί από κοινωνικοϊστορικούς παράγοντες, δηλαδή ως μια ομάδα ατόμων παρόμοιας ηλικίας με κοινές διαμορφωτικές εμπειρίες, συνήθως στην εφηβεία ή την πρώιμη ενηλικίωση, σε μια δεδομένη ιστορική στιγμή.»³⁰

²⁸A. G. Hargreaves, «Third-Generation Algerians in France: Between Genealogy and History», *The French Review*, 83(6), 2010, σ. 1293. Δική μας μετάφραση.

²⁹Στο ίδιο, σ. 1297.

³⁰A. G. Hargreaves, «Third-Generation Algerians in France: Between Genealogy and History», *ό.π.*, σ. 1290. Δική μας μετάφραση.

Τα παιδιά μεταναστών από το Μαγκρέμπ, αναφέρονται στην καθομιλουμένη γαλλική γλώσσα ως «beurs». Γενικά, ο όρος «beur» στην καθομιλουμένη γλώσσα σημαίνει «arabe» και αναφέρεται σε άτομα βορειοαφρικανικής καταγωγής, που γεννήθηκαν ή μεγάλωσαν στη Γαλλία. Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1970, οι ίδιοι οι Beurs που διέμεναν στα «banlieues» του Παρισιού, δημιούργησαν τον όρο αυτό, ο οποίος προκύπτει μέσω της αντιστροφής της λέξης arabe, χρησιμοποιώντας τη «verlan», η οποία είναι τύπος της νεανικής γαλλικής αργκό. Θα μπορούσε να ειπωθεί πως ο όρος αυτός συνδέεται και με την αραβική γραφή, η οποία ξεκινάει ανάποδα σε σύγκριση με τη γαλλική. Φαίνεται ότι «η αντιστροφή αυτή αποτελεί ένα θαυμάσιο παράδειγμα της πάλης ενάντια στην εξορία».³¹ Ο λόγος που οι Beurs δημιούργησαν αυτήν την ονομασία ήταν για να αποφύγουν να τους αποκαλούν «arabes». Οι Beurs αναγκάστηκαν να καταφύγουν στην εφεύρεση ενός ονόματος, διότι ούτε το κράτος, ούτε τα μέσα μαζικής ενημέρωσης ήξεραν πώς να τους ονομάσουν. Επιπλέον, αν και πρόκειται για αυτοπροσδιοριστικό όρο των ίδιων των Beurs με σκοπό την αποφυγή μίας λέξης με αρνητική έννοια (μετανάστες ή Αραβες), εντούτοις στον χαρακτηρισμό αυτό προσδίδεται και αρνητική χροιά.

Για τον Azouz Begag και τον Abdellatif Chaouite, ο όρος παρομοιάζεται σαν μια λέξη, η οποία προσδιορίζει μια λιπαρή τροφική ουσία, παρομοιάζοντας τη λέξη beur με τη λέξη βούτυρο - «beurre». Η παρομοίωση αυτή έγκειται στην παρόμοια γραφή και την κοινή προφορά και αποτελεί ένα καυστικό σχόλιο σχετικά με τη δημιουργία του όρου: «Décidement, l'immigration ça se mange bien au petit déjeuner»³².

Αρκετοί beurs θέλησαν να απορρίψουν τον όρο, λόγω της εμπλοκής των γαλλικών Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης στην δημιουργία του, καθώς θεώρησαν ότι αντιπροσωπεύουν το δικό τους παραμορφωμένο νέο-αποικιακό πρίσμα μέσα από τη δημιουργία του όρου.³³ Επίσης, ο όρος χρησιμοποιήθηκε αρκετά από την κυρίαρχη εξουσία, διότι κατά κάποιο τρόπο η λέξη Beur κουβαλάει μια βαριά στερεοτυπική χροιά στο άκουσμά της. Σύμφωνα με τον

³¹B. Λαλαγιάννη, «Η λογοτεχνία δεύτερης γενιάς μεταναστών του Μαγκρέμπ στη Γαλλία. Ο Azouz Begag και η "littérature beur"», στο *Σύγχρονη εφηβική λογοτεχνία : από την ποιητική της εφηβείας στην αναζήτηση της ερμηνείας της*, σ. 109.

³²A. Begag & A. Chaouite, *ό.π.*, σ. 9.

³³A. G. Hargreaves, *Voices from the North African Community in France: Immigration and Identity in Beur Fiction*, Οξφόρδη : Berg, 1997, σ. 20.

Tahar Ben Jelloun, η λέξη αυτή «προσδιορίζει αυτόματα τα προάστια, τα προβλήματα της ένταξης»³⁴. Επίσης, θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως λογική η πικρία αυτή στο άκουσμα της λέξης, λόγω των αποτελεσμάτων που είχαν οι έντονες αντιδράσεις εκείνης της περιόδου.

Το απόσπασμα της Leïla Sebbar, κόρης Γαλλίδας και Αλγερινού, στο βιβλίο της με τίτλο *Parle mon fils, parle à ta mère* περιγράφει εξαιρετικά την πολιτιστική διαφορά ανάμεσα στους δύο αυτούς κόσμους, η οποία προκύπτει μέσα από τη δημιουργία της λέξης Beur :

Je sais pas pourquoi ils disent Radio Beur, pourquoi ça beur, c'est le beurre des Français qu'on mange sur le pain ; Je comprends pas. Pour la couleur ; Ils sont pas comme ça, c'est pas la couleur des Arabes ... Les jeunes savent, moi je ne sais pas, j'ose pas demander ... Peut-être c'est le Pays ... El Ber, chez nous en arabe ça veut dire le pays tu le sais, mon fils, c'est ça ou non ? - Le fils apprit à la mère que le mot Beur avait été fabriqué à partir du mot Arabe, à l'envers. Il eut du mal à la convaincre qu'Arabe à l'envers, en partant de la dernière syllabe, donnait Beur ; où étaient passés les a, on ne les entendait plus alors qu'il y en avait deux ... Beur n'avait rien à voir avec le mot pays. On disait aussi Rebeu pour Arabe ... là il n'y avait plus de a et à l'envers, on obtenait facilement Beur. Elle ne croyait pas qu'on retrouvait pas le pays dans Beur ...³⁵

Οι νέοι Βορειοαφρικανοί αντιμετώπιζαν το μεγαλύτερο πρόβλημα των εθνοτικών διακρίσεων κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1980, ως η μεγαλύτερη ορατή μειονότητα της Γαλλίας. Αρκετά σημαντικό γεγονός αποτελεί ότι οι Beurs έχουν εκπαιδευτεί στο γαλλικό σχολικό σύστημα, που αποτελεί τον κύριο παράγοντα αφομοίωσης από τις πρώτες μέρες της Τρίτης Δημοκρατίας (1870-1940), όπου αγόρια και κορίτσια παραδοσιακά διδάσκονταν πώς να γίνονται Γάλλοι πολίτες.

Οι γονείς των Beurs ως επί το πλείστον ήταν αναλφάβητοι. Οι Beurs όμως, αν και αβοήθητοι από τους γονείς τους, απέκτησαν εκπαίδευση και μόρφωση. Ένα μεγάλο ποσοστό αυτών των παιδιών που έζησαν στο περιθώριο και τη φτώχεια, πιθανώς με κίνητρο να ξεφύγουν από αυτόν τον κλοιό και να μην συνεχίσουν να ζουν υπό αυτές τις συνθήκες όπως οι γονείς τους, μορφώθηκαν παρά τις δυσκολίες που τους παρουσιάστηκαν.

Ταυτόχρονα, αναζήτησαν την εύρεση μίας δικής τους ξεχωριστής ταυτότητας. Η νέα τους αυτή ταυτότητα είναι υβριδική καθώς πηγάζει από τη μίξη δυο διαφορετικών πεδίων κουλτούρας, αυτήν της πατρογονικής εστίας και εκείνης που δέχονται στην εκπαίδευση και

³⁴A. G. Hargreaves, «The Beurgeoisie : mediation or mirage», *Journal of European Studies*, 1998, σ. 90.

³⁵L. Sebbar, 1984, *Parle mon fils parle à ta mère*, Παρίσι : Stock, σ. 27-28.

στην κοινωνία. Στην οποία μετέχουν μέσα από διάφορους θεσμούς, όπως τα μέσα επικοινωνίας, τα κέντρα νεότητας, οι σύλλογοι, τα αθλήματα και η τέχνη³⁶.

Οι Beurs έχουν αποδείξει αξιόλογη παρουσία στον τομέα της άθλησης, της πολιτικής, των Γραμμάτων και των Τεχνών. «Υπάρχουν ραδιοφωνικές ομάδες, ραδιοφωνικοί σταθμοί, «ροκ γκρουπ» και πολλοί άνθρωποι της τέχνης της “Beur generation” (Radio Beur, Arab’s Rock, κλπ.)»³⁷. Συγκεκριμένα, το «Radio Beur», το οποίο ξεκίνησε το 1981, κατέχει την πρωτιά στην αποτύπωση του όρου «Beur» στη γαλλική κοινή συνείδηση.³⁸

Όσον αφορά στον κινηματογράφο των Beurs, τα θέματά του συμβαδίζουν με εκείνα της γνωστής γαλλικής ταινίας *La Haine* (1995) του Mathieu Kassovitz, Γάλλου σκηνοθέτη, σεναριογράφου και ηθοποιού από μητέρα Γαλλίδα καθολική και πατέρα Ούγγρο εβραίο. Αυτή η ταινία θίγει και καταδικάζει τα ζητήματα του ρατσισμού, αποτυπώνοντας σκηνές από τη ζωή τριών φίλων, οι οποίοι ζουν σε μια φτωχή γειτονιά μεταναστών. Βασικό στοιχείο της ταινίας αποτελεί η χαρτογράφηση του αστικού τοπίου των προαστίων, του κοινωνικού και πολιτικού τοπίου της μετα-αποικιακής Γαλλίας από την οπτική γωνία των προαστίων και τα κοινωνικά προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι κάτοικοί τους, όπως η ανεργία και ο ρατσισμός. Η ταινία αυτή είναι ένα ακόμη παράδειγμα της επιρροής που άσκησαν οι αναταραχές στα γαλλικά προάστια, καθώς αποτελεί ένα μοντάζ ειδησεογραφικών ειδήσεων με πλάνα από ταραχές σε ένα «banlieue» στην κοινότητα Chanteloup-les-Vignes, κοντά στο Παρίσι.

Αυτή η φαινομενικά ξεχωριστή γενιά των Beurs ήρθε στο προσκήνιο εξαιτίας κυρίως των φυλετικών εντάσεων στις περιοχές των «banlieues», αλλά και της αυξανόμενης επιρροής του Jean-Marie Le Pen και του Front National,

Ενώ οι Beurs μειονεκτούσαν από τις διακρίσεις, κατά τη διάρκεια μιας περιόδου αυξανόμενης ανεργίας, τα μέλη της δεύτερης γενιάς γνώριζαν, ότι οι πατέρες τους είχαν εργαστεί με επιτυχία για να δημιουργήσουν νέες ευκαιρίες και έχοντας εκπαιδευτεί στο γαλλικό σχολικό σύστημα, πίστευαν ότι, ως Γάλλοι πολίτες, μπορούσαν να περιμένουν νόμιμα να βρουν μια θέση στη γαλλική κοινωνία.³⁹

³⁶B. Λαλαγιάννη, «Η λογοτεχνία δεύτερης γενιάς μεταναστών του Μαγκρέμπ στη Γαλλία. Ο Azouz Begag και η “littérature beur”», ό.π, σ.112.

³⁷Στο ίδιο, σ.112.

³⁸A. G. Hargreaves, «Third-Generation Algerians in France: Between Genealogy and History», ό.π., σ. 1294.

³⁹A. G. Hargreaves, «Third-Generation Algerians in France: Between Genealogy and History», ό.π., σ. 1292. Δική μας μετάφραση.

Οι πρώτες κοινωνικές εξεγέρσεις, οι οποίες επιζητούσαν την ισότητα και καταδίκασαν τον ρατσισμό, χρονολογούνται το 1981 στις εργατικές γειτονίες της ανατολικής Λυών. Η πρώτη εθνική διαδήλωση των Beurs στη Γαλλία, έλαβε χώρα από τις 15 Οκτωβρίου 1983 έως τις 3 Δεκεμβρίου 1983 και ονομάστηκε «Marche pour l'égalité et contre le racisme» ή αλλιώς «πορεία των Beurs». Επρόκειτο για μία πορεία από τη Μασσαλία έως το κέντρο του Παρισιού με σκοπό τη διαμαρτυρία κατά των διακρίσεων. Αυτή η διαδήλωση κατακλυζόταν από μία ποικιλομορφία συναισθημάτων. Με αφορμή την πορεία αυτή, πολλοί Γάλλοι αναλογίστηκαν τις διακρίσεις σε βάρος νέων, που είναι και αυτοί Γάλλοι και απλώς επιζητούσαν την ένταξή τους στη γαλλική κοινωνία η οποία, μέχρι τότε, τους είχε περιθωριοποιήσει. Κατά τη διάρκεια αυτής της πορείας, υπήρξαν σφοδρές συγκρούσεις με τους αστυνομικούς στα προάστια της Λυών, οι οποίες προκάλεσαν τραυματισμούς, ενώ σύμφωνα με το Υπουργείο Εσωτερικών, πέντε Βορειοαφρικανοί σκοτώθηκαν από ρατσιστικές επιθέσεις.

Το πρόβλημα βέβαια δεν εξαλείφθηκε. Αναφερόμενος στον ρατσισμό που επικρατούσε στη γαλλική κοινωνία απέναντι στους μετανάστες, ο Tzvetan Todorov αναφέρει:

Le gouvernement français avait décidé, en mai 1987, d'instruire un procès très public à l'ancien nazi Klaus Barbie pour rappeler aux nouvelles générations les horreurs du nazisme. Le 13 juin de cette même année, alors que le procès Barbie était en cours, un ouvrier tunisien était battu à mort dans les rues de Nice. Ses agresseurs, arrêtés peu après, ont expliqué aux policiers, sans manifester de remords : « Nous, on est racistes, on aime pas les Arabes. » Le père d'un des membres de la bande (rapportait *Le Monde* du 1er août 1987) a déclaré aux policiers qu'il « comprenait et approuvait les mobiles de son fils ».⁴⁰

Όλες αυτές οι εξεγέρσεις αφήνουν βαριά κληρονομιά, εξ αιτίας του πένθους και του πόνου που προκαλούνται από τις διακρίσεις μεταξύ των κοινωνικών ομάδων. Αυτά τα περιστατικά αναπόφευκτα επιδρούν σε όλα τα είδη της τέχνης. Κατ' αυτόν τον τρόπο η λογοτεχνία των Beurs επηρεάζεται από τις τρέχουσες συνθήκες και αναδύει τις κοινωνικό-ιστορικές πτυχές της γαλλικής κοινωνίας μέσα από τη γραφή της.

⁴⁰T. Todorov, *L'Homme dépaycé*, ό.π., σ. 99.

2.5. Το λογοτεχνικό κίνημα των Beurs

Σε ένα γενικότερο πλαίσιο, η λογοτεχνία «beure»⁴¹ είναι ένα είδος, το οποίο χρησιμοποιείται για να περιγράψει λογοτεχνικά έργα γραμμένα από γαλλόφωνους συγγραφείς της δεύτερης αλλά και της τρίτης γενιάς παιδιών μεταναστών από το Μαγκρέμπ. Η λογοτεχνία beure εμφανίστηκε τις δεκαετίες του 1980 και του 1990 και παρουσιάζει τα προβλήματα των διακρίσεων, του ρατσισμού και της πολιτιστικής αφομοίωσης, τα οποία αντιμετώπιζαν οι μετανάστες, κατά την άφιξη τους στη Γαλλία. Αν και αυτοί οι συγγραφείς γεννήθηκαν στην πλειοψηφία τους σε γαλλικό έδαφος, εξακολουθούν να είναι γιοι μεταναστών βορειοαφρικανικής καταγωγής.

Οι συγγραφείς beurs εγείρουν προβληματισμούς για θέματα ένταξης, κοινωνικού αποκλεισμού, ωστόσο αγγίζουν το ζήτημα της προσπάθειας ερμηνείας του κόσμου στον οικονομικό και πολιτιστικό τομέα της κοινωνίας υποδοχής. Η λογοτεχνία beure προσεγγίζει και άλλα πεδία, όπως την κοινωνιολογία, τη γλωσσολογία, τη φιλοσοφία και την ιστορία.

Στο χώρο των συγγραφέων beurs ανήκουν οι Ferrudja Kessas, Sakkina Boukhedenna, Jean-Luc Yacine, Nacer Kettane, Mehdi Charef, Farida Belghou, Faïza Guène και πολλοί ακόμη. Η λογοτεχνία των μεταναστών (*littérature d'immigration*, *littérature de migration*) στην οποία ανήκει ο Tahar Ben Jelloun, η Khadi Hane, η Yamina Benguigui γενικότερα αποτελεί σημαντική μαρτυρία για τη συμβίωση ανθρώπων διαφορετικών εθνικοτήτων και πολιτισμών στις πόλεις, καθώς αναπαριστά τις ποικίλες διαφορετικότητες και προκαλεί προβληματισμούς αναφορικά με πολιτιστικά ζητήματα. Όλες αυτές οι θεματικές παρουσιάζονται και στη λογοτεχνία συγγραφέων, οι οποίοι είναι παιδιά των μεταναστών, δηλαδή στη λογοτεχνία των Beurs. Η λογοτεχνία beure αποκαλείται και λογοτεχνία δεύτερης γενιάς μεταναστών ενώ η Myriam Geiser προτείνει τον όρο μετα-μεταναστευτική λογοτεχνία⁴².

Η γραφή της λογοτεχνίας των συγγραφέων της δεύτερης γενιάς μεταναστών αφηγείται το ζήτημα της ταυτότητας των Beurs. Μία από τις βασικές κεντρικές ιδέες είναι η ταυτοτική σύγχυση, την οποία αντιμετωπίζουν συχνά οι πρωταγωνιστές των έργων.

⁴¹Συναντούμε τον όρο και ως Λογοτεχνία Beur.

⁴²M. Geiser, «La “littérature beur” comme écriture de la post-migration et forme de “littérature-monde”», *Expressions maghrébines*, 2008, σ. 121-140.

Η ταυτοτική σύγχυση που ταλάνιζε τους πρωταγωνιστές στο μυθιστόρημα του Begag δεν συναντάται πλέον στα πρόσφατα έργα τα οποία ασχολούνται με τη ζωή των νέων στα προάστια γύρω από το Παρίσι και αποτελούν δείγματα της λεγόμενης «littérature urbaine» ή «banlieu literature». Στη λογοτεχνία αυτή, τα στοιχεία εκείνα που υποδηλώνουν την εθνική συνείδηση έχουν όλο και πιο φθίνουσα σημασία στην κατασκευή της ταυτότητας στην τρίτη γενιά μεταναστών αλγερινής καταγωγής, υποστηρίζει ο Alec G. Hargreaves εξετάζοντας την κοινωνικο-πολιτική θέση των Beurs τρίτης γενιάς στη Γαλλία (2010: 1995)⁴³

Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των γονέων των συγγραφέων Beurs είναι αναλφάβητοι. Τα παιδιά τους προσπαθώντας, να ξεφύγουν από τα βασικά καθημερινά προβλήματα θεώρησαν, ως διέξοδο τη γραφή. Το γεγονός αυτό αποδεικνύεται στατιστικά μέσα από τον διπλασιασμό δημοσιεύσεων των λογοτεχνικών έργων της δεύτερης γενιάς μεταναστών. Από το έτος 1981, ημερομηνία έκδοσης του μυθιστορήματος *L'Amour quand même*, του συγγραφέα beur, Hocine Touabti μέχρι και το 1989, δημοσιεύθηκαν συνολικά 27 έργα, τα 3 εκ των οποίων από συγγραφείς που οι γονείς τους (ο ένας ή και οι δύο) κατάγονταν από το Μαγκρέμπ. Η παραγωγή στη δεκαετία του 1990 ήταν διπλάσια, με το ποσοστό των καταγωγής από το Μαγκρέμπ συγγραφέων να κορυφώνεται στη δεκαετία 2000-2007⁴⁴.

Οι συγγραφείς beurs εκφράζονται στη γαλλική γλώσσα κάνοντας ταυτόχρονη χρήση της γλώσσας της χώρας καταγωγής των γονέων τους, καθώς στα γραπτά τους πολύ συχνά εμφανίζονται λέξεις και φράσεις αραβικές. Η γλώσσα τους λοιπόν μπορεί να χαρακτηριστεί ως υβριδική, όπως ακριβώς και η ταυτότητα των Beurs.

Η υβριδικότητα, σύμφωνα με τον Homi Bhabha : «αποτελεί κύριο χαρακτηριστικό της (μετα-)αποικιοκρατικής ταυτότητας [identity]. Ο ίδιος υποστηρίζει ότι ο χαρακτήρας της αποικιοκρατικής ταυτότητας δεν είναι μονολιθικός, αλλά αμφίσημος ή υβριδικός και αφορά τη διαδραστική σχέση, έστω και ασύμμετρη, μεταξύ του πολιτισμού που αποικιοκρατεί και

⁴³Β.Λαλαγιάννη, *Maghreb sur Seine: Η μεταναστευτική λογοτεχνία του Μαγκρέμπ στη Γαλλία*, σ. 108.

⁴⁴A. G. Hargreaves, et A.M. Gans-Guinoune, « Au-delà de la littérature “beur” ? Nouveaux écrits, nouvelles approches », 2008, σ. 2. <https://docplayer.fr/9296079-Au-dela-de-la-litterature-beur-nouveaux-ecrits-nouvelles-approches-critiques.html>

εκείνου που αποικιοκρατείται»⁴⁵. Η υβριδικότητα αποτελεί ένα ξεχωριστό χαρακτηριστικό των Beurs, σε σύγκριση με την προηγούμενη γενιά μεταναστών. « Η γενιά των Beurs διεκδίκησε μία ξεχωριστή, υβριδοποιημένη πολιτιστική ταυτότητα και διαφοροποιήθηκε από την προηγούμενη, της οποίας επιτακτικό ιδεολογικό ζητούμενο ήταν η ενίσχυση του αγώνα για την εθνική ανεξαρτησία και την κατάργηση της αποικιοκρατίας »⁴⁶. Επομένως τα παιδιά των αλγερινών μεταναστών θεωρούν τους εαυτούς τους ως κομμάτι μιας ξεχωριστής γενιάς, η οποία ίσως να μην είναι εθνικά καθορισμένη και αναζητά την εθνική ταυτότητά της. Σύμφωνα με τη Myriam Geiser, αν λάβουμε υπόψιν τον όρο μεταμεταναστευτική λογοτεχνία, που αναφέρθηκε παραπάνω, για να χαρακτηρίσουμε την λογοτεχνία beure,

αυτομάτως [αυτήν] αποδεδεσμεύεται από την αισθητική αντίληψη της εθνοτικής ταξινόμησης. Μ' αυτό το γεγονός, γινόμαστε μάρτυρες της ανάδυσης μιας «παγκόσμιας λογοτεχνίας» της γαλλικής γλώσσας. Μπορούμε να δούμε, ότι οι λογοτεχνίες της μεταναστευτικής περιόδου συγκαταλέγονται μεταξύ των υπερεθνικών λογοτεχνικών φαινομένων, καθώς φέρουν την εμπειρία της πολιτισμικής ανάμειξης.⁴⁷

Το μυθιστόρημα της λογοτεχνίας beure, εστιάζει στην συνεχή αναζήτηση του ίδιου του εαυτού του νεαρού Beur και στο μέλλον του στη χώρα υποδοχής, τη Γαλλία. Θα μπορούσαμε να τη χαρακτηρίσουμε ως λογοτεχνία « της αμφισβήτησης και της διεκδίκησης »⁴⁸. Η λογοτεχνία που προσεγγίζει το ζήτημα της μετανάστευσης, γεννιέται από συγγραφείς, οι οποίοι επιθυμούν να αναδείξουν τη ζωή, τον αγώνα και την προσπάθεια, που βιώνουν οι μεταναστευτικές ομάδες μέσα σε χώρους διαχωρισμού. Ταυτοχρόνως, καλούνται να αγωνιστούν για να αναγνωριστούν τα γραπτά τους και να μην στοχοποιηθούν τα λογοτεχνικά τους κείμενα από κάθε είδους προκατάληψη αναφορικά με τη λογοτεχνική τους αξία.

⁴⁵Ε.Μήτση, *ΦυλοΠαιδεία*, http://www.fylopedia.uoa.gr/index.php/%CE%91%CF%81%CF%87%CE%B9%CE%BA%CE%AE_%CF%83%CE%B5%CE%BB%CE%AF%CE%B4%CE%B1

⁴⁶Λ. Ρόζη, «Από τα οριακά σημεία του αστικού τοπίου στον συμβολικό "χάρτη" της εθνικής ιστορίας : Οι διαδρομές του Cinéma Beur», στο *Πολύχρωμες ψηφίδες: Γαλλοφωνία και πολυπολιτισμικότητα*, επιμέλεια. Φίλιας Δ., Βελιώτη-Γεωργοπούλου Μ., Βλαβιανού Α. & Οικονομοπούλου Χ., Αθήνα: Γρηγόρης, 2013, σ. 91.

⁴⁷Μ. Geiser, *ό.π.*, σ. 121-140. Δική μας μετάφραση.

⁴⁸Β. Λαλαγιάννη, «Η λογοτεχνία δεύτερης γενιάς μεταναστών του Μαγκρέμπ στη Γαλλία. Ο Azouz Begag και η "littérature beur"», *ό.π.*, σ. 109.

Οι συγγραφείς beurs προσπάθησαν να δώσουν φωνή στις εμπειρίες των κοινοτήτων τους, διερευνώντας θέματα όπως η ταυτότητα, η αποξένωση, η περιθωριοποίηση, η αναζήτηση του ανήκειν, η αντίληψη της λογοτεχνικής παραγωγής και η πρόσληψή της από την κυρίαρχη ομάδα, το γαλλικό αναγνωστικό κοινό.

Ένα βασικό ζήτημα, το οποίο αναλύεται στα γραπτά των Beurs είναι το ζήτημα της καταγωγής. Ο ίδιος ο Azouz Begag αφηγείται ότι, διαβάζοντας το μυθιστόρημα του Mehdi Charef *Le thé au harem d'Archi Ahmed* (1983), όπου η κοινωνική εμπειρία του ήρωα ήταν παρόμοια με τη δική του, φαίνεται χρήσιμο να « στραφούμε στην ιστορία της μετανάστευσης των γονιών μας, για να ανακαλέσουμε τη μνήμη και να φτιάξουμε μια νέα αφετηρία. Το παρελθόν είναι ένα κειμήλιο. Το να μιλάς και να γράφεις ξεκαθαρίζει τα χρόνια της αμνησίας που σημάδεψαν τις απαρχές της μετανάστευσης στη Γαλλία στη μεταπολεμική περίοδο. »⁴⁹ Παρατηρούμε ότι οι συγγραφείς beurs δεν φαίνεται να θέλουν αποτραβηχτούν από την κουλτούρα και την παράδοση του τόπου καταγωγής των γονέων τους, καθώς τις θεωρούν κληρονομιά τους. Απλώς συνειδητοποιούν ότι δεν υπάρχει επιστροφή και καλούνται να προσαρμοστούν στις νέες συνθήκες.

Ωστόσο, για τους ίδιους τους Beurs ή, διαφορετικά, τη δεύτερη γενιά μεταναστών, ο βασικός τόπος καταγωγής, τον οποίο γνωρίζουν πραγματικά, επειδή σε αυτόν τον χώρο έζησαν, είναι η Γαλλία. Επομένως, έρχονται συχνά σε ρήξη με τους γονείς τους, καθώς η κουλτούρα των γονέων τους, παραδοσιακή και συχνά υπερ-συντηρητική, σε εκείνους φαντάζει ξένη. Το χάσμα ανάμεσα στις γενιές γίνεται ορατό και ειδοποιός διαφορά ανάμεσα στο νεαρό beur και στον μετανάστη πατέρα του και η διαφορά αυτή βρίσκεται στην πράξη, στο γεγονός ότι ο νέος θέλει να είναι ένα δρων πρόσωπο, το οποίο δεν θα κατοικεί στις παρυφές της κοινωνίας.⁵⁰

Τα μυθιστορήματά τους συνήθως παρουσιάζουν ιστορίες ατόμων τα οποία βρίσκονται αντιμέτωπα αφενός με μία διπλή πολιτισμική αντίληψη και αφετέρου με την άρνηση της

⁴⁹C. M. Barreiro, « Identité urbaine, identité migrante », 2004, σ. 46. <https://www.erudit.org/fr/revues/rs/2004-v45-n1-rs776/009234ar/> Δική μας μετάφραση.

⁵⁰P. Toumi-Lippeno, « La littérature beure : un cri de haine bourré d'espoir », *Africultures : Les mondes en relation*, 1998. <https://africultures.com/la-litterature-beure-un-cri-de-haine-bourre-despoir-291/>

εικόνας τους, σε μία εσωτερική πάλη κατά τη διάρκεια της αναζήτησης της ταυτότητας. Ακόμη, το πρόβλημα να βρίσκονται ανάμεσα σε δύο κουλτούρες φαντάζει άλυτο.

Dans tous les romans beurs, du début jusqu'à la fin, on découvre l'étendue de ce problème, présenté comme insoluble, fait de cris, de déchirements, d'écartèlements » Je ne sais pas pourquoi, dit Sakinna Boukhedenna, je suis si mal en moi. » Autrement dit, il y a tout lieu de croire que le narrateur n'est qu'un corps victimaire. C'est là que le personnage pris entre deux mondes se pose la question de savoir ce qu'il adviendra. «Où est l'avenir ? » se demande-t-il. Il s'abandonne à son triste sort, celui d'être ballotté.⁵¹

Η ένταση η οποία προκλήθηκε, κατά τη διάρκεια αναζήτησης της ταυτότητας επηρέασε όλες τις γενιές Βορειοαφρικανών μεταναστών στη Γαλλία, αναφορικά με το ζήτημα της ομαλής ένταξής τους στην κοινωνία. Στη μάχη στην οποία καλούνται να αγωνιστούν οι Beurs με στόχο την δημιουργία μίας νέας δικής τους ταυτότητας, έχουν δύο μέτωπα να αντιμετωπίσουν: «Στις χώρες “καταγωγής τους” ονομάζονται “οι Άραβες της Γαλλίας” ενώ στη Γαλλία είναι οι μιαροί Άραβες. Η νέα τους ταυτότητα διεκδικεί και τις δύο κουλτούρες». ⁵²

Σ' ένα γενικότερο πλαίσιο, στην κοινωνία υποδοχής μεταναστών συχνά συναντώνται η ξενοφοβία και οι προκαταλήψεις. Ακόμα κι αν η ξενοφοβία δεν είναι συνώνυμο με τον ρατσισμό, εκφράζουν και οι δύο όροι την απόρριψη του διαφορετικού : « Même si la xénophobie ne se confond pas avec le racisme, les deux ont partie liée et partent du même rejet de ce qui est différent de soi. »⁵³

Ακόμη, οι Beurs δέχθηκαν επίθεση, λόγω της επιτυχίας τους σε άλλους τομείς, «από άλλα μέλη της γενιάς τους, εις βάρος των οποίων συνεχίζονται οι διακρίσεις, η ανεργία και η περιθωριοποίηση». ⁵⁴ Ο Azouz Begag, ως κοινωνιολόγος και συγγραφέας, στο βιβλίο του με τίτλο *Les dérouilleurs*, αναλύει για ακόμη μία φορά το ζήτημα της επίθεσης που δέχθηκε αυτή η κοινωνική ομάδα. Δίνει το παρατσούκλι «Les dérouilleurs» στους επιτυχημένους Beurs. Ως

⁵¹Στο ίδιο.

⁵²B. Λαλαγιάννη, «Η λογοτεχνία δεύτερης γενιάς μεταναστών του Μαγκρέμπ στη Γαλλία. Ο Azouz Begag και η "littérature beur"», ό.π, σ. 112.

⁵³T. Todorov, *L'Homme dépaycé*, ό.π., σ. 99.

⁵⁴B. Λαλαγιάννη, «Η λογοτεχνία δεύτερης γενιάς μεταναστών του Μαγκρέμπ στη Γαλλία. Ο Azouz Begag και η "littérature beur"», ό.π, σ. 113.

όρος «*déroutilleur*» σημαίνει εργάτης ή στρατιώτης, ο οποίος είναι υπεύθυνος για την αφαίρεση της σκουριάς από εργαλεία ή όπλα. Η χρήση της λέξης από τον Azouz Begag είχε σκοπό να υποδείξει ότι οι Beurs, αν και κατάγονται από τις λεγόμενες ευαίσθητες γειτονίες, έχουν πετύχει στην κοινωνική και επαγγελματική τους ζωή.⁵⁵

Επιπλέον, δημιουργήθηκε ο όρος «*beurgeoisie*» με σκοπό να διαχωρίσει τους επιτυχημένους κοινωνικά Beurs. Ο Azouz Begag και ο Abdellatif Chaouite απέδωσαν τον ορισμό της φράσης «*Beur de la réussite*» χαρακτηρίζοντας τα άτομα τα οποία είναι στην ακαδημαϊκή και κοινωνική του επιτυχία των Beurs «*contraire de Beur de l'échec scolaire, sociale et tout et tout*».⁵⁶ Αυτή η επίθεση προέρχεται «από το εσωτερικό της βορειοαφρικανικής κοινωνίας, η οποία απλώς κατηγορεί τους Beurs για συνεργεία με την κυρίαρχη κουλτούρα και τη σκιαγραφεί σαν να έχει εξαγοραστεί».⁵⁷ Αυτό το γεγονός αποτελεί μία απόδειξη του γεγονότος ότι η λογοτεχνία των Beurs λαμβάνει και πολιτική διάσταση, πέρα από την κοινωνική και την πολιτιστική. Σύμφωνα με τον Azouz Begag και τον Abdellatif Chaouite,

Τους [επιτυχημένους σε διάφορους τομείς, Beurs] δείχνουν σαν το « δέντρο που κρύβει το δάσος », δηλαδή τους κατηγορούν ότι έχουν παίξει το παιχνίδι ενός συστήματος που προβάλλει την επιτυχία μιας μειονότητας για να νομιμοποιήσει έναν ψευδο-φιλελευθερισμό που πρεσβεύει την ισότητα, στο πλαίσιο του οποίου εκείνοι που δεν προόδευαν θα ήταν λογικά αυτοί που δεν το επιθυμούσαν. ⁵⁸

Όπως αναφέραμε και πρωτύτερα η γενιά των Beurs είναι μία γενιά η οποία δεν είχε αναμνήσεις από τον τόπο καταγωγής των γονέων της αλλά ταυτοχρόνως δεν είχε καμία ανάμνηση από έναν καλύτερο τρόπο διαβίωσης, ούτε ακόμη και την ελπίδα για μεταβολή προς το καλύτερο των συνθηκών αυτών στο μέλλον. Αν και ταυτοποιούνται από το ευρύ κοινό σε διάφορους τομείς με το Ισλάμ, τα περισσότερα παιδιά μεταναστών κατέχουν ελάχιστη γνώση

⁵⁵M.-A., Benamar, *Réalité et fiction du roman beur : Le Gone du Chaaâba*, Azouz Begag, *Kiffe kiffe demain*, Faiza Guène, *Ali le Magnifique*, *Pail Smail*, [Διδακτορική διατριβή Πανεπιστήμιο Mohamed Benn Ahmed – Oran 2], 2015, σ. 14-20.

⁵⁶A. Begag & A. Chaouite, *ό.π.*, σ. 10.

⁵⁷B. Λαλαγιάννη, «Η λογοτεχνία δεύτερης γενιάς μεταναστών του Μαγκρέμπ στη Γαλλία. Ο Azouz Begag και η "littérature beur"», *ό.π.*, σ. 113.

⁵⁸Στο ίδιο, σ. 113.

της γλώσσας και του πολιτισμών των μεταναστών γονέων τους, και δείχνουν ελάχιστη ροπή προς τη θρησκεία, καλούνται παρ' αυτά να αντιμετωπίσουν την περιθωριοποίησή τους εντός της Γαλλίας.

Σύμφωνα με τον Charles Bonn, η λογοτεχνία *beure* ανήκει σε έναν ιδιαίτερο χώρο που δεν είναι όμως εκείνος της μεταναστευτικής λογοτεχνίας, παρόλο που πραγματεύεται συχνά θέματα μετανάστευσης καθώς η κριτική στο χώρο της μεταναστευτικής λογοτεχνίας εστιάζει σε θέματα εξορίας και αναζήτησης ταυτότητας, πράγμα που δεν αποδίδει απαραίτητα αυτό που εκφράζει η λογοτεχνία των Beurs. Για ορισμένους συγγραφείς, όπως ο Azouz Begag και η γενιά του, αναφέρει ο Bonn, δεν υπάρχει θέμα εξορίας «διότι δεν υπάρχει κανένας τόπος αναφοράς»⁵⁹

Σε πρώτο πλάνο ο δέκτης της λογοτεχνίας των Beurs είναι οι μετανάστες, ωστόσο απευθύνεται συγχρόνως και στην κοινωνία υποδοχής. Άλλωστε για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα, το ενδιαφέρον για τους λεγόμενους συγγραφείς Beur πήγαζε κυρίως από τη βορειοαφρικανική καταγωγή τους κι όχι τόσο από την συγγραφική τους.⁶⁰

Η λογοτεχνία των συγγραφέων προτείνει την απόρριψη των προκαταλήψεων κάθε μορφής μέσα από τις αφηγήσεις τους. Η γραφή τους έχει συχνά τη μορφή αυτοβιογραφικής αφήγησης ή αυτομυθοπλασίας (*autofiction*). Στις αφηγήσεις τους παρουσιάζουν έναν πρωταγωνιστή βορειοαφρικανικής καταγωγής, που προσπαθεί με κάθε τρόπο να ακολουθήσει τον δρόμο του προς έναν καλύτερο κόσμο, στον οποίο δε θα βρίσκεται αντιμέτωπος πλέον με προκαταλήψεις, ιδεοληψίες και συγκρούσεις ταυτότητας. Σύμφωνα με τον Azouz Begag :

Τα παιδιά των εμικρέδων θα πρέπει να δώσουν αγώνα για να αποκτήσουν τα γραπτά τους μια « αναγνωσιμότητα » απαλλαγμένη από κάθε είδους στίγμα. Οι συγγραφείς *beurs* φαίνεται να είναι καλοί για να καταλαμβάνουν τις παρυφές της λογοτεχνίας, τις συνοικίες ή τις εργατικές κατοικίες της λογοτεχνίας, δηλαδή τα « γκέτο » της λογοτεχνίας, καθώς η τελευταία μοιάζει να αποφεύγει την πένα τους.⁶¹

Η λογοτεχνία των Beurs ενθαρρύνει τον αναγνώστη να απαλλαγεί από τις προκαταλήψεις γύρω από την εκάστοτε καταγωγή και να αναζητήσει την ένωση της δυτικής

⁵⁹B.Λαλαγιάννη, «Maghreb sur Seine: Η μεταναστευτική λογοτεχνία του Μαγκρέμπ στη Γαλλία», ό.π., σ. 104.

⁶⁰A. Talahite-Moodley, *Deux romans de la rupture et du renouvellement: Le Marteau piquecœur de Azouz Begag et Le Dromadaire de Bonaparte de Tassadit Imache*, 2008, σ. 45-46.

⁶¹A. Begag & A. Chaouite, ό.π., σ. 69.

και της ανατολικής σκέψης, αντιμετωπίζοντας την έλλειψη επικοινωνίας ανάμεσα στο «διαφορετικό» και στο οικείο. Επιπλέον, τον καλεί να αναζητήσει μία διαπολιτισμική σύνθεση διαχωρίζοντας το παρελθόν από το παρόν, την Ανατολή από τη Δύση, τους γονείς από το σχολείο, τον χώρο καταγωγής από τον χώρο υποδοχής, ενώ προσφέρει την ελευθερία της περιπλάνησης.

2.6. Το λογοτεχνικό έργο του Azouz Begag

Ο συγγραφέας Azouz Begag είναι ένας από τους πρώτους συγγραφείς που έθεσαν τα θεμέλια αυτής της αναδύμενης λογοτεχνίας των Beurs. Οι κεντρικές ιδέες του μυθιστορήματος του και τα κοινωνικά προβλήματα που πηγάζουν μέσα από αυτά αφορούν την οικονομική κατάσταση, τις διακρίσεις και τον ρατσισμό στα πλαίσια του σχολείου και στο κοινωνικό τοπίο. Από αυτά προκύπτει το ζήτημα της ταυτοτικής σύγχυσης. Καθώς αφηγείται γεγονότα και βιωμένες εμπειρίες από τη δική του παιδική ηλικία αναδύονται οι προβληματισμοί σχετικά με τα ειδολογικά ζητήματα μέσα στα βιβλία του. Επιπροσθέτως στα έργα του ο αφηγητής είναι συνήθως ένα άτομο νεαρής ηλικίας το οποίο διηγείται τις εμπειρίες του αναδεικνύοντας τον χώρο όπου μεγάλωσε η γενιά του και προβάλλοντας έτσι το ζήτημα της περιθωριοποίησης. Η ευρύτερη έννοια της μάθησης είναι η μόνη δυνατή διέξοδος επιτυχίας για τους ήρωες, για να ζήσουν νέες εμπειρίες, να αποκτήσουν γνώσεις και δεξιότητες και να επιτύχουν να γίνουν καλλιεργημένοι άνθρωποι.

2.6.1. Τα τρία λογοτεχνικά έργα του Azouz Begag

Τα τρία λογοτεχνικά έργα του Azouz Begag που θα αναλυθούν είναι το *Le Gone du Chaâba* (Éditions du Seuil, 1986), το *Béni ou le paradis privé* (Éditions du Seuil, 1989) και το *Voleurs d'écritures* (Éditions du Seuil, 1990). Όσον αφορά τα έργα *Béni ou le paradis privé* και *Voleurs d'écritures* δεν υπάρχουν αρκετές μελέτες στη διεθνή βιβλιογραφία. Αντίθετα, το μυθιστόρημά του *Le Gone du Chaâba*, αποτελεί ένα από τα πιο γνωστά έργα του συγγραφέα, και έχει γίνει αντικείμενο επεξεργασίας και σχολιασμού από πλήθος ερευνητών. Ακόμη το συγκεκριμένο έργο μεταφέρθηκε σε διασκευή στην μεγάλη οθόνη το 1997 από τον σκηνοθέτη

Christophe Ruggia, ο οποίος γεννήθηκε στην Αλγερία σε γαλλοϊταλική οικογένεια και μεγάλωσε στην Αφρική και τη Γαλλία. Ο ίδιος ο Christophe Ruggia σε συνέντευξή του δήλωσε ότι ταυτίστηκε με το μυθιστόρημα του Begag και το χαρακτήρισε ως κεραυνοβόλο έρωτα «coup de foudre». Αν και δεν έζησε σε παραγκούπολη, βίωσε όπως υποστηρίζει, το αίσθημα του πρωταγωνιστή, δηλαδή ενός ατόμου που βρισκόταν «ανάμεσα σε δύο πολιτισμούς, τον αραβικό και τον γαλλικό». Τέλος, θεωρεί ότι για τα κοινωνικά προβλήματα του ρατσισμού και της ανεργίας «η κουλτούρα, οι λέξεις, η έκφραση είναι η λύση»⁶².

Ο Azouz Begag στο *Le Gone du Chaâba* αναβιώνει την Chaâba, μια παραγκούπολη της Villeurbanne, μιας βιομηχανικής πόλης στα βορειοανατολικά της Λυών. Το μυθιστόρημα παρουσιάζει την παραγκούπολη, στην οποία ζουν αρμονικά πολλοί μετανάστες όπως αποδεικνύεται από τα λόγια του πατέρα του ήρωα, Bouzid. Ωστόσο, η κοινωνία υποδοχής τους αντιμετωπίζει με ρατσιστική ματιά. Οι μετανάστες σε εκείνο το μέρος κατοικούν σε καλύβες κολλημένες η μία δίπλα στην άλλη υπό άθλιες συνθήκες διαβίωσης. Οι κάτοικοι αρχίζουν να εγκαταλείπουν τον τόπο κι αυτό που απομένει από τη Chaâba είναι οικοδομικά υλικά για παραγκουπόλεις. Μέσω του μυθιστορήματος σκιαγραφείται η ζωή του συγγραφέα από την παιδική ηλικία μέχρι την εφηβεία.

Το δεύτερο μυθιστόρημα, με τίτλο *Béni ou le paradis privé*, περιγράφει τη ζωή ενός νεαρού, που γεννήθηκε στη Γαλλία, από γονείς μετανάστες βορειοαφρικανικής καταγωγής. Ο νεαρός Beur σε αυτό το έργο του Begag είναι μεγαλύτερος ηλικιακά από τον πρωταγωνιστή του *Le Gone du Chaâba*, ωστόσο και οι δύο ήρωες μάχονται με σκοπό να αντιμετωπίσουν κοινά προβλήματα.

Το τρίτο έργο είναι ένα διήγημα. Ο κεντρικός πρωταγωνιστής είναι νεαρός, ζει σε ένα προάστιο και προσπαθεί με κάθε τρόπο να ξεπεράσει τα προβλήματα που αντιμετωπίζει, όπως παρατηρείται και στους προηγούμενους δύο ήρωες. Η βασική διαφορά του έργου έγκειται στο γεγονός της απώλειας του πατέρα, που έχει πεθάνει. Κατά την ανάγνωση και των τριών βιβλίων είναι εμφανές πως αναδύονται ζητήματα σύγχυσης της ταυτότητας και ζητήματα που απορρέουν από τη μειονοτική κουλτούρα.

⁶²V. Chiari, Christophe Ruggia: Children can save the world, *Cineuropa*, 2002. <https://cineuropa.org/en/interview/17112/>

Και στα υπόλοιπα λογοτεχνικά έργα του συγγραφέα, πέρα από τις άθλιες συνθήκες διαβίωσης των μεταναστών, ιδίως στις παραγκουπόλεις της Λυών, διαφαίνεται έντονα το ζήτημα της αναζήτησης του εαυτού, όπως στο *Dis Oualla!* (1997) όπου ο πρωταγωνιστής παρουσιάζεται να είναι ακόμη παιδί, ενώ στο έργο του *Les Chiens aussi* (1995) παρατηρείται η αναφορά στο ζήτημα της ταυτότητας, καθώς ο εαυτός του εκτίθεται στο βλέμμα του Άλλου.

Επίσης, στο μυθιστόρημα *Ahmed de Bourgogne* (2001), ο πρωταγωνιστής παρουσιάζεται να διασχίζει λαθραία πολλές χώρες, να καταδικάζεται για πράξεις που δεν διέπραξε και να διανύει μία μεγάλη διαδρομή γεμάτη κακουχίες, ώστε να ανακαλύψει τον ίδιο του τον εαυτό. Επομένως, παρατηρείται ότι το ζήτημα της διερεύνησης του εγώ, είναι ένα χαρακτηριστικό καίριας σημασίας στην γραφή του Begag.

2.6.2. Ειδολογικά ζητήματα

«Η αυτοβιογραφία είναι το συχνότερο είδος της λογοτεχνίας *beure*. Η αφήγηση της ιστορίας της ζωής κάποιου, καθώς αυτή ξεδιπλώνεται μέσα σε μια περιθωριοποιημένη κοινότητα, σε ένα γαλλικό ιδίωμα, που επιβάλλει την πραγματικότητα των εργατικών κατοικιών, γίνεται ένας από τρόπους επιβεβαίωσης του Εαυτού και της ταυτότητας του ατόμου»⁶³. Το αυτοβιογραφικό στοιχείο είναι κύριο χαρακτηριστικό της γραφής των Beurs. Τα κείμενά τους θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν ως μαρτυρίες. Τα θέματά τους είναι επηρεασμένα από τις συνθήκες και τα γεγονότα της εποχής που έζησαν. Άλλωστε, ένας συγγραφέας αρκετά συχνά θέτει ως αφετηρία για τις σκέψεις του στοιχεία της ιστορικής πραγματικότητας. Σύμφωνα με τον Azouz Begag : Οι Beurs «έγραψαν μαρτυρίες και όχι λογοτεχνικά κείμενα. Ας είναι κι έτσι. Αλλά ποιο κείμενο, ποιο ποίημα δεν αποτελεί μαρτυρία των αγγέλων και των δαιμόνων που διακατείχαν τον συγγραφέα, καθώς και της εποχής που τον γέννησε».⁶⁴

⁶³B. Λαλαγιάννη, «Η λογοτεχνία δεύτερης γενιάς μεταναστών του Μαγκρέμπ στη Γαλλία. Ο Azouz Begag και η “littérature beur”», ό.π., σ.114.

⁶⁴Στο ίδιο, σ.119.

Συγκεκριμένα, στην περίπτωση των τριών λογοτεχνικών έργων του Begag, η αυτοβιογραφική διάσταση είναι εμφανής. Στα τρία αυτά βιβλία η αφήγηση πραγματοποιείται σε πρώτο πρόσωπο. Στην περίπτωση του μυθιστορήματος *Le Gone du Chaâba*, ως πρώτη σκέψη θα μπορούσε να υποστηρίξει κάποιος ότι πρόκειται για αυτοβιογραφία του συγγραφέα, καθώς ο κεντρικός ήρωας έχει το όνομά του. Επίσης, πολλοί ερευνητές που έχουν αναφερθεί στο λογοτεχνικό έργο έως σήμερα, το χαρακτηρίζουν ως αυτοβιογραφικό. Άλλωστε, χαρακτηριστικό της αυτοβιογραφίας είναι ο τρόπος, με τον οποίο ο συγγραφέας βλέπει τόσο την κοινωνία, μέσα την οποία ζει, όσο και τον ίδιο του τον εαυτό μέσα σε αυτή.

Το μυθιστόρημα *Le Gone du Chaâba* τοποθετείται στο είδος της αυτομυθοπλασίας («autofiction»), το νέο μυθιστόρημα του «εγώ» («le nouveau roman du Je»)⁶⁵. Η αυτομυθοπλασία είναι μια μορφή μυθιστορηματικής αυτοβιογραφίας, μία σύνθεση της αυτοβιογραφίας και της μυθοπλασίας. Πρόκειται δηλαδή για ένα λογοτεχνικό έργο όπου ο συγγραφέας ταυτίζεται με ένα μυθιστορηματικό πρόσωπο, διατηρώντας το όσο το δυνατόν πιο κοντά στην αληθοφάνεια. «L'autofiction au sens strict du terme : récit de faits strictement réels où la fiction porte, non pas sur le contenu des souvenirs évoqués, mais sur le processus d'énonciation et de mise en récit».⁶⁶

Η έννοια της μυθοπλασίας δεν είναι το αντίθετο του πραγματικού. Με μία βαθύτερη ματιά, «κάθε μυθοπλαστικός κόσμος δίνει την εντύπωση ότι ανακαλεί έναν εμπειρικό κόσμο.»⁶⁷ Σύμφωνα με τη Grell η αυτομυθοπλασία είναι αφήγηση πραγματικών γεγονότων και η μυθοπλασία συνδέεται με τις αναμνήσεις : «L'autofiction au sens strict du terme : récit de faits strictement réels où la fiction porte, non pas sur le contenu des souvenirs évoqués, mais sur le processus d'énonciation et de mise en récit, par exemple. *Roland Barthes par Roland Barthes*».⁶⁸ Στο είδος της αυτομυθοπλασίας επίκεντρο αποτελεί ο τρόπος γραφής της ιστορίας και το ύφος που χρησιμοποιεί ο συγγραφέας.

L'autofiction donnerait ainsi sa liberté à un Je établissant un pacte avec le lecteur en assurant que ce qui est relaté de manière fragmentée sont « des événements et [des] faits strictement réels ». La « fiction » n'est plus à chercher dans ce qui est narré mais dans le comment l'histoire

⁶⁵I. Grell, *L'autofiction*, Μαλακόφ: Armand Colin, 2014, σ. 7.

⁶⁶Στο ίδιο, σ. 18.

⁶⁷I. Παρίσης & Ν. Παρίσης, *ό.π.*, σ. 124.

⁶⁸I. Grell, *ό.π.*, σ. 18.

s'écrit, le « beau style » d'un autobiographe faisant ainsi place à un style où le vocabulaire fait souvent mine de ressembler à celui de la rue, où la syntaxe reproduit une captation du monde authentique puisque vécu par un individu identifié, reflétant dans une mise en abyme presque surréaliste l'explosion des « je » qui forme un moi textuel.⁶⁹

Ο νεολογισμός «autofiction» δόθηκε από τον κριτικό λογοτεχνίας και θεωρητικό Serge Doubrovsky το 1977. Ο Doubrovsky δεν είχε σκοπό να δημιουργήσει έναν όρο, αλλά να χαρακτηρίσει μία τεχνική, αν και υπήρχαν διαφωνίες σχετικά με την ταξινόμηση του όρου από διάφορους κριτικούς. Σύμφωνα με τον Philippe Gasparini, «une autofiction doubrovskienne» doit contenir : « 1.l'identité onomastique de l'auteur et du héros-narrateur; 2. le sous-titre : « roman »; 3. le primat du récit; 4. la recherche d'une forme originale; 5. une écriture visant « la verbalisation immédiate »; 6. la reconfiguration du temps linéaire (par sélection, intensification, stratification, fragmentation, brouillages...); 7. un large emploi du présent de narration; 8. un engagement à ne relater que des « faits et événements strictement réels »; 9. la pulsion de « se révéler dans sa vérité »; 10. une stratégie d'emprise du lecteur. »⁷⁰

Στην περίπτωση της αυτομυθοπλασίας, ο συγγραφέας με τον αφηγητή/ πρωταγωνιστή έχουν ίδιο όνομα και η ιστορία, η οποία αναφέρεται στο βιβλίο περιγράφει ένα γεγονός που έχει συμβεί στον ίδιο. Ο Vincent Colonna, υποστηρίζει ότι : «L'autofiction est identifiée comme «une œuvre littéraire par laquelle un écrivain s'invente une personnalité et une existence, tout en conservant son identité réelle.»⁷¹ Η αυτομυθοπλασία βέβαια έχει δύο βασικές διαφορές με την αυτοβιογραφία. Η-γλώσσα στην αυτομυθοπλασία έχει ως όπλο της μία πιο λυρική χροιά, ώστε να αποκτούν υπόσταση οι συνειρμοί του συγγραφέα. Μία ακόμη διαφορά έγκειται στην επιλογή του συγγραφέα να τοποθετήσει τα γεγονότα όπως εκείνος επιθυμεί, με σκοπό να εξυπηρετούν την ροή της ιστορίας. «La « fiction du réel » se rapproche donc de ce que Colonna appelle la “fictionnalisation de soi” puisque «nous ne sommes pas dans le réel, mais dans une fiction librement inspirée du réel»⁷².

Για τον Arnaud Genon χαρακτηριστικό του είδους εκτός από την «réorganisation chronologique», «la dramatisation de l'expérience vécue», αλλά και «le jeu entre la fiction et

⁶⁹Στο ίδιο, σ 17.

⁷⁰Στο ίδιο, σ. 24-25.

⁷¹I. Grell, ό.π., σ. 20.

⁷²Στο ίδιο, σ. 24.

le réel », αποτελεί και η έκφραση ενός οντολογικού κενού, μίας δυστοκίας «*césure ontologique*», η αδυναμία δηλαδή του υποκειμένου να κατανοήσει πλήρως τον ίδιο του τον εαυτό: «[...]un manque à être, [...]une impossibilité pour le sujet à se saisir pleinement.»⁷³

Μία ακόμη ιδιότητα της αυτομυθοπλασίας είναι η προσπάθεια του συγγραφέα να κρυφτεί μέσω του έργου του πίσω από ένα προσωπείο, ώστε να εκφράσει κάποιες καταστάσεις που δείχνει να τον πληγώνουν ή πολύ περισσότερο κάποιες από αυτές που μπορεί να μην τις έχει ακόμη αποδεχθεί. Στη περίπτωση του Begag δίνεται βαρύτητα στην εθνικότητα του συγγραφέα, στο ρατσισμό που βιώνει ενώ η μυθοπλασία που χρησιμοποιεί λειτουργεί σαν ασπίδα για να παρουσιάσει τα βιώματα του.

Το μυθιστόρημα του Azouz Begag, *Béni ou le paradis privé*, αποτελεί ένα έργο επίσης εμπνευσμένο από τη ζωή του συγγραφέα. Το έργο αυτό θα μπορούσε πιο εύκολα να χαρακτηριστεί ως μυθιστορηματική αυτοβιογραφία καθώς ο πρωταγωνιστής έχει διαφορετικό όνομα από τον Γάλλο συγγραφέα. Στην περίπτωση του *Béni ou le paradis privé*, ονομάζεται Ben Abdallah Bellaouina και αυτοαποκαλείται χαριτολογώντας Béni. Ως μυθιστορηματική αυτοβιογραφία («*autobiographie romancée*») χαρακτηρίζεται ένα κείμενο που παρουσιάζει μία ιστορία γραμμένη σε πρώτο ή και τρίτο πρόσωπο και αποτελεί ένα αμάλγαμα πραγματικών και πλασματικών γεγονότων. Είναι σύνηθες σε αυτό το είδος ο συγγραφέας να βαπτίζει τον κεντρικό ήρωα με διαφορετικό όνομα από το δικό του.

Όσον αφορά το τρίτο κείμενο, το διήγημα *Voleurs d'écritures* πρόκειται για μία μυθοπλασία με πολλά βιογραφικά στοιχεία. Η διαφορά έγκειται στη σύντομη έκτασή του. Στο έργο *Voleurs d'écritures* ο συγγραφέας χρησιμοποιεί πρωτοπρόσωπη αφήγηση και διηγείται μία ιστορία στην οποία συμμετείχε ο ίδιος ο αφηγητής. Αξιοσημείωτο στοιχείο που αποδεικνύει πως δεν πρόκειται για αυτοβιογραφία αποτελεί η σημαντική κεντρική ιδέα του βιβλίου, η οποία είναι η απώλεια του πατέρα. Το διήγημα από τις πρώτες μόλις σειρές αναφέρεται στον θάνατο του πατέρα του νεαρού παιδιού και όλη η ιστορία εκτυλίσσεται με σκέψεις γύρω από το γεγονός αυτό. Ο πατέρας του Azouz Begag πέθανε 12 χρόνια αργότερα από την έκδοση του *Voleurs d'écritures* και συγκεκριμένα τον Απρίλιο του 2002.

⁷³Στο ίδιο, σ. 27.

2.6.3. Η νεανική λογοτεχνία και το Bildungsroman

Η νεανική λογοτεχνία ορίζεται ως λογοτεχνικό δημιούργημα που γράφτηκε από ενήλικες και απευθύνεται κυρίως σε νεαρά άτομα. Η νεανική λογοτεχνία αποτελείται από μία ποικιλία λογοτεχνικών ειδών, όπως η ποίηση, το δράμα, οι παραμυθικές ιστορίες, το μυθιστορήματα, η αυτοβιογραφία και το διήγημα.

Τα τρία λογοτεχνικά έργα που θα εξεταστούν-παρουσιάζουν τις συνθήκες ζωής των νέων Beurs. Παράλληλα, παρουσιάζεται το ζήτημα της ένταξής τους, το οποίο παίρνει μία κοινωνική και πολιτιστική διάσταση. Η χειραφέτηση των εθνικών, φυλετικών και μειονοτικών ομάδων αποτελεί ένα ακόμα χαρακτηριστικό των τριών έργων. Παρατηρείται η επίδραση των σύγχρονων κοινωνικοϊστορικών γεγονότων στη διεύρυνση της θεματικής της πεζογραφικής νεανικής λογοτεχνίας. Οι πρωταγωνιστές είναι νεαρά άτομα, παιδιά ή έφηβοι. Ο Azouz Begag προβάλλει τον τρόπο, με τον οποίο αντικατοπτρίζονται αυτά τα σοβαρά ζητήματα μέσα από τα μάτια ενός νεαρού ατόμου.

Οι πρωταγωνιστές βρίσκονται σε στάδιο αναζήτησης εμπειριών, οι οποίες θα τους βοηθήσουν να διαμορφώσουν τον χαρακτήρα τους και να βρουν τα στοιχεία για τη δημιουργία της ταυτότητάς τους. Τα δημιουργήματα του Begag απευθύνονται κυρίως σε νεαρά πρόσωπα που αναζητούν τη ταυτότητά τους. Η επιλογή των πρωταγωνιστών να τοποθετούνται σε αυτή την ηλικία προσδίδει στα μυθιστορήματα χαρακτήρα παιδευτικό. Στα τρία λογοτεχνικά έργα σημαντικό και κοινό χαρακτηριστικό αποτελεί το γεγονός ότι οι βασικοί χαρακτήρες βρίσκονται στο στάδιο διάπλασης της προσωπικότητάς τους και στην αναζήτηση της ταυτότητάς τους. Πρόκειται για λογοτεχνικά έργα διάπλασης ή αλλιώς μαθητείας, σύμφωνα με τον γερμανικό όρο «Bildungsroman». Στην ελληνική ορολογία θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν ως μυθιστορήματα ενηλικίωσης, «μυθιστορήματα διάπλασης», ή «μυθιστορήματα μαθητείας».⁷⁴ Το τρίτο έργο είναι διήγημα, ωστόσο και αυτό, όπως θα δούμε, ακολουθεί το πρότυπο του «Bildungsroman».

⁷⁴M.H. Abrams, *Λεξικό λογοτεχνικών όρων*, μτφ. Γιάννα Δεληβοριά - Σοφία Χατζιωαννίδου, Αθήνα : Εκδόσεις Πατάκη, 2005, σ. 291.

https://www.greek-language.gr/digitalResources/literature/education/literature_history/search.html?details=92

Το «Bildungsroman» είναι ένα μυθιστορηματικό είδος που άνθησε στη Γερμανία τον 18ο και 19ο αιώνα. Ο όρος «Bildung» σημαίνει «διάπλαση», είτε «διαμόρφωση». [...] Θέμα του μυθιστορηματικού αυτού είδους δεν είναι γενικά η εφηβεία ή η νεότητα. Η ηλικία της εφηβείας αποτελεί απλώς το πλαίσιο για τη διαδικασία της ενηλικίωσης του νέου, που συνεπάγεται μια περίοδο μαθητείας, αγωγής. [...] η ενηλικίωσή του δεν πραγματοποιούνται σύμφωνα με ένα συγκεκριμένο πρότυπο, αλλά μετά από μια περιπλάνηση σε διαφορετικούς κόσμους εμπειρίας, με στόχο την ολοκλήρωση των δυνάμει υπαρχουσών αρετών του και τη συμφιλίωση, δηλαδή την ένταξή του.⁷⁵

Τα τρία βιβλία *Le Gone du Chaâba*, *Le Béni ou le paradis privé* και *Les Voleurs d'écritures* εστιάζουν το καθένα σε μια εμπειρία ή αλλιώς δοκιμασία, η οποία θα διαμορφώσει τον ήρωα από την παιδική/νεανική ηλικία μέχρι την ενηλικίωση. Αυτή η εμπειρία που βιώνουν οι πρωταγωνιστές είναι σημαντικό στοιχείο του λογοτεχνικού είδους Bildungsroman.

Επειδή αυτά τα έργα αυτά του Begag είναι γραμμένα σε γλώσσα απλή και με κάποια δόση χιούμορ, ο κύριος πρωταγωνιστής είναι πρόσωπο νεανικής ηλικίας και προβάλλουν τα κοινωνικά και τα ανθρωπιστικά μηνύματα που διεγείρουν το ενδιαφέρον του νεανικού κοινού, θα μπορούσαν να καταταγούν στη νεανική λογοτεχνία. Για παράδειγμα, το διήγημα *Les Voleurs d'écritures* έχει δημοσιευθεί μεταξύ άλλων και στη νεανική σειρά *Petit Point* των εκδόσεων *Seuil* στην πρώτη έκδοση του έργου το έτος 1990. Το μυθιστόρημά *Le Gone du Chaâba* έχει χρησιμοποιηθεί ευρέως σε γαλλικά σχολεία. Ο παιδευτικός του χαρακτήρας δικαιολογεί αυτό το γεγονός. Επίσης, το βιβλίο τροφοδοτεί την ιδέα ότι το σχολικό σύστημα είναι δυνατόν να παρέχει στα παιδιά τα απαραίτητα εργαλεία για να εξελιχθούν περαιτέρω. Ο Azouz Begag όταν ερωτήθηκε σε συνέντευξή του για ποιον λόγο επέλεξε τον πρωταγωνιστή του σε νεαρή ηλικία στο *Béni ou le paradis privé*, αποκρίθηκε πως ενδιαφέρεται για τους εφήβους και τα παιδιά, επειδή η συμπεριφορά των ενηλίκων προς αυτούς είναι σκληρή, αγενής, και επιθετική⁷⁶. Ο συγγραφέας επιλέγει να μεταφέρει τις σκέψεις του για τα παραπάνω ζητήματα μέσα από τα λογοτεχνικά βιβλία με αφηγητές νεαρά άτομα. Οι άθλιες συνθήκες

⁷⁵Φ. Αμπατζοπούλου, «Αυτοβιογραφικός λόγος: ιστορικοί και μυθιστορηματικοί βίοι στο μυθιστόρημα εφηβείας». *Η γραφή και η βία: Ζητήματα λογοτεχνικής αναπαράστασης*, Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη, 2000, σ. 60-62.

https://www.greek-language.gr/digitalResources/literature/education/literature_history/search.html?details=92

⁷⁶INA Société, Publication de "Béni ou le paradis privé", le dernier livre de Azouz BEGAG. <https://www.youtube.com/watch?v=N8u4hBBWUH0>

διαβίωσης και τα σοβαρά κοινωνικά ζητήματα παρουσιάζονται με έναν παιγνιώδη τρόπο και φαντάζουν λιγότερο πικρά. Η δύναμη της λογοτεχνικής γραφής στις περιπτώσεις που εκφράζονται σοβαρά κοινωνικά ζητήματα μέσα από ένα νεαρό πρόσωπο, πριμοδοτεί τις ταυτίσεις του νεαρού αναγνώστη με το νεαρό ήρωα και συμβάλλει στην θετική έκβαση και στην επίλυση του προβλήματος.

3. ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ : ΠΡΟΣΕΓΓΙΖΟΝΤΑΣ ΤΑ ΤΡΙΑ ΕΡΓΑ ΤΟΥ BEGAG

3.1. Τα λογοτεχνικά είδη στα έργα του Azouz Begag

Το λογοτεχνικό έργο *Le Gone du Chaâba* ανήκει στο λογοτεχνικό είδος της αυτομυθοπλασίας (autofiction). Όπως ήδη αναφέρθηκε, στην αυτομυθοπλασία πρέπει να υπάρχει ταύτιση ονόματος του συγγραφέα και του πρωταγωνιστή, με βάση τη θεωρία του Doubrovsky. Στο έργο αυτό ο πρωταγωνιστής έχει το όνομα του συγγραφέα και οι γονείς του επίσης έχουν τα ονόματα των γονέων του Azouz Begag. Επίσης ο ήρωας ζει στην ίδια συνοικία, στην οποία ζούσε ο συγγραφέας, στην Villeurbanne.

Ο νεαρός αναγνώστης διαβάζοντας το *Le Gone du Chaâba* έχει τη δυνατότητα να κατανοήσει την ψυχοσύνθεση του ήρωα, να ταυτιστεί μαζί του και να αντιμετωπίσει τα γεγονότα και τις καταστάσεις μέσα από το δικό του πρίσμα. Η ταύτιση αυτή μεταξύ πρωταγωνιστή και αναγνώστη με στόχο την αναγνώριση, την κατανόηση ή και τον παραδειγματισμό αποτελεί το ζητούμενο του Γάλλου συγγραφέα. Σύμφωνα με τον Gasparini, ένα ακόμη στοιχείο της «autofiction» αποτελεί και μία «stratégie d'emprise du lecteur»⁷⁷, στοιχείο δηλαδή που συναντάμε στο αυτομυθοπλαστικό μυθιστόρημα *Le Gone du Chaâba*.

Ο ίδιος ο Azouz Begag τη στιγμή που γράφει τα βιβλία του, φαίνεται ότι έχει διαμορφώσει τη δική του ταυτότητα και περιγράφει τα στάδια που βίωσε κατά την αναζήτησή της σε πιο πρώιμη ηλικία. Ο συγγραφέας περιγράφει αυτά στάδια μέσω του κεντρικού χαρακτήρα, ο οποίος βρίσκεται σε νεαρή ηλικία και παλεύει να ανακαλύψει τον εαυτό του, να διαμορφώσει την ταυτότητά του, αποδεχόμενος τα στοιχεία που την συγκροτούν ή συγκρουόμενος με αυτά. Σύμφωνα με τον Gasparini «la pulsion de « se révéler dans sa vérité »⁷⁸.

Σημαντικό χαρακτηριστικό του έργου είναι το γεγονός ότι ο αφηγητής κινείται ταυτόχρονα σε δύο χρονικά επίπεδα. Η πλοκή του έργου καλεί τον αναγνώστη να παρακολουθήσει τα σχόλια ενός παιδιού (του ήρωα), ενώ ουσιαστικά αυτά παρατίθενται σε

⁷⁷I. Grell, *ό.π.*, σ. 25.

⁷⁸Στο ίδιο, σ. 24.

παροντικό χρόνο από τον συγγραφέα τη στιγμή που ο ίδιος είναι ενήλικας. Το λογοτεχνικό έργο δημοσιεύθηκε, όταν ο συγγραφέας ήταν 29 ετών. Λόγω απόκλισης ανάμεσα στα χρονικά επίπεδα είναι εύλογο να σημειωθεί πως ίσως έχουν χρησιμοποιηθεί μυθοπλαστικά στοιχεία για την απόδοση των καταστάσεων και για την κάλυψη των κενών μνήμης, όπως για παράδειγμα οι διάλογοι, καθώς δεν είναι δυνατόν να αποδοθούν επακριβώς όπως έγιναν στο παρελθόν. Σύμφωνα με τον Gasparini μία παράμετρος ακόμη αποτελεί «la reconfiguration du temps linéaire (par sélection, intensification, stratification, fragmentation, brouillages...);»⁷⁹ Όπως αναφέρει η Grell, ο Gasparini δανείζεται από τον Schmitt τον όρο «αυτο-αφήγηση» (autonarration) για να προσδιορίσει κάθε «texte autobiographique et littéraire présentant de nombreux traits d'oralité, d'innovation formelle, de complexité narrative, de fragmentation, d'altérité, de disparate et d'autocommentaire qui tendent à problématiser le rapport entre l'écriture et l'expérience»⁸⁰.

Επίσης σύμφωνα με τον Gasparini, ένας ακόμη άξονας αποτελεί l'«engagement à ne relater que des « faits et événements strictement réels»»⁸¹ Όπως έχει ήδη αναφερθεί σε ένα γενικότερο πλαίσιο, τα λογοτεχνικά έργα που ανήκουν στη λογοτεχνία *beure* αποτελούν μαρτυρίες, όπως και το *Le Gone du Chaâba* αποτελεί μία μαρτυρία, μία αποτύπωση στο χαρτί των βιωμάτων του συγγραφέα κατά την παιδική του ηλικία. Σύμφωνα με τον Abdellatif Chaouite «Le *Gone du Chaâba* est également un témoignage, le compte-rendu d'un vécu des plus classiques, chronologiquement au mois»⁸².

Κοινά χαρακτηριστικά παρατηρούνται και στα άλλα δύο λογοτεχνικά έργα του συγγραφέα, παραδείγματος χάριν, και στα τρία λογοτεχνικά κείμενα η αφήγηση είναι πρωτοπρόσωπη. Στα έργα *Béni ou le paradis privé* και *Les Voleurs d'écritures* υπάρχουν κάποιες παράμετροι που δεν συνάδουν με τα στοιχεία της «autofiction» και τοποθετούνται στο λογοτεχνικό είδος της «μυθιστορηματικής αυτοβιογραφίας» (autobiographie romancée). Αν και η χρήση του πρώτου ενικού προσώπου στην αφήγηση προκαλεί το αίσθημα οικειοποίησης της κατάστασης, στα δύο αυτά λογοτεχνικά έργα ο συγγραφέας αποστασιοποιείται από το

⁷⁹I. Grell, *ό.π.*, σ. 24.

⁸⁰Στο ίδιο, σ. 25.

⁸¹Στο ίδιο, σ. 25.

⁸²A. Begat et A. Chaouite, *ό.π.*, σ. 106.

κεντρικό υποκείμενο. Θα μπορούσε να εξιστορεί βιώματα οικείων προσώπων ή δικά του και αυτή η απόσταση με τον πρωταγωνιστή να εξυπηρετεί λογοτεχνικούς σκοπούς. Στο λογοτεχνικό έργο *Béni ou le paradis privé* ένα στοιχείο του είδους «autobiographie romancée» αποτελεί το διαφορετικό όνομα του πρωταγωνιστή από εκείνο του συγγραφέα, γεγονός που φανερώνει ότι ο Begag διατηρεί αυτή την απόσταση από το κεντρικό πρόσωπο.

Στόχος του Azouz Begag, που φαίνεται να είναι κοινός και στα τρία βιβλία, αποτελεί η αναπαράσταση της πραγματικότητας μέσα από τα μάτια των Beurs και η αναζήτηση της ταυτότητας. Ο συγγραφέας αφορμάται από τα δικά του βιώματα ή από τις εμπειρίες ατόμων του κοντινού του περιβάλλοντος, για να αποδώσει μία εικόνα της πορείας που του επέτρεψε να διαμορφώσει την ταυτότητα του.

Όπως έχει αναφερθεί και στα προηγούμενα κεφάλαια, τα τρία λογοτεχνικά έργα του Begag ανήκουν στη νεανική λογοτεχνία. Η ανάγνωσή τους θα μπορούσε να κριθεί ενδιαφέρουσα για νεαρά άτομα και να αποτελέσει το έναυσμα για αυτά, ώστε να καταφέρουν να έρθουν σε μία πρώτη επαφή με τις έννοιες του ρατσισμού, καθώς και με τις δύσκολες συνθήκες ζωής των μεταναστών. Κατ' αυτόν τον τρόπο μετά τη διαδικασία αυτή θα μπορέσουν να επεξεργαστούν τις έννοιες αυτές και στη συνέχεια να τις απορρίψουν. Τα τρία αυτά έργα επομένως έχουν και έναν παιδευτικό χαρακτήρα.

Παρόλο που το μεγαλύτερο μέρος του κοινού στο οποίο αναφέρονται είναι τα νεαρά ηλικιακά άτομα, τα τρία μυθιστορήματα απευθύνονται εξίσου και σε ενήλικες. Ο Azouz Begag δεν απορρίπτει τη γαλλική κοινωνία από τον ρόλο του αναγνώστη, γεγονός που αποδεικνύεται από το λεξικό στο τέλος του *Le Gone du Chaâba*. Μέσα από τα έργα αυτά αναδύονται τα ζητήματα που αντιμετωπίζουν οι μεταναστευτικές κοινωνικές ομάδες, οι οποίες ζουν στο περιθώριο υπό άσχημες συνθήκες. Καθώς έρχονται στην επιφάνεια αυτά τα ζητήματα που σχετίζονται με την κοινωνία υποδοχής, επόμενος στόχος καθίσταται η σταδιακή αναμόρφωση της ίδιας. Σκοπός είναι να προσπαθήσει να αλλάξει την οπτική με την οποία βλέπει τους μετανάστες και να μεταβάλει τον τρόπο με τον οποίο τους αντιμετωπίζει εξαλείφοντας τα περιστατικά αποκλεισμού και τις ρατσιστικές νοοτροπίες.

3.2. Η αναζήτηση της ταυτότητας μέσα από τα τρία λογοτεχνικά έργα

3.2.1. Η γαλλική κοινωνία και οι Beurs

Τα τρία λογοτεχνικά έργα έχουν δημοσιευθεί το *Le Gone du Chaâba* το 1986, το *Béni ou les paradis privé* το 1989 και το *Les Voleurs d'écritures* 1990. Οι πρωταγωνιστές είναι νεαρά άτομα κατά τη διάρκεια της ανάγνωσης τους με χρονολογική σειρά παρατηρείται η βαθμιαία εξέλιξη των κεντρικών ηρώων. Λόγω ηλικίας ο νεαρός Azouz επηρεάζεται από το σχολείο και την οικογένεια σε μεγάλο βαθμό. Στα άλλα δύο έργα καθώς ο πρωταγωνιστής είναι μεγαλύτερος ηλικιακά, του ασκείται μεγαλύτερη επιρροή από την κοινωνία.

Η κοινωνία αντικατοπτρίζεται στα τρία λογοτεχνήματα μέσα από τη ζωή στην ευαίσθητη περιοχή των προαστίων ή αλλιώς των banlieues, δηλαδή των υποβαθμισμένων γαλλικών περιοχών, τα οποία υποφέρουν από ανεργία, φτώχεια, σχολική αποτυχία και εγκληματικότητα. Η λέξη banlieue έχει αρνητική χροιά και το άκουσμα της εκφράζει την ιδέα μειονεκτικών περιοχών. Παραδείγματος χάριν, ο Béni στο *Béni ou le paradis privé* παραθέτει την επικινδυνότητα των ευαίσθητων περιοχών των προαστίων περιγράφοντας το γήπεδο ποδοσφαίρου. Ένα μέρος όπου, ενώ θα έπρεπε να παίζουν παιδιά, βασιλεύει ο κίνδυνος «En fait ce n'était pas du tout un terrain de foot mais le haut lieu des fusillés de la Duchère».⁸³ Ο Begag παρουσιάζει με ρεαλιστικό τρόπο τα ζητήματα που αντιμετωπίζουν οι κοινότητες των μεταναστών στη Γαλλία μέσα από τα μάτια των νεαρών πρωταγωνιστών. Οι συνθήκες ζωής περιγράφονται ως άθλιες και με ελλείψεις βασικών αναγκών. Ο νεαρός αναγκάζεται να κλέψει λόγω των συνθηκών διαβίωσής του στο διήγημα *Les Voleurs d'écritures*.

Σύμφωνα με τον Tzvetan Todorov, το αποικιακό παρελθόν της Γαλλίας εμποδίζει την αναγνώριση των διαφορετικών ομάδων. Οι αναγνωρίσιμες ομάδες συγκεκριμένων κοινωνικών συμπεριφορών εγείρουν τις επαγγελματικές διακρίσεις. Απόρροια των επαγγελματικών διακρίσεων αποτελούν οι οικονομικές και κοινωνικές δυσκολίες, και στη συνέχεια ο κοινωνικός αποκλεισμός.

Les personnes qui sont ainsi en marge de la société, en processus de déculturation, et que l'on retrouve dans des actes de violence, et de délinquance sont en général nées en France. Les immigrés eux, au contraire, font tout pour trouver leur place dans la société, pour s'intégrer. Et

⁸³A. Begag, *Béni ou le paradis privé*, Παρίσι: Seuil, 1989, σ. 59.

parmi les causes de cette déculturation, il faut bien évoquer l'économie, qui a produit une classe d'exclus, de marginalisés qui ne trouvent pas leur place car ils ne sont pas assez qualifiés.⁸⁴

Οι κοινωνικά αποκλεισμένοι ικανοποιούν τη δική τους ανάγκη για αναγνώριση και σεβασμό βρίσκοντας ως λύση την αντίδραση. Στο *Les Voleurs d'écritures* ο νεαρός πρωταγωνιστής από μικρή ηλικία ήθελε να επιτύχει στο σχολείο για να μπορεί να εργαστεί, να κερδίζει χρήματα και να βοηθά τους γονείς του οικονομικά. Ο πατέρας σκοτώθηκε σε εργατικό ατύχημα και η ανακοίνωση του θανάτου του από την εργασία του προς την οικογένεια του χαρακτηρίζεται ψυχρή, σαν να μην χάθηκε μία ζωή. Η κοινωνία αντιμετώπιζε την οικογένεια του νεαρού απλώς σαν μία «famille économiquement faible»⁸⁵. Αφότου πέθανε ο πατέρας του, τα χρήματα δεν ήταν αρκετά για τη συντήρηση της οικογένειας και ο νεαρός αναγκάζεται να παραγκωνίσει το όνειρό του να γίνει γιατρός και καταλήγει να κλέβει με σκοπό να βοηθήσει στη συντήρηση της οικογένειας.

Οι κεντρικοί χαρακτήρες στα τρία μυθιστορήματα κατακλύζονται από διάφορα συναισθήματα και το πιο έντονο είναι ο φόβος. Ο Béni βιώνει τη ξеноφοβία με βίαιο τρόπο έξω από το νυχτερινό κέντρο: « Mon cœur saigne de honte. J'ai peur qu'il me frappe. Tout d'un coup je deviens peureux de la vie comme mon père. Je serre les poings mais il n'y a aucune force dedans »⁸⁶. Όσον αφορά το διήγημα *Les Voleurs d'écritures*, η απώλεια του πατέρα έχει στοιχίσει στο νεαρό πρωταγωνιστή που κατακλύζεται από το συναίσθημα του φόβου το οποίο αναφέρεται συχνά μέσα στο διήγημα. Ο φόβος και η ανασφάλεια που νιώθουν οι νεαροί πρωταγωνιστές εκφράζουν τον τρόπο με τον οποίο βλέπουν την κοινωνία.

Οι κοινωνικές ομάδες είναι ανόμοιες και επικρατεί η διάκριση ανάμεσα σε Δύση-Ανατολή. Η διαδικασία οικοδόμησης της πολιτιστικής ταυτότητας επηρεάζεται από το βλέμμα του Άλλου και αποτελεί ένα πολύ σημαντικό στοιχείο στη διαμόρφωσή της. Η απόσταση ανάμεσα στον εαυτό και τον άλλον ταλαντεύεται ανάμεσα στις ομοιότητες και τις διαφορές,

⁸⁴T. Todorov, « Nous sommes tous des êtres multiculturels », *France terre d'asile*, 2010. <https://www.france-terre-asile.org/actualites/actualites-choisies/tzvetan-todorov-l-nous-sommes-tous-des-etres-multiculturels-r>

⁸⁵A. Begag, *Les voleurs d'écritures*, Παρίσι: Seuil, 1990, σ. 20.

⁸⁶A. Begag, *Béni ou le paradis privé*, ό.π., σ. 171.

την αποδοχή και την άρνηση, την ένταξη και τον αποκλεισμό. Σύμφωνα με τον Tzvetan Todorov:

La culture a une double fonction : « cognitive », en ce qu'elle nous propose une préorganisation du monde environnant, un moyen de nous orienter dans le chaos d'informations que nous recevons à tout instant et donc d'avancer dans la recherche du vrai (la culture est comme la carte ou maquette du pays que nous allons explorer) ; et « affective », en ce qu'elle permet de nous percevoir comme appartenant à un groupe spécifique et d'en tirer une confirmation de notre existence.⁸⁷

Στο *Béni ou le paradis privé* τίθεται το εξής ερώτημα: «εάν δεν είμαστε αποδεκτοί από τη πλειοψηφία μιας κοινωνίας, δεν ανήκουμε σε εκείνη ;» Ο τίτλος του λογοτεχνήματος είναι συμβολικός καθώς η είσοδος στο «Paradis privé», το οποίο είναι ένα νυχτερινό κέντρο, συμβολίζει την αποδοχή του νεαρού Béni από την κοινωνία της ίδιας της Γαλλίας. Ο Béni στοχεύει να μοιάσει με τους άλλους γύρω του αντί να αποδεχτεί την ταυτότητά του και τις διαφορές του από την κυρίαρχη ομάδα και δυσκολεύεται να ενσωματωθεί επειδή επιδιώκει να διαφοροποιήσει τη ταυτότητα του. Ο νεαρός Beur δεν μπορεί να βρει τον προσανατολισμό του καθώς προσπαθεί να ικανοποιήσει την κοινωνία γύρω του. Παρατηρείται ότι οι πρωταγωνιστές στα τρία έργα παλεύουν για να μοιάζουν με τους υπόλοιπους Γάλλους είτε σε εξωτερικά χαρακτηριστικά είτε σε συμπεριφορές.

Ο νεαρός Beur και στα τρία λογοτεχνικά έργα καλείται να πολεμήσει σε δύο μέτωπα ταυτοχρόνως. Αφενός καλείται να διατηρήσει τις ιδιαιτερότητες που βοηθούν τη διασφάλιση της συνοχής της κοινωνικής ομάδας στην οποία ανήκει και αφετέρου καλείται να αρνηθεί τις πολιτιστικές διαφορές και να προχωρήσει στο στάδιο του αποπολιτισμού.

Τα στοιχεία διάκρισης είναι άλλες φορές απλά όπως ο τρόπος ένδυσης και υπόδεσης και άλλες φορές πιο περίπλοκα καθώς σχετίζονται με την εθνότητα ή το οικογενειακό κύρος. Ο συγγραφέας προσπαθεί να υπογραμμίσει σκόπιμα ότι ο ενδυματολογικός κώδικας αποτελεί σημαντικό παράγοντα απόκλισης και μη αναστρέψιμο πολιτισμικό δείκτη και μπορεί να δημιουργήσει συνέπειες οι οποίες εμποδίζουν την ένταξη. Ένα παράδειγμα αποτελεί ~~όταν~~ ο Béni όταν αλλάζει την εξωτερική του εμφάνιση, όπως για παράδειγμα τα μαλλιά του, για να καταφέρει να γίνει αποδεκτός η είσοδος του σ' ένα νυχτερινό κέντρο.

⁸⁷T. Todorov, *L'Homme dépaycé*, ό.π., σ. 105.

Το στερεότυπο περί εξωτερικής εμφάνισης σκιαγραφείται επίσης στο μυθιστόρημα *Le Gone du Chaâba*. Ο νεαρός αφηγητής Azouz νιώθει ντροπή και προτιμάει να υποστηρίξει ότι είναι εβραίος παρά μουσουλμάνος. Ο νεαρός παρακινεί τη μητέρα του όταν πηγαίνει να τον παραλάβει από το σχολείο να φύγει για να μη δουν το ντύσιμό της. Η ενδυμασία της φανερώνει τον τόπο καταγωγής της και ο μικρός νοιώθει ντροπή για την καταγωγή των γονέων του. Σε αυτά τα σημεία το υποκείμενο έχει τη τάση να υποβαθμίζει την κουλτούρα των πρόγονων του ενώ η αραβική του ταυτότητα παρουσιάζεται ως μειονεκτική και καταφρονημένη. Ο Tzvetan Todorov, αυτήν τη διαδικασία την ορίζει ως «*déculturation*», όρος που έχει αποδοθεί στα ελληνικά ως από-πολιτισμός (ή αποπολιτισμοποίηση): «*Ce qu'il faut craindre et déplorer, c'est la déculturation elle-même, dégradation de la culture d'origine ; mais elle peut être compensée par l'acculturation*»⁸⁸.

Ο Berry, μελετώντας, στο πλαίσιο της ψυχολογίας, την έκθεση του ατόμου σε δύο κουλτούρες, καταδεικνύει τη σοβαρότητα της επαφής των δύο διαφορετικών πολιτισμικών πεδίων ειδικά όταν αυτή η επαφή είναι επιβεβλημένη και καταναγκαστική) χρησιμοποιώντας τους όρους *rejection* (απόρριψη) και *déculturation* (απο-πολιτισμός), δηλαδή απώλεια της πολιτισμικής ταυτότητας και «επιπολιτισμικό στρες» (*acculturative stress*), το οποίο αναφέρεται στις ψυχολογικές αλλαγές που συμβαίνουν σε ένα άτομο μέσα από τη διαδικασία του επιπολιτισμού που βιώνει η πολιτισμική ομάδα στην οποία ανήκει.⁸⁹

Μέσω της αναφοράς του Béni στην εορταστική περίοδο των Χριστουγέννων, ο Azouz Begag θίγει το ζήτημα των κοινωνικών και πολιτιστικών φραγμάτων ανάμεσα στους δύο διαφορετικούς πολιτισμούς. «*Rien du tout. Et tout ça parce que notre chef à nous c'est Mohamed. Dans son bouquin, il n'avait pas prévu le coup du sapin et des cadeaux du 25 décembre. Un oubli comme celui-là ne se pardonne pas facilement. On aurait presque envie de changer de chef, du coup, pour faute professionnelle !*»⁹⁰ Ένα παιδί δεν μπορεί να ευχαριστηθεί μία διαδικασία η οποία τον χαροποιεί επειδή η θρησκεία των γονέων του δεν την

⁸⁸T. Todorov, *L'Homme dépaycé*, ό.π., σ. 22.

⁸⁹M. Βέικου & Β. Λαλαγιάννη, *Μετανάστευση, κοινωνικές και πολιτισμικές εκφάνσεις. Θεωρητικά σχήματα, εννοιολογικοί προσδιορισμοί και ορολογία*, Ηλεκτρονικά Συγγράμματα Κάλλιπος, 2015, σ. 81.

⁹⁰A. Begag, *Béni ou le paradis privé*, ό.π., σ. 7.

περιλαμβάνει ως έθιμο. Εκείνος αντιμετωπίζει αυτήν την κατάσταση με αφέλεια χωρίς βέβαια να συνειδητοποιεί ότι ο αποπολιτισμός έχει αρχίσει ήδη από τη δική του παιδική ηλικία.

3.2.2. Η υβριδικότητα της γλώσσας

Κεντρικές ιδέες των τριών έργων αποτελούν τα οδυνηρά ζητήματα, όπως ο ρατσισμός, τα προβλήματα της ένταξης της γενιάς *beure* στη γαλλική κοινωνία και οι θλιβερές συνθήκες της ζωής που περιγράφονται στα βιβλία των συγγραφέων της αναδεικνύονται σε μεγάλο βαθμό. Γενικότερα ο λόγος στα τρία λογοτεχνικά έργα του συγγραφέα χαρακτηρίζεται από λυρισμό και κατακλύζεται από πληθώρα σχημάτων λόγου. Το χιούμορ, η παιδική αφέλεια στην έκφραση και ταυτοχρόνως η ειλικρίνεια αποτελούν σημαντικά χαρακτηριστικά της έκφρασης του συγγραφέα και στα τρία λογοτεχνικά έργα. Επίσης το ύφος τους είναι πλούσιο στυλιστικά.

Ο νεαρός *Béni* ονειρεύεται να γίνει κωμικός για να ξεφύγει από την πραγματικότητα και να αντισταθεί στην κατάχρηση της εξουσίας.

«J’attends ce jour de grande comédie : je serais un jeune à la dégaine carloucheaux-babouches-louches et je serais victime d’un contrôle de papiers abusif. Qu’est-ce que je ferais ? Changement brutal en commissaire de police délégué par la société française, chargé de punir les abus de pouvoir !»⁹¹

Η παιδική αφέλεια και ο χιουμοριστικός χαρακτήρας που κρύβονται πίσω από τη γραφή του *Begag* μέσα στα τρία λογοτεχνικά έργα έχουν σκοπό να παρουσιάσουν την ωμή, ρεαλιστική εικόνα της πραγματικότητας με έναν πιο ανάλαφρο τρόπο. Σύμφωνα με τον *Abdellatif Chaouite*, «*Le Gone du Chaâba* est également un témoignage, le compte-rendu d’un vécu des plus classiques, chronologiquement au mois, dans sa composition, mais avec quel humour ! Et cet humour introduit un “écart” une distance narrative avec le vécu réel du

⁹¹A. Begag, *Béni ou le paradis privé*, ό.π., σ. 75.

narrateur».⁹² Ο Azouz Begag γράφει στη γαλλική γλώσσα για να παρουσιάσει τις ιστορίες του και να εκφράσει τις βαθύτερες σκέψεις του. Η γραφή στα γαλλικά συνδέεται αυτόματα με τη γαλλική ταυτότητα. Άλλωστε έχει γεννηθεί στη Γαλλία γεγονός το οποίο του επιτρέπει να κατέχει μία αμιγώς γαλλική ταυτότητα και οι γνώσεις του σχετικά με την αραβική γλώσσα είναι λιγότερο επαρκείς σε σύγκριση με τη γαλλική. Σύμφωνα με τον Alec Hargreaves : «The novels of Azouz Begag, for example, are among the most colloquially-flavoured of Beur narratives, yet there can no doubt as to the author's mastery of written French.»⁹³

Η γλώσσα είναι ένας τομέας που συνδέεται άμεσα με το ζήτημα της ταυτότητας. Σύμφωνα με τον Homi Bhabha «Identity is an intersubjective, perform-ative act that refuses the division of public/private, psyche/social. It is not a 'self given to consciousness, but a 'coming-to-consciousness' of the self through the realm of symbolic otherness - language, the social system, the unconscious.»⁹⁴ Στα έργα του Begag παρατηρείται μία έντονη ποικιλομορφία με διαδραστική παρουσία μεταξύ των δύο γλωσσών, της αραβικής και της γαλλικής. Σύμφωνα με τον Alec G. Hargreaves:

As the sons and daughters of North African immigrants, the Beurs stand astride two cultures: that which their Muslim parents seek to sustain within the family home and that of the secular world which surrounds them in the streets and schoolrooms of France. Their bi-cultural condition is manifest [...] Language is not of course the only mark of the Beurs' bi-cultural condition - the contrast between the Islamic traditions of their parents and the secular values predominant in France is another key area - but it is a particularly revealing one.⁹⁵

Ο Begag χρησιμοποιεί μια υβριδική γλώσσα στα έργα του. Με τον όρο υβριδικότητα της γλώσσας εννοούμε αφενός την ανάμειξη δύο γλωσσών και την πολιτισμική συνάντηση που προκύπτει και αφετέρου την ποικιλία στο ύφος γραφής. Το λεξιλόγιο του συγγραφέα έχει

⁹²A. Begag et A. Chaouite, *ό.π.*, σ. 106.

⁹³A.G. Hargreaves, *Language and identity in Beur culture*, Λονδίνο: French Cultural Studies, 1990, σ. 54.

⁹⁴H. Bhabha, *The post-colonial question-Common Skies, Divided Horizons*, επιμέλεια Iain Chambers & Lidia Curti, Λονδίνο και Νέα Υόρκη: Routledge, 1998, σ. 206.

⁹⁵A.G. Hargreaves, *Language and identity in Beur culture*, *ό.π.*, σ. 47.

μία πλούσια γλωσσική ποικιλία με άφθονα αραβικά, με στοιχεία από την αργκό της Λυών και ποικίλες μορφές μιας μη τυπικής γαλλικής γλώσσας. Επομένως, η γλώσσα των κειμένων αποτελεί ένα αμάλγαμα διαφόρων γλωσσών, με βάση την γαλλική γλώσσα. Ο Alec Hargreaves αναφέρει για τη γλώσσα του Azouz Begag : «If he chooses to adopt a conversational tone in his novels, he does so not because of any lack of linguistic competence, but on the contrary, as a mark of the depth and intimacy of his engagement with the French language.»⁹⁶ Από τον τίτλο *Le Gone du Chaâba* διαφαίνεται η παρουσία δύο επιπέδων γλώσσας, της αργκό της γαλλικής πόλης Λυών και της αραβικής γλώσσας. Στην αργκό της Λυών η λέξη «gone» σημαίνει παιδί και στη διάλεκτο του Sétif, μιας πόλης στην ανατολική Αλγερία, «Chaâba» σημαίνει παραγκούπολη. Με αυτόν τον τρόπο υπογραμμίζεται η διπλή ταυτότητα του νεαρού πρωταγωνιστή, η οποία μοιράζεται σε δύο μέρη, σε δύο κουλτούρες. Το γεγονός ότι βρίσκεται κάποιος ανάμεσα σε δύο γλώσσες αποτελεί μια δύσκολη κατάσταση, όπως αναφέρει ο Tzvetan Todorov: « Je sais intégrer la voix bulgare (étrangère !) dans le cadre français, non le contraire ; le lieu de mon identité présente est Paris, non Sofia. »⁹⁷ Ο Todorov γνωρίζει τον τρόπο της ενσωμάτωσης της βουλγαρικής γλώσσας στο γαλλικό πλαίσιο, όχι όμως το αντίστροφο. Αυτό ισχύει και στην περίπτωση των νεαρών Beurs, οι οποίοι κατορθώνουν την ενσωμάτωση των αραβικών στη γαλλική γλώσσα, ενώ το αντίστροφο αποτελεί δύσκολη διαδικασία για εκείνους. Στα δύο μυθιστορήματα, οι Beurs διδάσκονται τη γαλλική γλώσσα καθημερινά στο σχολείο τους, ενώ έρχονται αντιμέτωποι με όρους και εκφράσεις βορειοαφρικανικής προέλευσης που δυσκολεύουν το παιδί ως προς τη χρήση και την κατανόησή τους. Παρατηρούμε ότι ανάμεσα σε αυτή τη διαμάχη των δύο γλωσσών επικρατέστερη είναι η γαλλική.

Ο πατέρας, Bouzid, βρίσκεται στο επίκεντρο του *Le Gone du Chaâba* και αναπαριστά την ποικιλομορφία της γλώσσας του μυθιστορήματος καθώς εκφράζεται στη «διάλεκτο του «Sétif». Στο τέλος του μυθιστορήματος υπάρχει ένα μικρό λεξικό για να εξηγήσει στους αναγνώστες τις λέξεις του πατέρα : «Guide de la phraséologie bouzidienne»⁹⁸ και «Petit

⁹⁶A.G. Hargreaves, *Language and identity in Beur culture*, ό.π., σ. 54.

⁹⁷T. Todorov, *L'Homme dépaycé*, ό.π., σ. 21.

⁹⁸A. Begag, *Le Gone du Chaâba*, Παρίσι : Seuil, 1986, σ. 233.

dictionnaire des mots bouzidiens».⁹⁹ Αυτό θα μπορούσαμε να το χαρακτηρίσουμε ως ένδειξη σεβασμού στη γλώσσα των προγόνων του αφηγητή. Αναζητώντας τη δική του ταυτότητα, δεν ξεχνάει τον τόπο από τον οποίο προέρχονται οι γονείς του καθώς αποτελούν τις ρίζες του. Ωστόσο, μετά το λεξικό του πατέρα ακολουθεί ένα λεξικό του ίδιου του Azouz : «Petit dictionnaire des azouziens».¹⁰⁰ Τα δύο λεξικά μεταφράζουν στη γαλλική τις έννοιες των ντόπιων διαλέκτων «natifs» όπως ο συγγραφέας τις χαρακτηρίζει ενώ στην περίπτωση του πατέρα μεταφράζεται η διάλεκτος της «Sétif» και στην περίπτωση του νεαρού η αργκό της Λυών.

Η καταγωγή και το περιβάλλον επηρεάζουν βαθύτατα τον τρόπο με τον οποίο εκφραζόμαστε και επικοινωνούμε. Η γλώσσα αποκαλύπτει ποιοι είμαστε, την ταυτότητά μας. Στο λογοτεχνικό έργο *Béni ou les paradis privés* ο Béni είναι ικανός να χρησιμοποιήσει τη γλώσσα σε διάφορες μορφές και να συγχώνευσει την αραβική μαζί με τη γαλλική γλώσσα « Si tu arrêtes pas tissetouite de me prendre pour un imbécile, je t'égorge ! [...] Ça souiffit, maintenant ! »¹⁰¹, « Saloubrix ! »¹⁰². Χρησιμοποιεί την αργκό «t'es rien qu'une bonniche, vieille con!»¹⁰³, ενώ ταυτοχρόνως χρησιμοποιεί μία νεανική διάλεκτο. Επιπλέον καλλιεργείται η ανάγκη στον νεαρό να αλλάξει το όνομά του, κάνοντάς το να ακούγεται πιο γαλλικό, από Ben Abdallah σε Béni. Δεν αποδέχεται την καταγωγή του και προσπαθεί με κάθε τρόπο να μην μοιάζει Άραβας ώστε να χαίρει αποδοχής στο σχολικό περιβάλλον. «Mais il m'avait quand même traité d'étranger devant toute la classe. C'était toujours à cause de mon nom»¹⁰⁴. Ο Alec Hargreaves υποστηρίζει : «It would be a mistake, however, to conclude that the boy feels an equal attachment to the French and Arabic languages. On the contrary, he hates being called by his real name, Ben Abdallah, at school because this prevents him from concealing his Arab background»¹⁰⁵» Γεγονός που παρατηρείται στο μυθιστόρημα *Le Gone du Chaâba* επειδή ο νεαρός Azouz αποκαλεί τη μητέρα του «Emma». Αυτή η προσφώνηση που μοιάζει με γαλλικό

⁹⁹Στο ίδιο, σ. 235.

¹⁰⁰Στο ίδιο, σ. 237.

¹⁰¹ A. Begag, *Béni ou le paradis privé*, ό.π., σ. 28.

¹⁰²Στο ίδιο, σ. 119.

¹⁰³Στο ίδιο, σ. 112.

¹⁰⁴Στο ίδιο, σ. 43.

¹⁰⁵A.G. Hargreaves, *Language and identity in Beur culture*, ό.π., σ. 56.

όνομα φαίνεται να αποκαλύπτει την επιθυμία του νεαρού Beur να βοηθήσει τους γονείς του να ενσωματωθούν στην κουλτούρα της χώρας υποδοχής.

Επίσης στο έργο *Béni ou le paradis privé*, ο Azouz Begag χρησιμοποιώντας απλό ύφος και «αφελείς» εκφράσεις, μπαίνει στον ρόλο του πρωταγωνιστή του καθώς ο αφηγητής είναι ακόμη ένας έφηβος δεκαέξι χρονών. Όταν αναφέρεται στην κοπέλα που του αρέσει, τη «France», μιλάει σαν ώριμος άνδρας «ma France, devant moi, souriante à quelques battements de cœur de mon corps, elle attend que je pose mon amour sur le bord de ses lèvres comme l'automne souffle dans le jardin de pétales de la rose»¹⁰⁶.

Παρατηρούμε ότι η γαλλική γλώσσα έχει μεγαλύτερη ισχύ σε αντιδιαστολή με την αραβική. Η αιτία θα μπορούσε να είναι συμβολική και η γλώσσα να χρησιμεύει για να υπογραμμίσει την κυριαρχία ορισμένων πολιτισμών. Η ένωση των δύο γλωσσών εκτός από τη διπλή όψη της ταυτότητας θα μπορούσε να φανερώνει μία έκφραση εξέγερσης ως αντίδραση στις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν προσπαθώντας να βρουν την αρμονία ανάμεσα σε δύο κουλτούρες. Οι νεαροί Beurs είναι αναγκασμένοι να ισορροπούν ανάμεσα στην κουλτούρα των γονέων τους, την οποία δεν κατανοούν πλήρως, και σε μία δεύτερη, τη γαλλική κουλτούρα, την κουλτούρα της χώρας όπου τους συμπεριφέρονται σαν να είναι ξένοι.

Η γλώσσα χρησιμεύει ως αρωγή για την εύρεση της ταυτότητας. Στο *Le Gone du Chaâba* ο νεαρός Azouz μέσω της έκθεσης που γράφει, στην οποία εκφράζει τις πραγματικές του σκέψεις, καταφέρνει να εκπληρώσει τον σκοπό του, δηλαδή να βρει ένα ωραίο θέμα για να γράψει την καλύτερη έκθεση της τάξης. Ο νεαρός πρωταγωνιστής συνειδητοποιεί ότι δεν θα ανακαλύψει τον εαυτό του μέσα από την αραβική του καταγωγή ή την κοινωνική του θέση αλλά η επιτυχημένη του πορεία στο σχολείο θα χαράζει την επιτυχία του. Το θέμα της έκθεσης σχετίζεται με τον ρατσισμό και είναι συμβολικό καθώς καταρρίπτει το στερεότυπο ότι ο Άραβας δεν μπορεί να είναι καλός μαθητής. Στο διήγημα *Les Voleurs d'écritures* μέσω της επιλογής της ανάγνωσης του βιβλίου καταλήγει στο συμπέρασμα ότι οι επιλογές του θα διαμορφώσουν τη ταυτότητά του.

¹⁰⁶A. Begag, *Béni ou le paradis privé*, ό.π., σ. 152.

3.2.3. Οι νεαροί Beurs και η οικογένεια

Η δράση των λογοτεχνικών έργων αναπτύσσεται με βασικό γνώμονα την οικογένεια, αν και παρουσιάζονται και άλλα μέρη που έχουν διαφορετικό κοινωνικό και πολιτισμικό πλαίσιο, όπως το σχολείο. Η οικογενειακή εστία εκφράζει τους πολιτιστικούς κώδικες των μουσουλμάνων γονέων ενώ το σχολείο τους γαλλικούς κώδικες. Οι νεαροί Beurs αναζητούν τη ταυτότητά τους η οποία επηρεάζεται από τη ζωή τους στη γαλλική κοινωνία και τα θραύσματα της πολιτιστικής ταυτότητας των γονιών τους. Οι γονείς παρουσιάζονται ως απόντες εντελώς, έξω από το κοινωνικό πλαίσιο ή έξω από τη ζωή των παιδιών όπως στην περίπτωση του *Les voleurs d'écritures* που ο πατέρας έχει πεθάνει. Πρόκειται, λοιπόν για πρόσωπα, τα οποία δρουν ανάμεσα σε δύο κόσμους. Σύμφωνα με τον Azouz Begag και τον Abdellatif Chaouite, υπάρχει σύγκρουση ταυτότητας των μεταναστών γονέων και των παιδιών τους καθώς «politiquement au moins, la France a toujours tenu ses immigrés à l'écart ; culturellement, les parents immigrés ont tendance à se tenir à l'écart de la société française et à éloigner leurs enfants des processus transformateurs de leur première identité»¹⁰⁷. Οι γονείς αδυνατούν να κατανοήσουν την κοινωνία και να ενταχθούν σε αυτή. Για παράδειγμα, στην προσπάθειά του να γίνει καλύτερος μαθητής στο γαλλικό σχολείο, ο μικρός Azouz αντιλαμβάνεται πως οι γονείς του δεν μπορούν να τον βοηθήσουν καθώς είναι αναλφάβητοι. Πώς θα μπορέσουν όμως αυτοί οι γονείς να βοηθήσουν τα παιδιά τους να ενσωματωθούν ενώ ταυτοχρόνως οι ίδιοι παραμένουν προσκολλημένοι στην κουλτούρα της χώρας καταγωγής; Σε αυτή την κοινωνία το παιδί παλεύει μόνο του. Ο πατέρας σκιαγραφείται ως ταλαιπωρημένος, ιδίως λόγω της εργασίας του. Ταυτοχρόνως ο νεαρός δείχνει κατανόηση : «Mon père est fatigué»¹⁰⁸.

Ο θάνατος του πατέρα στο διήγημα *Les Voleurs d'écritures* και η εμφάνιση της μητέρας μέσω της ανάκλησης των συμβουλών της, πιθανώς να σχετίζεται με αυτή την χωρίς στήριξη από τους γονείς πάλι του νεαρού στην κοινωνία. Όμως αυτήν η απώλεια φαίνεται ότι βοηθάει στην εύρεση της αυτονομίας του νεαρού καθώς επιλέγει και πράττει μόνος μέσα από τις εμπειρίες του, συνειδητοποιώντας τα λάθη του.

¹⁰⁷A. Begag et A. Chaouite, *ό.π.*, σ. 25.

¹⁰⁸A. Begag, *Le Gone du Chaâba*, *ό.π.*, σ. 219.

Στο μυθιστόρημα *Béni ou le aradis privé* περιγράφεται εξίσου η απογοήτευση την οποία αισθάνεται το υποκείμενο λόγω της δυσκολίας κατά τη διάρκεια της ενσωμάτωσής του στη χώρα στην οποία γεννήθηκε. Ταυτοχρόνως επηρεάζεται από τη δυσπιστία των γονέων του απέναντι στη χώρα υποδοχής. Έτσι προκαλείται η σύγκρουση ανάμεσα στους δύο πολιτισμούς. Στο σπίτι του Béni ξεσπούν πολλές συγκρούσεις και ο Béni δεν νιώθει την άνεση να εκμυστηρευτεί τις επιθυμίες και τις σκέψεις του στον πατέρα του. Ο νεαρός αποκαλεί τον πατέρα του με διάφορους χαρακτηρισμούς, όπως «le patron (σ. 20), l'ogre (σ. 21), le monstre (σ. 24), notre chef commun (σ. 33)».

Στα δύο μυθιστορήματα ο νεαρός Beur θεωρεί πατρίδα του τη Γαλλία και θέλει να διεκδικήσει την αρμόζουσα θέση μέσα σε αυτή. Οι γονείς του όμως είναι αφοσιωμένοι στην πατρίδα τους, την Αλγερία και ονειρεύονται την επιστροφή τους σ' αυτήν. Ένα παράδειγμα που αποδεικνύει την ανάγκη την οποία νιώθουν οι Βορειοαφρικανοί γονείς να αισθάνονται σαν στη χώρα τους, αποτελεί η άρνησή τους να εγκαταλείψουν τη Chaâba και ας είναι άσχημες οι συνθήκες διαβίωσης εκεί. Μέσα από τη ζωή στη Chaâba βιώνουν τα έθιμα της πατρίδας τους. Στη Chaâba οι μετανάστες βιώνουν τον επιπολιτισμό, αυτόν τον ενδιάμεσο χώρο «όπου η ταυτότητα είναι παντελώς κατακερματισμένη ενώ το υποκείμενο προσπαθεί να κολλήσει ξανά τα κομμάτια της [...] Απομακρυσμένοι από τον τόπο της ναρκισσιστικής τους εδραίωσης, οι μετανάστες βρίσκονται πολύ μακριά από το οικείο»¹⁰⁹.

Το διαφορετικό μορφωτικό επίπεδο είναι εμφανές στα τρία έργα, ιδίως στον πολιτισμικό τομέα. Ο πατέρας του Azouz Bouzid εκμυστηρεύεται στον γιό του ότι δεν θέλει να σταματήσει το σχολείο για να καταλήξει εργάτης σαν εκείνον. Σκεπτόμενος την εξέλιξη του παιδιού του, τον ενθαρρύνει να συνεχίσει την εκπαίδευσή του.

3.2.4. Οι Beurs και το εκπαιδευτικό σύστημα

Το σχολείο αποτελεί μία μικρογραφία της κοινωνίας. Το φλέγον ζήτημα του ρατσισμού μέσα στον σχολικό χώρο διαδραματίζεται στα δύο μυθιστορήματα. Συγκεκριμένα στο *Béni ou le paradis privé* ο Béni νιώθει έντονα τα αισθήματα της μοναξιάς και του αποκλεισμού στο σχολικό περιβάλλον. Για παράδειγμα, είναι ο μόνος από τους συμμαθητές

¹⁰⁹D. Sibony, *Entre-deux, l'origine en partage*, Seuil, 1991, σ. 32.

του που δεν πέρασε τις καλοκαιρινές διακοπές του στην Κυανή Ακτή γεγονός που ενισχύει το αίσθημα της κοινωνικής περιθωριοποίησης που νιώθει μέσω του σχολείου.

Στο σχολικό περιβάλλον οι Beurs δέχονται επίθεση από άλλους Beurs. Στο *Le Gone du Chaâba* η επίθεσης αυτή συμβαίνει όταν άλλοι συμμαθητές beurs επιτίθενται στον πρωταγωνιστή καθώς αυτός προοδεύει και απομακρύνεται από τον δικό τους κύκλο:

«Et en plus, tu veux même pas qu'on copie sur toi! [...] Et à la récré, pourquoi tu restes toujours avec les Français ? [...] Je ne veux pas me battre avec toi, dit-il, parce que t'es un Algérien. Mais faut savoir si t'es avec eux ou avec nous ! »¹¹⁰

Το σχολικό πλαίσιο διαδραματίζει σημαντικό ρόλο κατά τη διαδικασία της ενσωμάτωσης καθώς είναι η μόνη δυνατή διέξοδος επιτυχίας για την ένταξη στην κοινωνία υποδοχής για τους Βορειοαφρικανούς. Η αντίδραση του καθηγητή του νεαρού Béni όταν ο πρωταγωνιστής απαντά με επιτυχία στα ερωτήματα «Si c'est pas un comble que le seul étranger de la classe soit le seul à pouvoir se vanter de connaître notre langue !»¹¹¹ και η άποψη του νεαρού για τον καθηγητή των αγγλικών του «un raciste qui souffre par les gros Arabes»¹¹² δεν βοηθούν στην ομαλή ενσωμάτωση του μαθητή.

Ακόμη, είναι ο μόνος Beur στην τάξη του, γεγονός που τον καθιστά εύκολο στόχο για ρατσιστικές επιθέσεις επειδή ο καθηγητής μπερδεύει συχνά το όνομα του και του συμπεριφέρεται περιφρονητικά. Σύμφωνα με τον Tzvetan Todorov :

«Le mot « racisme », dans son acception courante, désigne deux domaines très différents de la réalité : il s'agit d'une part d'un comportement, fait le plus souvent de haine et de mépris à l'égard de personnes ayant des caractéristiques physiques bien définies, et différentes des nôtres; et d'autre part d'une idéologie, d'une doctrine concernant les races humaines.»¹¹³

Η πολιτιστική και γλωσσική ανταλλαγή επιτυγχάνεται μεταξύ του μικρού παιδιού και του νέου του δασκάλου στο τέλος του μυθιστορήματος. Ο δάσκαλος τον βοηθάει να γνωρίσει

¹¹⁰A. Begag, *Le Gone du Chaâba*, ό.π., σ. σ. 92.

¹¹¹A. Begag, *Béni ou le paradis privé*, ό.π., σ. 42.

¹¹²Στο ίδιο, σ. 41.

¹¹³T. Todorov, *Nous et les autres. La réflexion française sur la diversité humaine*, Παρίσι: Seuil, 1992. σ. 133.

τη χώρα καταγωγής του και ταυτοχρόνως να εκφράσει τη διαφορετικότητά του καθώς ο ίδιος ο δάσκαλος έχει ζήσει στην Αλγερία, σαν μία συμβολική συμφιλίωση : «le prof a l'habitude de me faire parler en classe, de moi, de ma famille, de cette Algérie que je ne connais pas, mais que je découvre de jour en jour avec lui»¹¹⁴. Σύμφωνα με τον Homi Bhaba «The process of choice, and the ethics of coexistence, come from the social space which has to be communally shared with others,' and from which solidarity is not simply based on similarity but on the recognition of difference.»¹¹⁵

Ο μικρός Azouz καταφέρνει στο τέλος να γίνει ο καλύτερος μαθητής της τάξης. Γνωρίζει πλέον πώς μπορεί να ενταχθεί στην κοινωνία υποδοχής και να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις της. Εν ολίγοις είναι ένας καλά ενσωματωμένος Beur. Η αποδοχή του δασκάλου αποτελεί κινητήρια δύναμη για τον νεαρό Beur. Σύμφωνα με τον Tzvetan Todorov :

Les migrations de populations ne peuvent être arrêtées ; mais on peut combattre la constitution de ghettos, la discrimination professionnelle, l'enfermement des communautés : il faut éviter la coïncidence entre groupe social et groupe « racial ». D'un autre côté, il faut favoriser d'autres formes, non exclusives, de la reconnaissance sociale : le « nous » qui m'apporte la confirmation de mon existence peut être une association sportive ou culturelle, un quartier ou un lieu de travail (où se mélangent différentes « races »). Il faut bien sûr pour cela qu'il y ait du travail et des quartiers habitables et des écoles accueillantes [...] Voilà pourquoi je ne me sens pas rassuré.¹¹⁶

Οι πρωταγωνιστές επιδιώκουν να βιώσουν νέες εμπειρίες και να αποκτήσουν νέες δεξιότητες και γνώσεις. Η συμφιλίωσή τους με την κοινωνία υποδοχής στο τέλος πραγματοποιείται ενώ στην αρχή τους φαινόταν αδύνατη. Ο Azouz την επιδιώκει καθώς γίνεται ένας καλλιεργημένος άνθρωπος. Στο διήγημα *Les Voleurs d'écritures* τη θέση του σχολείου αντικατοπτρίζει η βιβλιοθήκη. Μετά τον θάνατο του πατέρα του, ο πρωταγωνιστής νιώθει ότι είναι αναγκαίο να δουλέψει για να προσφέρει στη συντήρηση της οικογένειάς του.

¹¹⁴A. Begag, *Le Gone du Chaâba*, ό.π., σ. 205.

¹¹⁵H. Bhabha, *The post-colonial question-Common Skies, Divided Horizons*, Λονδίνο και Νέα Υόρκη: Routledge, ό.π., σ. 211.

¹¹⁶T. Todorov, *L'Homme dépaycé*, ό.π., σ. 109.

Ο νεαρός πρωταγωνιστής απογοητευμένος από τις οικονομικές δυσκολίες καταλήγει να κλέψει τη δανειστική βιβλιοθήκη παρασυρόμενος από τους παραβατικούς φίλους του. Ωστόσο μετά από αυτήν την εμπειρία, επιλέγει να αγοράσει και να διαβάσει το βιβλίο που ξεκίνησε να διαβάζει στη βιβλιοθήκη.

Ο Begag, όπως έχει αναφερθεί, είναι χορηγός της μη κυβερνητικής οργάνωσης «Bibliothèques Sans Frontières» που αποτελεί έναν οργανισμό με έδρα τη Γαλλία με στόχο την πρόσβαση σε πληροφορίες και την εκπαίδευση όσων την έχουν ανάγκη, είτε για πρόσφυγες, είτε για κοινότητες με έλλειψη βασικών πόρων. Το διήγημα μεταφέρει το μήνυμα πως το αγαθό της μάθησης θα έπρεπε να είναι καθολικό.

3.2.5. Ταυτοτικές αναζητήσεις

Η μετανάστευση συνοδεύεται αναμφίβολα από μια ανατροπή στην ταυτότητα του μετανάστη. Οι συγγραφείς *beurs*, των οποίων οι γονείς είναι μετανάστες πρώτης γενιάς, βρίσκονται στο σταυροδρόμι διαφορετικών πολιτισμών και ταυτοτήτων. Ένα κομμάτι τους ανήκει στη Γαλλία και τον πολιτισμό της, ενώ έχουν επίγνωση ότι οι ρίζες τους βρίσκονται στο Μαγκρέμπ. Το μυθιστόρημα των *Beurs* θέτει το ζήτημα της πολιτισμικής προέλευσης που είναι στενά συνδεδεμένο με τον ίδιο τον συγγραφέα. Το υποκείμενο δεν μπορεί να απαλλαγεί από την αραβική καταγωγή των γονέων του και αυτό το γεγονός αντίκειται στην ενσωμάτωσή του στην χώρα υποδοχής, τη Γαλλία. Ωστόσο, οι *Beurs* πρέπει να συνειδητοποιήσουν και να αποδεχτούν πρώτα οι ίδιοι την διαφορετικότητά τους, όπως αναφέρει η Sabine Choquet : «La rencontre de l'altérité et l'expérience de la cohabitation peuvent en ce sens s'éprouver à l'intérieur d'une même culture. Les cultures ne se développent et n'évoluent réciproquement qu'en interaction les unes avec les autres.»¹¹⁷ Άξονες επιρροής στη διαδικασία της δημιουργίας της ταυτότητας των πρωταγωνιστών αποτελούν η γλώσσα και η καθημερινή ζωή που διαδραματίζεται μέσω της οικογένειας, του σχολείου και της κοινωνίας.

¹¹⁷S. Choquet, *Identité nationale et multiculturalisme-Deux notions antagonistes ?*, Παρίσι : Classiques Garnier, 2015, σ. 354.

Σύμφωνα με τον Tzvetan Todorov αυτή η διπλή ύπαρξη που προκύπτει από την ανταλλαγή στοιχείων από τις δύο κουλτούρες χαρακτηρίζεται από ασυμβατότητα. Η μείξη της μιας προσωπικότητας, Βούλγαρος στην περίπτωση του Tzvetan Todorov, με την άλλη προσωπικότητα, δηλαδή τη γαλλική, αποτελεί μία δύσκολη διαδικασία. Η προσκόλληση του Azouz Begag στα στοιχεία του τόπου καταγωγής των γονέων του σε συνδυασμό με την επιρροή της γαλλικής κουλτούρας μοιάζει με «κοινωνική σχιζοφρένεια». Αυτός ο συνδυασμός βρίσκεται σε ανταγωνισμό, αφού βάση ιεραρχίας «La coexistence de deux voix devient une menace, conduisant à la schizophrénie sociale»¹¹⁸.

Οι νεαροί πρωταγωνιστές στα τρία βιβλία είναι παγιδευμένοι ανάμεσα σε δύο κόσμους. Ο Begag αποτυπώνει στα λογοτεχνικά του έργα τις εμπειρίες ενός παιδιού μεταναστών σε μία εντελώς διαφορετική χώρα από αυτή της καταγωγής των γονέων του. Τα αναδυόμενα ερωτήματα που προκύπτουν είναι αφενός ο τρόπος που οι νεαροί Beurs βιώνουν αυτή τη διπλή ταυτότητα και αφετέρου η εικόνα των ίδιων σχετικά με την κοινωνία, αλλά και η εικόνα της κοινωνίας γι' αυτούς. Σύμφωνα με τον Michel Laronde :

Dans le champ de l'identité, quand Je ne m'adresse qu'à moi-même, j'ai conscience qu'il me suffit de percevoir spontanément ce sentiment à la fois vaguement informe et certain d'être Moi: Je suis Moi-sujet, unique, immanent, intemporel et permanent, causalité toujours au présent, entité à allure de tautologie. Quand Je m'adresse à Autrui pour parler de Moi, j'ai conscience que je ne peux pas clairement, complètement et systématiquement, analyser, décomposer et énoncer les propositions qui vont me cerner: j'entre d'emblée dans une dialectique de la représentation du Je où le Je - sujet connaissant prend pour objet de réflexion ce qui détermine le Moi. Je suis dès lors en tension entre Je et l'Autre car c'est par le Moi que l'Autre est présent dans mon identité, que je dois en tenir compte quand je veux à la fois me détailler pour me différencier de lui et me rassembler pour m'identifier à lui. Pour parler de mon identité, je suis condamné a priori à deux choses: à me mesurer sans cesse à la conscience que j'ai de l'Autre en Moi; à me décaler de sa présence en Moi pour rendre compte de la singularité (de l'unicité) de mon identité.¹¹⁹

Ο Tzvetan Todorov αναφέρει ότι η δημιουργία μίας ταυτότητας αποτελούμενη από δύο κουλτούρες είναι μία δύσκολη διαδικασία. «Cette possibilité que j'avais de me replonger

¹¹⁸T. Todorov, *L'Homme dépaycé*, ό.π., σ. 21.

¹¹⁹M. Laronde, *Autour du roman beur-Immigration et identité*, Παρίσι: L'Harmattan, 1993, σ. 15.

immédiatement et totalement dans la Bulgarie que j'avais quittée rendait invraisemblables à mes propres yeux l'expérience du passé immédiat, mon identité française. Il était impossible, avec ces deux moitiés, de faire un tout ; c'était ou l'une, ou l'autre.»¹²⁰

Στο μυθιστόρημα *Le Gone du Chaâba* τονίζεται η εύρεση της ταυτότητας μέσω της ανάγκης της διαπολιτισμικής ποικιλομορφίας που χαρακτηρίζει τη γαλλική κοινωνία. Το τέλος του μυθιστορήματος κρύβει έναν συμβολισμό. Η οικογένεια αναγκάζεται να αφήσει πίσω της τη «Chaâba». Όπως αναφέρθηκε, αυτήν η πόλη συμβόλιζε τη χώρα καταγωγής διότι ζούσαν οικογένειες προερχόμενες από το ίδιο μέρος της Αλγερίας και υπήρχε μία πολιτισμική ομοιότητα και συνέχεια. Ο πατέρας του Azouz ένωθε οικεία και η απομάκρυνσή του από την πόλη αυτή σήμαινε και την απομάκρυνση από τα πάτρια εδάφη για ακόμη μία φορά, σαν μία δεύτερη μετανάστευση. Η αναγκαστική εγκατάλειψη της «Chaâba» χαρακτηρίζεται από τον πατέρα Bouzid ως κόλαση «Où va-t-on aller maintenant ? Au diable!»¹²¹. Ο πατέρας φαίνεται να βιώνει έναν μεταφορικό θάνατο. Ωστόσο το νέο διαμέρισμα στο οποίο θα πάει η οικογένεια είναι μεγαλύτερο, ηλιόλουστο και δεν είναι μακριά από τη «Chaâba». Η ιδέα της μετακόμισης αποτελούσε ένα όνειρο που ο νεαρός ήθελε πολύ να γίνει πραγματικότητα, λόγω των συνθηκών στην πόλη της Chaâba. Ο νεαρός βλέποντας και άλλους να μετακομίζουν, αναζήτησε καλύτερες συνθήκες διαβίωσης. Η ταυτότητα του πατέρα του Azouz συνδέεται με τη Chaâba. Σε αντίθεση με την ταυτότητα του νεαρού Beur, η οποία απαρτίζεται από το διαπολιτισμικό στοιχείο και αναπτύσσεται μακριά από την Chaâba. Για το νεαρό Azouz η μετακόμιση ταυτίζεται με την ενσωμάτωσή του στη γαλλική κοινωνία, στον αστικό ιστό της Λυών.

Ένα άλλο παράδειγμα αποτελεί η εμπειρία του άμεσου παρελθόντος για τον νεαρό Béni κατά τη διάρκεια των Χριστουγέννων τα οποία τα θεωρεί μαγικά και όμορφα με πολύχρωμα φωτάκια και αστραφτερά αστέρια στα βλέμματα των παιδιών « des lumières multicolores et d'étoiles scintillantes qui élaboussent les yeux des enfants »¹²². Ως παιδί μαγεύεται από τη γαλλική κουλτούρα την παρούσα στιγμή, την οποία γνωρίζει και βιώνει. Στη

¹²⁰T. Todorov, *L'Homme dépaycé*, ό.π., σ. 19.

¹²¹A. Begag, *Le Gone du Chaâba*, ό.π., σ. 228.

¹²²A. Begag, *Béni ou le paradis privé*, ό.π., σ. 7.

διάρκεια αυτής της διαδικασίας, δεν αντιδράει όπως οι υπόλοιποι μουσουλμάνοι «*oubligi, pour faire comme tout le monde, mon père ne voulait pas entendre parler du Noël des chrétiens*»¹²³. Η άμεση πραγματικότητα του Béni είναι ο χώρος στον οποίο διαμένει, η Γαλλία.

Το *Béni ou les paradis privé* αποτελεί πρωτίστως ένα βιβλίο για την αναζήτηση της ταυτότητας και την αναζήτηση της αποδοχής μέσα στην κοινωνία. Η επιθυμία του Béni να βρει τη δική του θέση σε μια ρατσιστική και με διακρίσεις κοινωνία είναι ένας μοναχικός αγώνας. Το μυθιστόρημα κρύβει συμβολισμούς σχετικά με το ζήτημα του ανήκειν. Ο Béni αρνείται τον εαυτό του και προσποιείται πως είναι κάποιος άλλος, με σκοπό να αποφύγει τις ρατσιστικές επιθέσεις : παραδείγματος χάριν αλλάζει το όνομα του με σκοπό να ακούγεται πιο γαλλικό «*Mais j’aime surtout quand on m’appelle Béni, parce que là, on voit pas que je suis arabe*».¹²⁴ Το επάγγελμα των ονείρων του είναι αυτό του ηθοποιού. Ο στόχος του να γίνει ηθοποιός, φαντάζει στα μάτια του ως ασπίδα προστασίας στις συνθήκες της καθημερινής του ζωής. «*Dans ce monde de comédien, je n’aurais plus peur de rien* »¹²⁵.

Επίσης, συμβολικό χαρακτήρα έχει το γεγονός ότι ο Béni παλεύει να αλλάξει την εξωτερική του εμφάνιση για να μπορέσει να έχει πρόσβαση στο νυχτερινό μαγαζί το οποίο ονομάζεται «*Paradis privé*». Η επιλογή της ονομασίας του νυχτερινού κέντρου ως παράδεισος συμβολίζει σύμφωνα με τον θρησκευτικό όρο την κάθαρση της ψυχής και σύμφωνα με την μεταφορική έννοια της λέξης ένα ειδυλλιακό μέρος. Η είσοδος στο «*Paradis privé*» συμβολίζει την είσοδο του Béni στη γαλλική κοινωνία, δηλαδή αφενός ένα ειδυλλιακό μέρος και αφετέρου τον εξαγνισμό με την ενσωμάτωσή του. Οι αλλαγές στην εμφάνισή του με σκοπό να γίνει αποδεκτός στην είσοδο τελικώς δεν ωφελούν καθώς του απαγορεύουν να εισέλθει. Αυτή η κατάσταση τον παρακινεί να συνειδητοποιήσει ότι δεν χρειάζεται να αλλάξει τίποτα για να κατακτήσει την αποδοχή των άλλων και αυτό που χρειάζεται είναι να αποδεχτεί ο ίδιος

¹²³Στο ίδιο, σ. 7.

¹²⁴Στο ίδιο, σ. 40.

¹²⁵Στο ίδιο, σ. 75.

τον εαυτό του. «Παραδόξως, ο ξένος μάς κατοικεί, είναι η κρυμμένη πλευρά της ταυτότητάς μας. Αναγνωρίζοντάς τον μέσα μας, αποφεύγουμε να τον μισήσουμε.»¹²⁶

Το όνομα της κοπέλας «France» εκφράζει τα αισθήματα του για τη χώρα διαμονής του. Ο πρωταγωνιστής αισθάνεται μια δυσανάλογη και ασύμβατη αγάπη και παλεύει συνεχώς για να φανεί καλύτερος στα μάτια της κοπέλας: «Écoute, France, je suis désolé mais je t'aime».¹²⁷ Μία σημαντική στιγμή για να οδηγηθεί σε αυτό το συμπέρασμα συμβαίνει όταν ο Béni ρίχνει ελαιόλαδο στα μαλλιά του, για να αρέσει στην κοπέλα που του έχει τραβήξει την προσοχή και συμβολικά ονομάζεται France. Όμως σε εκείνη δεν αρέσει το ελαιόλαδο «[Elle n'] aime pas les gens qui font la cuisine à l'huile d'olive!».¹²⁸ Ο Béni συνειδητοποιεί βαθμιαία ότι πρέπει να αποδεχτεί ο ίδιος τον εαυτό του κόντρα στις αντίξοες συνθήκες τις οποίες βιώνει και να ανακαλύψει τη δική του ξεχωριστή ταυτότητα. Άλλωστε όταν του θέτουν την ερώτηση για τη ταξινόμηση της καταγωγής του «-De quelle origine vous êtes? -Humaine, j'ai dit pour plaisanter»¹²⁹. Σύμφωνα με τον Tzvetan Todorov, «les êtres humains à la fois se ressemblent et différent: telle est l'observation triviale que chacun peut faire pour lui-même, puisque les formes de vie divergent partout et que l'espèce (biologique) reste une».¹³⁰

Όσον αφορά το διήγημα *Les Voleurs d'écritures*, ο θάνατος του πατέρα είναι καθοριστικό γεγονός στην εξέλιξη της ζωής του νεαρού πρωταγωνιστή, ο οποίος αναγκάζεται να ενηλικιωθεί γρηγορότερα, καθώς γίνεται πιο αυτόνομος και επωμίζεται οικογενειακά βάρη. Το διήγημα εστιάζει στις επιλογές και τους φόβους του. Παράλληλα είναι αρκετά ευάλωτος και επηρεάζεται από τους φίλους του. Με αυτόν τον τρόπο ανακαλεί στην μνήμη του τις συμβουλές της μητέρας: «Dans mon quartier, j'avais trois copains. Ma mère les appelait «foyou»»¹³¹. Elle était sûre que leur fréquentation allait me conduire en prison.»¹³² Όμως

¹²⁶J. Kristeva, *Ξένοι μέσα στον εαυτό μας*, μετάφραση Β. Πατσογιάννης, επιμέλεια Σ. Ροζάνης, Αθήνα: Scripta, 2004, σ. 11

¹²⁷A. Begag, *Béni ou le paradis privé*, ό.π., σ. 151.

¹²⁸Στο ίδιο, σ. 152.

¹²⁹Στο ίδιο, σ. 38.

¹³⁰T. Todorov, *Nous et les autres. La réflexion française sur la diversité humaine*, ό.π., σ. 133.

¹³¹προφορά των Βορειοαφρικανών, κανονικά εννοείται η λέξη «voyous».

¹³²A. Begag, *Les voleurs d'écritures*, ό.π., σ. 20.

εκείνος είναι ελεύθερος να παίρνει μόνος του αποφάσεις και καταλήγει στην κλοπή. Στο τέλος βαθμιαία ο πρωταγωνιστής αντιλαμβάνεται τις λανθασμένες του πράξεις και τις συνέπειες τους μπροστά στα όπλα των αστυνομικών «Là j'ai eu peur. Comme si c'était la guerre et que les ennemis nous avaient capturés».¹³³ Μετά το αίσιο τέλος της περιπέτειάς του επιλέγει να διαβάσει το βιβλίο που τον σαγήνεψε στη βιβλιοθήκη. Επομένως σε αυτό το διήγημα ο πρωταγωνιστής ενώ έχει διαμορφωθεί από την απώλεια του πατέρα του συγκροτεί τη ταυτότητά του μέσα από τις δικές του συμπεριφορές. Δηλαδή οι επιλογές του είναι εκείνες που εν τέλει επιθυμεί να διαμορφώσουν την ταυτότητά του.

Η επιλογή του βιβλίου που διαβάσει ο νεαρός αποτελεί εξίσου έναν συμβολισμό μέσα στα έργα του Begag. Ο νεαρός Beur επιλέγει το βιβλίο με τίτλο *Le Vieil homme et la mer* του Hemingway, το οποίο συμβολίζει την πάλη του ανθρώπου με τη φύση. Το έργο εκφράζει το ανθρώπινο θάρρος, την αξιοπρέπεια, τον σεβασμό και την αγάπη. Ο άνθρωπος, μόνος απέναντι στο μεγαλείο και τη δύναμη της φύσης, στέκεται αξιοπρεπής παρά την κατάστασή του και τη μοίρα του, όπως ο πρωταγωνιστής που, παρά τις οικονομικές δυσκολίες, επιλέγει στο τέλος του έργου τον δρόμο της μάθησης. Τα στάδια εύρεσης της ταυτότητας φαίνεται να εξελίσσονται βαθμιαία και να προσαρμόζονται σύμφωνα με την ηλικία και τις ανάγκες κάθε κεντρικού ήρωα. Οι πρωταγωνιστές καλούνται να ενώσουν τα στοιχεία της πολυπολιτισμικότητάς τους για να καταλήξουν στην ολοκλήρωση της δικής του διαμόρφωσης. «Graduellement, je prends conscience que le sens de «mon» identité ne peut se faire seul; que le Monde qui m'entoure est la réserve du sens de mon identité. L'Autre sort de Moi et s'en détache. Il devient sujet. Comme sujet, il devient l'objet d'un savoir.» γράφει ο Michel Laronde.¹³⁴

Το τέλος κάθε έργου αποτελεί ένα ζήτημα καίριας σημασίας, διότι φανερώνει πως ο νεαρός ήρωας έχει ωριμάσει και νιώθει καλύτερα προετοιμασμένος για να ενταχθεί στην κοινωνία. Ο Azouz μέσα από την επιτυχία του σε σχολικό επίπεδο, ο Béni μέσα από την αποδοχή της απόρριψης της εισόδου του στο νυχτερινό μαγαζί και ο πρωταγωνιστής του

¹³³Στο ίδιο, σ. 51.

¹³⁴M. Laronde, *ό.π.*, σ. 15.

διηγήματος *Les Voleurs d'écritures* επιλέγοντας να αγοράσει αντί να κλέψει το βιβλίο που άρχισε να διαβάζει στη βιβλιοθήκη.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Τα τρία λογοτεχνικά έργα, *Le Gone du Chaâba* που δημοσιεύθηκε το 1986, το *Béni ou les paradis privé* το 1989 και το *Voleurs d'écritures* 1990, εκδόθηκαν κατά τη διάρκεια μίας δύσκολης εποχής για τη Γαλλία και εκφράζουν τις συνθήκες διαβίωσης των μεταναστών. Η πολιτική ζωή της χώρας ήταν κυριευμένη από αστάθεια και η ζωή στους δρόμους της έμοιαζε με εμπόλεμη ζώνη. Μία πραγματικότητα, η οποία δυστυχώς έως και σήμερα παραμένει ίδια καθώς υπάρχουν ακόμη συγκρούσεις λόγω ρατσιστικών διακρίσεων.

Στην παρούσα εργασία έχουν εκφραστεί καταρχάς ειδολογικά ζητήματα σε σχέση με τα τρία αυτά έργα. Η αυτομυθοπλασία αποτελεί το λογοτεχνικό είδος του μυθιστορήματος *Le Gone du Chaâba*, καθώς περιγράφει κοινά πρόσωπα και τόπους ίδια με την πραγματική ζωή του πρωταγωνιστή. Το μυθιστόρημα *Béni ou le paradis privé* και το διήγημα *Voleurs d'écritures* θα μπορούσαν να ταξινομηθούν στο είδος της «μυθιστορηματικής αυτοβιογραφίας», καθώς δεν συμπίπτουν τα βασικά χαρακτηριστικά και τα βιώματα των πρωταγωνιστών μ' αυτά του συγγραφέα, αλλά αποτελούν υλικό πάνω στο οποίο δούλεψε το έργο του ο συγγραφέας. Τα μυθιστορήματα απευθύνονται σ' ένα ευρύ κοινό πέρα από νεαρούς μετανάστες αλλά και σε ενήλικες στην κοινωνία υποδοχής.

Η εύρεση της ταυτότητας αποτελεί ένα ακόμη ερευνητικό ερώτημα στην παρούσα εργασία. Τα τρία νεαρά άτομα δίχως να απορρίπτουν κανέναν από τους δύο πολιτισμούς, εκείνον των γονέων και εκείνον της χώρας υποδοχής, χρειάζεται να ανακαλύψουν και τους δύο, για να δημιουργήσουν τη δική τους ξεχωριστή ταυτότητα. Φαίνεται πως μεταξύ των πρωταγωνιστών παρατηρείται ένα κοινό μοτίβο, αυτό της αναζήτησης και κατ' επέκταση της αποδοχής της ταυτότητάς τους ανεξάρτητα από την εξελικτική πορεία του καθενός. Στο *Le Gone du Chaâba*, ο Azouz συνειδητοποιεί μέσω του σχολικού περιβάλλοντος, ότι χρειάζεται να γνωρίσει και τις δύο κουλτούρες και η διέξοδός του είναι η σχολική του πορεία. Στα άλλα δύο έργα, σκιαγραφείται η κοινωνία σ' ένα μεγαλύτερο πλαίσιο, καθώς οι πρωταγωνιστές είναι πλέον έφηβοι. Ο Béni αντιλαμβάνεται ότι πρέπει ο ίδιος να αποδεχθεί τον εαυτό του, ενώ ο πρωταγωνιστής στο έργο *Voleurs d'écritures* συνειδητοποιεί ότι η ταυτότητά του θα

δημιουργηθεί μέσω των πράξεων των εμπειριών και των επιλογών του. Θα μπορούσαμε να υποθέσουμε, ότι τα τρία αυτά έργα αποτελούν τα στάδια, τα οποία πέρασε ο συγγραφέας με σκοπό την εύρεση της δική τους ταυτότητας.

Με την ανάγνωση των συγκεκριμένων λογοτεχνικών κειμένων γίνεται έκδηλη η επίδραση που μπορεί να έχουν οι συνθήκες διαβίωσης και κατ' επέκταση οι εξωτερικοί παράγοντες στη ζωή των ατόμων. Η ταυτότητα *beure* χαρακτηρίζεται από την υβριδικότητα, καθώς αποτελεί μία μείξη διαφόρων πολιτισμικών στοιχείων, τα οποία συγκροτούν στο τέλος μία ταυτότητα διαπολιτισμική, ιδιαίτερη, επειδή αγκαλιάζει τις ποικιλότητες, μία ταυτότητα υβριδική. Αυτή η αέναη μάχη των πολιτισμών για έναν άνθρωπο αποτελεί μία ψυχοφθόρα διαδικασία, όπως περιγράφεται και στα λογοτεχνικά έργα του Azouz Begag. Ο Azouz Begag προκαλεί τους αναγνώστες να αποδεχτούν κάθε στοιχείο της μοναδικής τους ταυτότητας.

Όσον αφορά την προσαρμογή του *Beur* στον τόπο υποδοχής, ο συγγραφέας στοχεύει στην ολοκλήρωση του ίδιου του χαρακτήρα βαθμιαία, μέσω της συνειδητοποίησης του «εγώ» του, έπειτα της αποδοχής και τέλος των αντίληψης των συνεπειών των ενεργειών του. Ο Begag σημειώνει ότι το κλειδί για να βρει κανείς τη θέση του στην κοινωνία, είναι να ανακαλύψει πρώτα ο ίδιος τον εαυτό του μέσω της εμπειρικής μάθησης. Ακόμη περιγράφεται έντονα ο θαυμασμός που τρέφουν για τη χώρα υποδοχής. Ένα σημαντικό παράδειγμα αποτελεί η αλλαγή ονόματος του νεαρού *Béni*, για να μοιάζει πιο γαλλικό.

Πρέπει να σημειωθεί ότι ο συγγραφέας κινείται αδιάκοπα μεταξύ της χώρας καταγωγής του και της γενέτειράς του, τη Λυών. Αυτό συμβαίνει για να τονίσει τη διττή προσωπικότητα του αφηγητή, μια σχιζοφρενική προσωπικότητα καταδικασμένη να ζει διχασμένη ανάμεσα σε δύο πόλους που βρίσκονται στα αντίθετα άκρα του φάσματος: ο ένας του προκαλεί προβλήματα στην προσαρμογή του ενώ ο άλλος είναι υιοθετημένος και αγαπητός.

Καθώς σκιαγραφείται η ζωή των μεταναστών, ο Azouz Begag παροτρύνει τους αναγνώστες των λογοτεχνικών του έργων ~~να~~ να αναλογιστούν τα δεινά, τα οποία προκαλούν οι ρατσιστικές επιθέσεις και πόσο επηρεάζουν ψυχολογικά τον δέκτη τους. Οι νεαροί *Beurs* καλούνται να συνειδητοποιήσουν την αποδοχή του «εγώ», υπό την επιρροή δυσμενών συνθηκών.

Οι πρωταγωνιστές είναι παγιδευμένοι ανάμεσα σε δύο κόσμους. Η προσκόληση στην καταγωγή και η διαδικασία ενσωμάτωσης έρχονται σε ρήξη. Η διπλή ύπαρξη, που προκύπτει από την ανταλλαγή στοιχείων των δύο κουλτουρών, κυριεύεται από την ασυμβατότητα.

Η παρούσα διπλωματική εργασία ελπίζει να συμβάλει στην ανάγνωση και στην κατανόηση των έργων της λογοτεχνίας *beure* αλλά και να βοηθήσει στην δημιουργία ενσυναίσθησης απέναντι στην διαφορετικότητα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Πρωτογενείς πηγές :

- Begag, A. & Chaouite A., *Écarts d'identité*, Παρίσι: Seuil, 1990.
- Begag, A., «Les immigrés sont-ils des personnes à mobilité réduite», στο *L'immigré et sa ville*, Open éditions Books, Λυών: Presses Universitaires de Lyon 1984, σ. 19-51. Ανακτήθηκε 4 Απριλίου, 2023, από <https://books.openedition.org/pul/7611>
- Begag, A., *Béni ou le paradis privé*, Παρίσι: Seuil, 1989.
- Begag, A., *Le Gone du Chaâba*, Παρίσι: Seuil, 1986.
- Begag, A., *Les Voleurs d'écritures*, Παρίσι: Seuil, 1990.

Ελληνόγλωσση βιβλιογραφία :

- Kristeva, J., *Ξένοι μέσα στον εαυτό μας*, μετάφραση. Β. Πατσογιάννης - επιμέλεια. Σ. Ροζάνης, Αθήνα: Scripta., 2011.
- Βάμβουκας, Μ., *Εισαγωγή στην Ψυχοπαιδαγωγική έρευνα και Μεθοδολογία*, Αθήνα: Γρηγόρης, 1998.
- Βέικου, Μ. & Λαλαγιάννη Β., *Μετανάστευση, κοινωνικές και πολιτισμικές εκφάνσεις. Θεωρητικά σχήματα, εννοιολογικοί προσδιορισμοί και ορολογία*. Ηλεκτρονικά Συγγράμματα Κάλλιπος, 2015.
- Λαλαγιάννη, Β., «Maghreb sur Seine: Η μεταναστευτική λογοτεχνία του μαγκρέμπ στη Γαλλία», στο *Πολύχρωμες ψηφίδες: Γαλλοφωνία και πολυπολιτισμικότητα*, επιμέλεια Φίλιας, Δ., κ. ά, Αθήνα: Γρηγόρης, 2013, σ. 103-112.
- Λαλαγιάννη, Β., «Η λογοτεχνία δεύτερης γενιάς μεταναστών του Μαγκρέμπ στη Γαλλία. Ο Azouz Begag και η "littérature beur"», στο *Σύγχρονη εφηβική λογοτεχνία : από την ποιητική της εφηβείας στην αναζήτηση της ερμηνείας της*, επιμέλεια. Μ. Κανατσούλη & Δ. Πολίτης, Αθήνα: Πατάκης, 2011, σ. 109-120.

- Λιβιεράτος, Δ., *Η αλγερινή επανάσταση* (Γ' έκδοση), Αθήνα: Καρανάση, 1975.
- Παπαναστασίου, Κ. Ε. & Παπαναστασίου, Κ., *Μεθοδολογία Εκπαιδευτικής Έρευνας* (Γ' Έκδοση), Λευκωσία, 2016.
- Παρίσης Ι. & Παρίσης Ν., *Λεξικό Λογοτεχνικών όρων*, Αθήνα: Πατάκης, 2015.
- Ρόζη, Λ., «Από τα οριακά σημεία του αστικού τοπίου στον συμβολικό "χάρτη" της εθνικής ιστορίας : Οι διαδρομές του Cinéma Beur», στο *Πολύχρωμες ψηφίδες: Γαλλοφωνία και πολυπολιτισμικότητα*, επιμέλεια. Φίλιαςκ.ά., Αθήνα: Γρηγόρης, 2013, σ. 89-112.
- Φρέρης, Γ., *Εισαγωγή στη Γαλλοφωνία*. Θεσσαλονίκη: Παρατηρητής, 1999.

Ξενόγλωσση βιβλιογραφία :

- Belmessous, H., *Petite histoire politique des banlieues populaires*, Παρίσι: Syllepse, 2002.
- Berstein, S., *La France de l'expansion. I. La République gaullienne 1958-1969*, Παρίσι: Seuil, 1989.
- Bhabha, H., «Un packing my library...again», στο *The post-colonial question-Common Skies, Divided Horizons*, επιμέλεια. Iain Chambers & Lidia Curti, Λονδίνο & Νέα Υόρκη: Routledge, 1998, σ. 199-211.
- Bhabha, H., *Les lieux de la culture. Une théorie postcoloniale*, Παρίσι: Payot, 2007.
- Bonn, C., «Littératures francophones de l'émigration maghrébine : Petite bibliographie», *Études littéraires maghrébines*, 9(2), 1994, σ. 3-23.
- Choquet, S., *Identité nationale et multiculturalisme - Deux notions antagonistes ?*, Παρίσι : Classiques Garnier, 2015.
- Donegani, J.-M. & Sadoun, M., *La Ve République. Naissance et mort*, Παρίσι: Gallimard, 1998.
- Geiser, M., « La "littérature beur" comme écriture de la post-migration et forme de "littérature-monde" », *Expressions maghrébines*, 7(1), 2008, σ. 121-140.
- Grell I., *L'autofiction*, Παρίσι, Armand Colin, 2014.
- Hagreaves A., *Minorités postcoloniales anglophones et francophones*, Παρίσι: L'Harmattan, 2004.

- Hargreaves, A., «Third-Generation Algerians in France: Between Genealogy and History», *The French Review*, 83(6), 2010, σ. 1290-1299.
- Hargreaves, A., «The Beurgeoisie : mediation or mirage», *Journal of European Studies*, 28(1), 1998, σ. 89 – 102.
- Hargreaves, A., *Immigration and Identity in Beur Fiction: Voices From the North African Community in France*, Οξφόρδη: Berg, 1997.
- Laronde, M., *Autour du roman beur-Immigration et identité*, Παρίσι: L'Harmattan, 1993.
- Moura, J.-M., *Littérature francophone et théorie postcoloniale*, Presses Universitaires de France, 2013.
- Pélégri, J., *Ma mère, L'Algérie*, Αρλ: Babel, 1990.
- Sebbar, L., *Parle mon fils parle à ta mère*, Παρίσι: Stock, 1984.
- Sibony, D. *Entre deux, l'origine en partage*, Παρίσι : Seuil, 1991.
- Talahite-Moodley, A., «Deux romans de la rupture et du renouvellement. *Le Marteau piquecœur* de Azouz Begag et *Le Dromadaire de Bonaparte* de Tassadit Imache», *Expressions maghrébines*, 7(1), 2008, σ. 177-19.
- Tocqueville, A., *De la colonie en Algérie : Alexis de Tocqueville*. Présentation de Tzvetan Todorov, Βρυξέλλες: Complexes, 1988.
- Todorov, T., *L'Homme dépaycé*, Παρίσι: Seuil, 1996.
- Todorov, T., *Nous et les autres. La réflexion française sur la diversité humaine*, Παρίσι: Seuil, 1992.

Ηλεκτρονικές πηγές :

Ελληνόγλωσσες :

- Abrams, M.H., *Λεξικό λογοτεχνικών όρων*, μτφρ. Γ.-Δεληβοριά και Σ.Χατζιωαννίδου, Αθήνα : Εκδόσεις Πατάκη, 2005, σ. 291. Ανακτήθηκε 10 Ιουνίου 23, από : https://www.greek-language.gr/digitalResources/literature/education/literature_history/search.html?details=92
- Αμπατζοπούλου, Φ., «Αυτοβιογραφικός λόγος: ιστορικοί και μυθιστορηματικοί βίοι στο μυθιστόρημα εφηβείας». *Η γραφή και η βάσανος. Ζητήματα λογοτεχνικής αναπαράστασης*, Αθήνα : Εκδόσεις Πατάκη, 2000, σ. 60-62. Ανακτήθηκε 10 Ιουνίου 23, από :

https://www.greek-language.gr/digitalResources/literature/education/literature_history/search.html?details=92
 Φυλοπαιδεία. Ανακτήθηκε 18 Μαΐου 2023, από:
http://www.fylopedia.uoa.gr/index.php/%CE%91%CF%81%CF%87%CE%B9%CE%BA%CE%AE_%CF%83%CE%B5%CE%BB%CE%AF%CE%B4%CE%B1

Ξενόγλωσσες :

Barreiro, C., « Identité urbaine, identité migrante », *Recherches sociographiques*, 45(1), 2004, σ. 11-195. Ανακτήθηκε 4 Απριλίου, 2023, από <https://www.erudit.org/fr/revues/rs/2004-v45-n1-rs776/009234ar/>

Benamar, M.-A., «Réalité et fiction du roman beur : *Le Gone du Chaaâba*, Azouz Begag, *Kiffe kiffe demain*, Faiza Guène, *Ali le Magnifique*, Pail Smail», [Διδακτορική διατριβή, Πανεπιστήμιο Mohamed Benn Ahmed – Oran 2], 2015. Ανακτήθηκε 2 Απριλίου, 2023, από <https://theses-algerie.com/7371375285459512/these-de-doctorat/universite-mohamed-ben-ahmed-oran-2/realite-et-fiction-du-roman-beur-le-gone-du-chaaba-azouz-begag-kiffe-kiffe-demain-faiza-guene-ali-le-magnifique-paul-smail>

Bonn, C., « Le Tragique de l'émergence littéraire maghrébine entre deux langues, ou le roman familial », *Nouvelles Études Francophones*, 22(1), 2007, σ. 11–22. Ανακτήθηκε 14 Μαΐου, 2023, από <https://www.jstor.org/stable/25702010?seq=10>

Chiari V., «Christophe Ruggia: Children can save the world», *Cineuropa*, 2002. Ανακτήθηκε 18 Ιουνίου, 2023, από <https://cineuropa.org/en/interview/17112/>

Hargreaves, A. et Gans-Guinoune A.M., «Au-delà de la littérature “beur” ? Nouveaux écrits, nouvelles approches critiques», *Expressions Maghrébines*, 7(1), 2008. Ανακτήθηκε 16 Ιουνίου, 2023, από <https://docplayer.fr/9296079-Au-dela-de-la-litterature-beur-nouveaux-ecrits-nouvelles-approches-critiques.html>

INA Société, « Publication de *Béni ou le paradis privé*, le dernier livre de Azouz Begag ». Ανακτήθηκε 5 Μαρτίου, 2023, από <https://www.youtube.com/watch?v=N8u4hBBWUH0>

Majit A., « L'identité à l'épreuve de l'exclusion sociale dans le roman beur ». *Voix plurielles*, 18(2), 2021, σ. 1-310. Ανακτήθηκε 18 Ιουνίου, 2023, από <https://www.erudit.org/en/journals/voixpl/2021-v18-n2-voixpl06659/1085063ar/>

Mebarki, B., « Azouz Begag, ou les coups de gueules identitaires d'un Beur », *Insaniyat* / 2000 ,إنسانيات, σ. 67-72. Ανακτήθηκε, 28 Απριλίου, 2023, από <https://journals.openedition.org/insaniyat/8051#quotation>

Pinçonat, C., « L'enfance immigrée et ses lieux de mémoire », *Babel*, 11(2004), 2012. Ανακτήθηκε 16 Μαΐου, 2023, από <https://doi.org/10.4000/babel.1380>

Todorov, T., « Nous sommes tous des êtres multiculturels », *France, terre d'asile*. 2010. Ανακτήθηκε 30 Μαΐου, 2023, από <https://www.france-terre-asile.org/actualites/actualites-choisies/tzvetan-todorov-l-nous-sommes-tous-des-etres-multiculturels-r>

Toumi-Lippeno, P., « La littérature beure : un cri de haine bourré d'espoir », *Africultures : Les mondes en relation*, 1998. Ανακτήθηκε 22 Μαρτίου, 2023, από <https://africultures.com/la-litterature-beure-un-cri-de-haine-bourre-despoir-291/>